

**T.C.
NİŞANTAŞI ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE AHLAKİ CESARET,
BENLİK SAYGISI VE GÜVENSİZ BAĞLANMA STİLLERİ
ARASINDAKİ İLİŞKİLER**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Nurullah ALINAK

**Enstitü Anabilim Dalı : Psikoloji
Enstitü Bilim Dalı : Psikoloji**

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Selçuk ASLAN

TEMMUZ-2021

T.C.
NİŞANTAŞI ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE AHLAKİ CESARET,
BENLİK SAYGISI VE GÜVENSİZ BAĞLANMA STİLLERİ
ARASINDAKİ İLİŞKİLER**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Nurullah ALINAK

ORCID ID: 0000-0002-5964-5562

Enstitü Anabilim Dalı : Psikoloji
Enstitü Bilim Dalı : Psikoloji

“Bu tez 16 / 08 /2021 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ	İMZA
Dr. Öğr. Üyesi Selçuk ASLAN	<i>Başarılı</i>	
Dr. Öğr. Üyesi Eyyüb Ensari CİCERALİ	<i>Başarılı</i>	
Dr. Öğr. Üyesi Devrim Erginsoy OSMANOĞLU	<i>Başarılı</i>	

Enstitü Müdürü

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet ALTUNTAŞ

BEYAN

Bu tezin yazılma aşamasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Nurullah ALINAK

16/08/ 2021

ÖNSÖZ

Ahlaki cesaret insanlığın her asırda ihtiyacı olan en temel erdemlerden biridir. Toplumu bir arada tutan değerlerin ve tüm diğer erdemlerin koruyucusudur. Öyle ki bireysel riske rağmen değerleri korumayı hedeflemiştir. Bir başkaldırı, bir protestodur. Her toplumun değerleri ve erdemleri korumak adına sahip olması gereken bir kişilik özelliğidir.

Tez çalışmamı bu konu üzerine yapmanın sevincinin yanısıra bana bu süreçte fedakarca yardımcı olan ve desteğini hiçbir zaman esirgemeyen değerli hocam sayın Dr. Öğretim Üyesi Selçuk ASLAN'a teşekkürlerimi sunmaktayım.

Bu süreçte beni yalnız bırakmayan ve destek veren arkadaşlarıma ve aileme teşekkür ederim.

Ahlaki cesaret, bireyin kendi çekirdek değerleri için bireysel risklere rağmen korkusunu yenerek yapılan uygunsuz davranışa karşı ayağa kalkmak, tepki göstermektir. Sanırım günümüzde buna geçmişte olduğundan daha çok ihtiyacımız bulunmaktadır.

Nurullah ALINAK

16/ 08 /2021

İÇİNDEKİLER

TABLolar LİSTESİ	iii
ŞEKİLLER LİSTESİ	v
KISALTMALAR	vi
ÖZET	vii
ABSTRACT	viii
GİRİŞ	1
Araştırmanın Amacı	3
Araştırmanın Önemi	3
Problem Cümlesi	4
Araştırmanın Hipotezleri	4
Araştırmanın Sayıltıları	5
Araştırmanın Sınırlılıkları	5
Tanımlar	6
BÖLÜM 1: KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE	7
1.1. Ahlaki Cesaret.....	7
1.1.1. Ahlak ve Ahlaki Cesaret Kavramı.....	7
1.1.2. Ahlaki Cesareti Etkileyen Etmenler.....	11
1.1.3. Kuramsal Yaklaşımlar.....	12
1.1.4. Ahlaki Cesaret ile İlgili Araştırma Bulguları.....	13
1.2. Bağlanma	15
1.2.1. Bağlanma Kavramı ve Yetişkinlerde Bağlanma	15
1.2.2. Bağlanmayı Etkileyen Etmenler.....	18
1.2.3. Kuramsal Yaklaşımlar.....	19
1.2.4. Bağlanma ile İlgili araştırma Bulguları.....	20
1.3. Benlik Saygısı	21
1.3.1. Benlik Kavramı ve Benlik Saygısı.....	21
1.3.2. Benlik Saygısını Etkileyen Etmenler.....	22
1.3.3.1. Kişisel Faktörler.....	23

1.3.3.2. Çevresel Faktörler.....	23
1.3.3. Kuramsal Yaklaşımlar.....	24
1.3.4. Benlik Saygısı ile İlgili araştırma Bulguları.....	26
1.4. Ahlaki Cesaret, Bağlanma ve Benlik Saygısı Arasındaki İlişkiler.....	27
BÖLÜM 2: YÖNTEM.....	28
2.1. Araştırmanın Yöntemi.....	29
2.2. Evren ve Örneklem.....	29
2.3. Veri Toplama Araçları.....	29
2.3.1. Kişisel Bilgi Formu.....	29
2.3.2. Benlik Saygısı Ölçeği.....	30
2.3.3. Güvensiz Bağlanma Ölçeği.....	30
2.3.4. Ahlaki Cesaret Ölçeği.....	31
2.4. Verilerin Toplanması.....	31
2.5. Verilerin Analizi.....	31
BÖLÜM 3: BULGULAR.....	33
3.1. Katılımcıların Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular.....	33
3.2. Regresyon Analizi Bulguları.....	38
3.3. Korelasyon Çözümlemesi Bulguları.....	39
3.4. Gruplar Arası Karşılaştırmalar	43
SONUÇ VE TARTIŞMA	64
KAYNAKÇA.....	75
EKLER.....	94

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Benlik Saygısının Kullanıldığı 3 Biçim.....	27
Tablo 2: Cinsiyet, Okuduğu Sınıf, Kişilik Özelliği ve Yaş Değişkenleri için Frekans ve Yüzde Değerleri.....	36
Tablo 3: Fiziksel Özelliklerden Memnuniyet Düzeyine Göre Dağılım.....	37
Tablo 4: Anne ve Baba Eğitim Düzeylerine Göre Dağılım.....	38
Tablo 5: Ebeveynlerin Katılımcılara Karşı İlgî Düzeylerine Göre Dağılım.....	39
Tablo 6: Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği Puanları İçin Betimleyici İstatistik Değerleri.....	39
Tablo 7: Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri II Ölçeği Puanları için Betimleyici İstatistik Değerleri.....	40
Tablo 8: Moral Yüreklilik Ölçeği (Ahlaki Cesaret Ölçeği) Puanları için Betimleyici İstatistik Değerleri.....	40
Tablo 9: Katılımcıların Benlik Saygısı ve Bağlanma Stillerinin Ahlaki Cesareti Yordamasına İlişkin Basit Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları.....	41
Tablo 10: Katılımcıların Ahlaki Cesaret ve Bağlanma Stillerinin Benlik Saygısını Yordamasına İlişkin Basit Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları.....	42
Tablo 11: Sosyo-Demografik Değişkenler ile Bağımlı Değişkenler Arasındaki İlişkiler.....	43
Tablo 12: Bağımlı Değişkenler Arasında İlişkiler.....	45
Tablo 13: Cinsiyet Temelinde Bağımlı Değişkenler Arasındaki Fark.....	46
Tablo 14: Kişilik Özelliği Temelinde Bağımlı Değişkenler Arasındaki Fark.....	47
Tablo 15: Yaş Gruplarına Göre Bağımlı Değişkenler Arasındaki Fark.....	48
Tablo 16: Anne Eğitim Düzeyi Gruplarına Göre Bağımlı Değişken Farklılıklarına Dair Anova Sonuçları.....	49
Tablo 17: Baba Eğitim Düzeyi Gruplarına Göre Bağımlı Değişken Farklılıklarına Dair Anova Sonuçları.....	50
Tablo 18: Baba Eğitim Düzeyi Gruplarının Kaçınan Bağlanma Farklılıklarına Dair Tukey Testi Sonuçları.....	52
Tablo 19: Okuduğu Sınıf Gruplarına Göre Bağımlı Değişken Farklılıklarına Dair Anova Sonuçları.....	53

Tablo 20: Sınıf Gruplarının Kaçınan Bağlanma Farklılıklarına Dair Tukey Testi Sonuçları.....	55
Tablo 21: Sınıf Gruplarının Kaygılı Bağlanma Farklılıklarına Dair Tukey Testi Sonuçları.....	56
Tablo 22: Sınıf Gruplarının Benlik Saygısı Farklılıklarına Dair Tukey Testi Sonuçları.....	57
Tablo 23: Fiziksel Özelliklerinden Memnuniyet Gruplarının Bağımlı Değişken Farklılıklarına Dair Anova Sonuçları.....	58
Tablo 24: Fiziksel Memnuniyet Gruplarının Benlik Saygısı Farklılıklarına Dair Tamhane Testi Sonuçları.....	60
Tablo 25: Fiziksel Memnuniyet Gruplarının Kaygılı Bağlanma Farklılıklarına Dair Tukey Testi Sonuçları.....	61
Tablo 26: Fiziksel Memnuniyet Gruplarının Kaçınan Bağlanma Farklılıklarına Dair Tukey Testi Sonuçları.....	62
Tablo 27: Fiziksel Memnuniyet Gruplarının Ahlaki Cesaret Düzeyi Farklılıklarına Dair Tukey Testi Sonuçları.....	63
Tablo 28: Algılanan Ebeveyn İlgı Düzeyi Gruplarının Bağımlı Değişken Farklılıklarına Dair Anova Sonuçları.....	64
Tablo 29: Algılanan Ebeveyn İlgı Düzeyi Gruplarının Benlik Saygısı Farklılıklarına Dair Tukey Testi Sonuçları.....	66
Tablo 30: Algılanan Ebeveyn İlgı Düzeyi Gruplarının Kaçınan Bağlanma Farklılıklarına Dair Tukey Testi Sonuçları.....	67
Tablo 31: Kardeş Sayısı Temelinde Oluşturulan Grupların Bağımlı Değişken Farklılıklarına Dair Anova Sonuçları.....	68

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1 : Ahlaki cesarete giden yol: Etik uyarandan aksiyona.....	11
Şekil 2: Ahlaki Cesaretin Sosyal Bilişsel Modeli.....	13
Şekil 3 : Benlik Kavramı.....	28

KISALTMALAR

Ark. : Arkadaşları

Örn. : Örneğin

Min. : Minimum

Maks. : Maksimum

Ort. : Ortalama

Düz. : Düzeyi

Fiz. : Fiziksel

Gör. : Görünüm

Sh : Standard hata

Nişantaşı Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tez Özeti

Tezin Başlığı: Üniversite Öğrencilerinde Ahlaki Cesaret, Benlik Saygısı ve Güvensiz Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişkiler

Tezin Yazarı:Nurullah ALINAK

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi SelçukASLAN

Kabul Tarihi:16Ağustos 2021

Sayfa Sayısı: viii (önkısım)+99(tez)+5(ek.)

Anabilim Dalı:Psikoloji

Bilim Dalı: Psikoloji

Bu araştırmanın amacı, üniversite öğrencilerinde benlik saygısı, güvensiz bağlanma altboyutları (kaygılı ve kaçınan) ve ahlaki cesaret davranışı arasındaki ilişkiyi incelemektir. Bu amaç doğrultusunda ele alınan sosyo-demografik (cinsiyet, yaş, kardeş sayısı, ebeveynlerin eğitim düzeyi, okuduğu sınıf, ailenin ilgisi, kişilik özellikleri, fiziksel görünüşten memnuniyet düzeyleri) değişkenler ile üniversite öğrencilerinin bağlanma stilleri, benlik saygısı ve ahlaki cesaret davranış düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı incelenmiştir. Ayrıca benlik saygısı ve güvensiz bağlanma stillerinin ahlaki cesareti yordayıp yordamadığı incelenmiştir. Çalışma Türkiye’de ikamet eden 2020-2021 eğitim yılını kapsayan dönemde 355 üniversite öğrencisi (hem lisans hem de lisansüstü öğrenciler) ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma amaçları doğrultusunda elde edilen bulgular veri toplama araçları kapsamında “Moral Yüreklilik Ölçeği (MYÖ)”, “Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri II (YİYE II)”, “Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği (RBSÖ)” ve kişisel bilgi formu kullanılmıştır. MYÖ’de ahlaki cesaret ve ahlaki suskunluk alt boyutları , YİYE II’de kaçınan ve kaygılı bağlanma altboyutları ölçülmüştür. RBSÖ’de ise 10 maddelik ölçek kullanılmıştır. Araştırma bulgularına göre benlik saygısı ve ahlaki cesaret arasında olumlu yönde ve anlamlı bir ilişki, benlik saygısı ve güvensiz bağlanma stilleri (kaygılı-kaçınan) arasında olumsuz yönde ve anlamlı, ahlaki cesaret ve güvensiz bağlanma stilleri arasında olumsuz yönde ve anlamlı ilişki olduğu görülmüştür. Yapılan t testi sonuçlarına göre yaş arttıkça benlik saygısı ve ahlaki cesaretin arttığı, kaygılı ve kaçınan bağlanmanın düştüğü görülmüştür. Eğitim düzeyi arttıkça benlik saygısı ve ahlaki cesaretin arttığı gözlenirken, kaygılı ve kaçınan bağlanmanın düştüğü; fiziki görünüşten memnuniyet düzeyi artarken benlik saygısı ve ahlaki cesaretin arttığı, kaygılı ve kaçınan bağlanmanın düştüğü; ebeveyn ilgi düzeyi artarken benlik saygısı ve ahlaki cesaretin arttığı, kaygılı ve kaçınan bağlanmanın düştüğü, dolayısıyla bağımlı değişkenlerle bağımsız değişkenler arasında anlamlı ilişkilerin ortaya çıktığı görülmüştür. Cinsiyet temelinde ahlaki cesaretin anlamlı olarak kadınlarda daha yüksek olduğu, kaçınan bağlanmanın ise erkeklerde daha yüksek olduğu görülmüştür. Aynı zamanda kişilik özellikleri (içe dönüklük ve dışa dönüklük) temelinde benlik saygısının dışa dönüklerde daha yüksek olduğu, kaygılı bağlanma ve kaçınan bağlanmanın içe dönüklerde daha yüksek olduğu, ahlaki cesaretin ise dışa dönüklerde anlamlı olarak daha yüksek olduğu görülmüştür. Doğrusal basit regresyon analizi benlik saygısının ve kaçınan bağlanmanın ahlaki cesareti yordadığını göstermektedir. Bunun yanında benlik saygısının da hem ahlaki cesareti hem de güvensiz bağlanmayı yordadığı görülmüştür. Elde edilen veriler ilgili alanyazın çerçevesinde tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler:Ahlaki cesaret, benlik saygısı, güvensiz bağlanma stilleri

The Title of Thesis: Interrelations Between Moral Courage, Self-Esteem and Insecure Attachment Styles in University Students

Author: Nurullah ALINAK **Supervisor:** Assist. Prof. Dr. Selçuk ASLAN

Date: 16 August 2021 **Nu. of Pages:** viii (pre text)+99(main body)+5(app.)

Department: Psychology **Subfield:** Psychology

The aim of this study is to examine the relationship between self-esteem, insecure attachment sub-dimensions (anxious and avoidant) and moral courage behavior in university students. For this purpose whether there is a significant difference between socio-demographic variables (gender, age, number of siblings, parents' education level, family care, personality traits, satisfaction with physical appearance) and dependent variables (self-esteem, moral courage and insecure attachment) is investigated. In addition, it was examined whether self-esteem and insecure attachment styles predict moral courage. The study was carried out with 355 university students (both undergraduate and graduate students) residing in Turkey during the 2020-2021 academic period. In line with the research purposes "Moral Courage Scale (MCS)", "Experiences in Close Relationships II (ECR-R)", "Rosemberg Self-Esteem Scale (RSE) and personal information form were used in order to collect data from participants. Moral courage and moral reticence sub-dimensions were measured in MCS, and avoidant and anxious attachment styles were measured in ECR-R. 10 item scale was used in RSE. According to the research findings, there was a significantly positive relationship between self-esteem and moral courage, a negative relationship between self-esteem and insecure attachment styles, and a negative relationship between moral courage and insecure attachment styles. According to results of the t test, it was observed that as the age increased self-esteem and moral courage increased, while anxious and avoidant attachment decreased. It was observed that as the level of education increase, self-esteem and moral courage increase, anxious and avoidant attachment styles decrease; while satisfaction with physical appearance increases, self-esteem and moral courage increase, anxious and avoidant attachment styles decrease; while the level of parental care increase, self-esteem and moral courage increase, anxious and avoidant attachment styles decrease. Thus there is a significant relationships between dependent variables and independent variables. On the basis of gender, moral courage was significantly higher in females, while avoidant attachment was higher in males. At the same time on the basis of personality traits (introversion and extroversion), it was observed that self-esteem and moral courage were higher in extroverts, anxious attachment and avoidant attachment were higher in introverts. Simple linear regression analysis shows that self-esteem and avoidant attachment predicted moral courage. In addition, it was seen that self-esteem predicted both moral courage and insecure attachment. The data obtained were discussed within the framework of the relevant literature.

Key words: Moral courage, self-esteem, insecure attachment styles

GİRİŞ

İnsanları toplum halinde yaşamaya iten şüphesiz birçok sebep sayılabilir, bunlar en başta evrimsel sürecin getirdiği zorluklar, sonrasında ise temel ihtiyaçların karşılanması adına ötekine duyulan ihtiyaç ve sonrasında sosyal ihtiyaç halinde sıralanabilir. Toplum sadece bu ihtiyaçlar aracılığıyla bir arada kalmaz, varlığını sürdürebilmesi için kültüre, geleneğe, dile, değerlere, erdemlere, bir ahlak yapısına ve ortak amaçlara ihtiyacı vardır. Bu değişkenler insanların bir arada yaşamasını sağlamaktadır. Böylece sosyal veya toplumsal olarak bir arada yaşamak insanlar için bir değer haline gelmektedir (Lukinova, Myagkov ve Shishkin, 2014).

Kişiler arası iletişim ve etkileşim toplumda var olan değerler aracılığıyla davranışlara dönüşerek bütünlük/toplumsallık sağlanmaktadır. Bu bütünlüğü ve dolayısıyla etkileşimi etkileyen bir çok unsur sayılabilir. Örneğin, günümüzde ahlak üzerine var olan farklı bakış açıları insanların daha bireysel olarak hareket etmelerine olanak sağlamaktadır ve bunun bilincine varan kişilerin bireysel bir ahlak anlayışı gelişebilmektedir (Goodwin ve Darley, 2008). Ancak hala toplum halinde yaşamayı sürdürme ihtiyacımız devam etmekte, bu da var olan temele bağlılığımızı yeniden hatırlatmaktadır. Kişiler arası iletişimden okula, akraba ilişkilerinden aile içindeki ilişkilere kadar nüfuz eden toplumsal bir etki, davranışlarımızı etkilemeye devam etmektedir. Bu döngü içindeki insanı anlamak isteyen psikologlar da bu değişkenlerin etki oranını ve insanı yönlendirme gücünü belirlemek ve buna göre oluşan problemleri çözmek istemektedirler. Akademik anlamda insanlar arası davranışları yönlendiren değişkenler tespit edilerek, ilişkisel ve deneysel çalışmalarla aralarındaki ilişkiler ve neden-sonuç bağlantıları saptanmaya çalışılmaktadır (örn.:Karakashian ve ark., 2006).

Her ne kadar belli değerler üzerine davranışlar oluşturulsa da bu davranışları sergilemek bir çok psikolojik sürece bağlı olarak gelişmektedir. Bu davranışlardan en çok incelenenlerden biri prososyal davranışlardır. Prososyal davranış diğer insanların faydası güdülerek sergilenen davranışlardır (Eisenberg, Fabes, ve Spinrad, 2006). Toplumun bir arada yaşamasını sağlayan en önemli davranış türüdür. Örneğin yardım etmek bir prososyal davranıştır. Bu davranışı sergilerken diğer insanların çıkarına bir şey yapılmakta, karşı tarafın faydası ön plana alınmaktadır. Ağır bir yük taşıyan insana yardımcı olmak, yere düşen birini ayağa kaldırmak, başına bir kaza gelen insana elini

uzatmak, bir dilenciye para vermek, arabasının kapısı açık kalan birini uyarmak, yardım kuruluşlarına bağış yapmak gibi bir çok davranış prososyal davranış olarak nitelendirilmektedir (Eisenberg ve ark., 2006). Bu şekilde yaşayan insanlar evrimsel süreçte bu davranışın olumlu katkılarına şahit olmuş ve bu davranışlar ahlaki bir değer haline gelmiştir. Bu bağlamda insan türünde gelişen ve bir arada yaşamayı sağlayan bir çok prososyal davranıştan bahsedilmektedir.

Peki bu davranışlar her zaman sergilenmekte midir? İnsan, değer olarak bildiği bir şeyi her zaman önemsemekte midir? Önemsemiyorsa buna sebep olan şey nedir? Bu gibi sorular psikolojinin de yakından incelediği kişilerarası ve toplumsal ilişkiler kapsamındaki temel sorulardır. İnsan karmaşık bir varlık olduğu için bazen doğru bildiği ve kabul ettiği bir davranışın tam tersini yapabilmektedir ve bu da bilişsel uyumsuzluk kapsamında ele alınmaktadır (Festinger, 1962). Yer yer duygudurumuna bağlı olarak davranışlarının değiştiği de görülebilmektedir (Kayser, Greitemeyer, Fischer ve Frey, 2010) .

Bu temelde prososyal davranışlar içerisinde ele alınan ahlaki cesaret kavramı, insanların toplumsal yapıyı nasıl koruduklarına ilişkin bir değerlendirme yapma fırsatı sunmaktadır (Bierhoff, 2002). Prososyal davranışların önemi oldukça büyük olmasına rağmen bu davranışları sergileyen insanların zaman zaman tam tersi davranışlarda bulunduğu gözlemlenmektedir. Yardım etmeyi seven bir toplumda, kalabalık içerisinde yerde yatan bir insana yardım etmeyen kişi, çoğu zaman “hiç kimse yardım etmiyordu, bu yüzden ben de etmedim” diyerek sosyal psikolojide seyirci etkisi olarak kavramlaştırılan bir olgu temelinde davranış sergilemektedir (Plötner, Over, Carpenter ve Tomasello, 2015). Ya da yardım edeceği noktada karşı tarafın faydasının yanında bireysel riskler devreye girdiğinde geri adamatabilmektedir. Tam bu noktada genel anlamda “cesaret” kavramı devreye girmekte, başkasının faydası adına sergilenen ve cesaret gerektiren davranışlar ahlaki cesaret kavramı olarak ele alınmaktadır (Bronstein, Fox, Kamon, ve Knolls, 2007).

Burada sergilenen ahlaki cesaret davranışı bireysel risk olması durumunda bile davranışı sergilemek, erdemleri muhafaza etmek, değerleri savunmak, haksızlığa karşı çıkmak ve protesto etmek anlamındadır. Bu yönüyle sosyal maliyeti yüksektir ve uygulayan kişiye doğrudan bir ödül sunmamaktadır (Bierhoff, 2002). Çünkü

reddedilmek, muhalif görölme ve toplum tarafından dışlanma gibi sosyal maliyeti de olabilen bir durumdur. Halbuki yardım etme davranışında toplumsal kabul görme doğrudan bir ödöl olarak göröllebilir. Ahlaki cesaret ve yardım etme davranışı bu noktada farklılaşmaktadır, ikisi aynı şey değildir.

Birçok davranış, durumsal ve kişilik özellikleri gibi etkenlerden dolayı sergilenmeyebilmekte ya da tam tersi sergilenmektedir (Kayser, Greitemeyer, Fischer ve Frey, 2010) . Bu süreçte benlik saygısı ve kişide var olan bağlanma stilleri rol oynayabilmektedir (Fu, Padilla-Walker ve Brown, 2017; Nie, Li ve Vazsonyi, 2016).

Benlik saygısı kişinin kendine yönelik olumlu hisleri olarak tanımlanabilir (Deb ve Bhattacharjee, 2009). Bir çok çalışmada benlik saygısının insan davranışı üzerinde etkisi belirtilmiş, ahlaki cesaret davranışında da rolü olduğu gösterilmiştir (Bronstein, Fox, Kamon, ve Knolls, 2007).

Bağlanma ise insan oğlunun çevreye uyum sağlaması adına geliştirdiği evrimsel bir mekanizmadır (Bowlby, 1969). Bir çok çalışmada bağlanma stillerinin benlik saygısıyla ilişkili olarak insan davranışlarını etkilediği gösterilmiştir (Turan, 2010).

Bu çalışmada ise bağlanma ve benlik saygısı etkileşiminin ahlaki cesaret üzerindeki yordayıcı etkisi gösterilmek istenmektedir. Benlik saygısının düşük olduğu durumlar ve güvensiz bağlanma stillerinin benzer çalışmalara dayanarak ahlaki cesareti yordayacağı düşünülmektedir (Bronstein ve ark., 2007).

Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, üniversite öğrencilerinde güvensiz bağlanma stillerinin ve benlik saygısının ahlaki cesaret davranışını yordayıpyordamadığını incelemektir. Ek olarak demografik değişkenlerle (cinsiyet, yaş vb.) bağımlı değişkenler (ahlaki cesaret, bağlanma ve benlik saygısı) arasında anlamlı ilişki olup olmadığı incelenecektir.

Araştırmanın Önemi

Ahlaki cesaret kavramından ziyade insanlar arası prososyal davranışları anlamak adına genelde yardım etme ve fedakarlık gibi davranışlar daha çok ele alınmıştır (Düzgüner,

2019). Ancak her ne koşulda olursa olsun insanı sahip olan değerlerine bağlı kılarak davranışları değiştirmeden sergilemesine sebep olan ahlaki cesaret kavramının yeterince incelenmediği görülmektedir. Özellikle Türkiye’de ahlaki cesareti kavramının ve onu etkileyen etmenlerin akademik çalışmalarda yeterince yer almadığı tespit edilmiştir. Bu yönüyle ahlaki cesaret kavramıyla ilgili bulguların alan yazınına kazandırılması oldukça büyük bir önem arz etmektedir.

Önceki çalışmalarda ebeveyn tutumları, benlik saygısı ve ahlaki cesaret arasındaki ilişkilere bakılmıştır (Bronstein, Fox, Kamon ve Knolls, 2007). Ancak yine de alanda yeterli çalışma yapılmamıştır (May ve ark. 2013). Aynı şekilde Hannah ve ark. (2011) ahlaki cesaretin yordayıcılarının ne olduğuna dair yapılan çalışmaların az olduğunu söylemektedir. Bu konuda sağlık alanında yapılan çalışmalar daha fazla öne çıkmaktadır (Finfgeld, 1988).

Bu araştırmanın önemi alan yazında ebeveyn tutumuyla ele alınan ahlaki cesaret kavramının bağlanma temelinde incelenerek benlik saygısı değişkeni beraberinde ilk defa Türkiye’de çalışılmasıdır. İlgili literatür incelendiğinde benzer bir çalışmaya Türkiye’de rastlanmamıştır. Araştırmanın Türkiye’de ahlaki cesaret kavramı başta olmak üzere, bu değişkenlerin ilişkisel olarak ele alınması bakımından alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Ayrıca ahlaki cesaret kavramı sürekli gündemde olan ve toplumun edinmesi gereken bir davranış olduğu ortadadır. Toplumsal değerleri savunan, haksızlığa, zulme, adaletsizliğe, başta kadına şiddet olmak üzere tüm şiddet türlerine karşı sesini çıkarmak ve itiraz etmek anlamına gelen ahlaki cesaret tüm insanlığın edinmesi gereken bir erdemdir. Bu kavramı etkileyen ve yordayan değişkenler belirlenerek, ahlaki cesaret davranışı topluma kazandırılabilir, iyileştirilebilir ya da farkındalık uyandırılabilir. İnsanların sahip oldukları erdemleri savunması adına ve hatta kişisel olarak da pratikte bunu göstermesi adına bu kavramın çalışılması ve toplumsal huzurda ne gibi sonuçlarının olduğunun gösterilmesi büyük önem arz etmektedir. Bu gibi sebeplerden dolayı çalışmanın önemli ve değerli olduğu düşünülmektedir.

Problem Cümlesi

Bu araştırmanın temel problem cümlesi “Üniversite öğrencilerinde güvensiz bağlanma stilleri (kaygılı ve kaçınan) ve benlik saygısı ahlaki cesaret davranışını yordamakta mıdır?” olarak belirlenmiştir.

Araştırma Hipotezleri

Araştırma amacına uygun olarak belirlenen araştırma soruları:

- Katılımcıların sosyo-demografik değişkenleri (anne-baba eğitim düzeyi, okuduğu sınıf, kardeş sayısı, fiziksel özelliklerden memnuniyet düzeyi ve aile ilgisi) ile benlik saygısı, bağlanma ve ahlaki cesaret değişkenleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- Kadın ve erkek üniversite öğrencileri arasında benlik saygısı, bağlanma ve ahlaki cesaret düzeyi bakımından anlamlı bir fark var mıdır?
- Kendini içedönük algılayanlarla dışadönük algılayanlar arasında benlik saygısı, bağlanma ve ahlaki cesaret düzeyi bakımından anlamlı bir fark var mıdır?
- Yaş değişkeni temelinde oluşturulan gruplar (18-24 ve 25 ve üzeri) arasında benlik saygısı, bağlanma ve ahlaki cesaret düzeyi bakımından anlamlı bir fark var mıdır?
- Anne ve baba eğitim düzeyi temelinde oluşturulan gruplar arasında benlik saygısı, bağlanma ve ahlaki cesaret düzeyi bakımından anlamlı bir fark var mıdır?
- Katılımcıların eğitim yılı (kaçıncı sınıf olduğu) değişkeni temelinde oluşturulan gruplar arasında benlik saygısı, bağlanma ve ahlaki cesaret düzeyi bakımından anlamlı bir fark var mıdır?
- Katılımcıların fiziksel özelliklerinden memnuniyet düzeylerine göre oluşturulan gruplar arasında benlik saygısı, bağlanma ve ahlaki cesaret düzeyi bakımından anlamlı bir fark var mıdır?

- Algılanan ebeveyn ilgisi temelinde oluşturulan gruplar benlik saygısı, bağlanma ve ahlaki cesaret düzeyi bakımından anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?
- Kardeş sayısına göre oluşturulan gruplar (0-2, 3-5, 6 ve üstü) arasında benlik saygısı ve ahlaki cesaret düzeyi bakımından anlamlı bir fark var mıdır?
- Bağımlı değişkenler arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- Üniversite öğrencilerinde bağlanma stilleri ve benlik saygısı ahlaki cesareti yordamakta mıdır?
- Üniversite öğrencilerinde bağlanma stilleri ve ahlaki cesaret benlik saygısını yordamakta mıdır?

Araştırmanın Sayıtları

- Yapılan çalışmada anketleri dolduran bireyler ölçek maddelerine gerçek duygu, düşünce ve davranışlarını yansıtacak şekilde cevaplar vermiştir.
- Katılımcılar ölçeklerin uygulandığı dönemde bağımlı değişken ölçümlerini etkileyebilecek bozucu/karıştırıcı değişkenlere maruz kalmamıştır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma amaçları doğrultusunda elde edilen bulgular veri toplama araçları kapsamında kullanılan “Moral Yüreklik Ölçeği”, “Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri II”, “Rosemberg Benlik Saygısı Ölçeği” ve demografik formda yer alan soruların ölçtüğü özelliklerle sınırlıdır. Araştırmada elde edilen veriler 2020-2021 yılları arasında dünyada meydana gelen salgın hastalık (Covid-19) döneminde Türkiye’deki üniversitelerde okuyan 18-50 yaş arasındaki 355 kişiyle sınırlıdır.

Tanımlar

Ahlaki cesaret: Ahlaki cesaret, bireyin kendi çekirdek değerleri için bireysel risklere rağmen korkusunu yenerek yapılan uygunsuz davranışa karşı ayağa kalkmak, tepki göstermek ve direnmek anlamına gelir (Lachman, 2007).

Benlik Saygısı:Kişinin duygusal, zihinsel ve fiziksel özelliklerini değerlendirmesi sonucu oluşan, “ben” üzerine yapılan değerlendirmelerdir (Carlson, Uppal ve Prosser, 2000).

Bağlanma:Bir bireyin (yetişkin ya da bebek) bağlılık duyduğu, ihtiyaç duyduğu diğer bir insanla kurduğu duygusal bağdan ve ilişkiden doğan üründür (Bowlby, 1969).

BÖLÜM 1: KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Ahlaki Cesaret

1.1.1. Ahlak ve Ahlaki Cesaret Kavramı

Ahlak konusu insanın toplumsal bir varlık olarak görülmesinden itibaren en çok tartışılan konulardan biridir. Genel anlamıyla ahlak birey davranışının doğru ya da yanlış olduğunu söyleyen ve kişinin nasıl davranması gerektiğini ifade eden bir kavramdır, örneğin; kişinin adaletli olup olmadığını değerlendirirken ahlak devreye girmektedir (Haidt ve Kesebir, 2010).

Ahlak neyin doğru neyin yanlış olduğunu gösterir (Haidt ve Kesebir, 2010). Grup halinde yaşayan bireylerin sosyal davranış sergilemesini sağlayan etkidir (Gert, 1988). Bu da toplum tarafından sergilenen ve ihtiyaç duyulan ahlaki davranışları tanımlayarak, işlevsel olarak belirlememiz gerektiğini göstermektedir. Bu anlamda sosyal olarak yaşayan hayvanlar üzerine (örneğin evrensel adalet prensiplerini anlamak adına) yapılan çalışmalar, modern toplumda yaşayan insanlar için ahlaki davranış tanımlamada yetersiz kalmaktadır (de Waal, 1996). Çünkü insanların hayvanlardan farklı olarak benimsedikleri siyasi görüşler (Haidt ve Graham, 2007) ve bağlı oldukları farklı dinler (Harvey ve Callan, 2014) konularında da bir uzlaşma gerekmektedir. Ahlaka göre neyin iyi olduğunu belirlerken bireyin sadece gözlemlenebilen davranışını ele almak da yetersiz kalabilmektedir çünkü iyi insanlar da kötü şeyler yapabilmekte ve bu tamamen durumsal olabilmekte ya da öyle algılanabilmektedir (Ellemers, van der Toorn, Paunov ve vanLeeuwen, 2019). Global Etik Enstitüsü'nün "ahlaki" sıfatının belirlenmesi için yapılan çalışmalardan çıkarsadığı özete göre en önemli beş ahlaki değer bulunmaktadır; dürüstlük, saygı, sorumluluk, adalet ve merhamet (Kidder, 2005). Bir davranış ya da düşüncenin ahlaki olarak nitelendirilmesi için bu beş değer bize yardımcı olmaktadır.

Psikolojide ahlak üzerine ilk sistematik çalışmalar Piaget (1965) ve Kohlberg (1969) tarafından yapılmıştır. Kohlberg (1969) ahlak oluşumunu gelişimsel bir süreç olarak ele almış ve sosyal düzenin ve toplumsal oluşun sağlanması kapsamında incelemiştir. Piaget aynı şekilde gelişimsel bir süreç olarak ahlakı ele almış ve insanların daha çok çocuklukta yaşlılarıyla etkileşim temelinde var olan bir fonksiyon olarak sunmuştur

(Gilligan ve Wiggins, 1987). Kohlberg aynı zamanda, deneysel olarak yapılan birçok çalışmaya referans olarak gösterilen bir kuram sunmuştur. Her ne kadar sistematik kuramlar sunsalar da zaman içerisinde ciddi eleştirilere maruz kalmışlardır. Bu kuramlar daha çok ahlaki gelişimi ele almaktadır. Ahlakın ne olduğu ya da evrensel olup olmadığı ile alakalı tartışmalar ise süregelmeye devam etmiştir. Ahlaki davranışın ne olduğunun yanı sıra ahlakın nesnel ve öznel olması da evrensel bir prensip olma olasılığını düşüren faktörlerdendir. Bu tarz meta-etik üzerine birçok çalışma yapılmış ve konu etraflıca incelenmiştir (Goodwin ve Darley, 2008).

Ahlakın ne olduğu ile alakalı felsefi argümanlar günümüzde de devam etmektedir, bu konuyla ahlak felsefesi ilgilenmektedir. Ancak psikoloji çerçevesinden ele aldığımızda yer yer kültürel bağlamda ele alırken yer yer evrensel öğeler kullanabilmekteyiz. Buna ek olarak psikoloji, davranışsal bir yaklaşımı da benimsediği için insanların sahip olduğu ahlaki yapının pratiğe dönüştüğü her alanı incelemekle yükümlüdür. Bu alanlardan bir tanesi bireyin sahip olduğu ahlaki prensiplerin kişiyi yönlendirmesindeki rolünü anlamaktır. Düşüncenin, tutumun ve sahip olunan inancın davranışa yansımada ne gibi faktörlerin rol oynadığı oldukça önem arz etmektedir. Bu bağlamda sahip olunan erdemlerin gösterilmesi ve yansıtılması bireyin belli bir cesarete de sahip olmasını gerektirmektedir. Yani ahlaki yapının davranışa yansımada rol oynayan en önemli faktörlerden biri “cesaret” kavramıdır (Lachman, 2007).

Ahlak her ne kadar bireysel, evrensel ya da kültürel olarak ele alınsa da, çalışmalar uygulama noktasında daha az veriye sahiptir (Ellemers, van der Toorn, Paunov ve van Leeuwen, 2019). Bu konuda çalışma yürütmenin etik ilkelere uygun bir şekilde olması da oldukça zorlayıcıdır. Burada çalışmaları zorlaştıran tek unsur bu değildir, aynı zamanda şahısların sadece ahlaki bir alt yapıya sahip olması, ya da ahlaklı davranması da tam olarak ahlaklı davranışı oluşturmaz. Örneğin bireysel risk unsurlarının olması durumunda kişinin ahlaklı davranıp davranmayacağı merak konusudur. Bu konuyla ilişkili olarak ilk akla gelen ve daha önce de çalışılmış olan (Bronstein, Fox, Kamon ve Knolls, 2007) “cesaret/yüreklilik” kavramı öne çıkmaktadır. Konu ahlak ile birleştirildiğinde ahlaki cesaret/yüreklilik denilen kavram ortaya çıkmaktadır.

Cesaret Aristo’ya göre korkaklık ve gözü karalık arasındaki dengeyi sağlamaktır (Lachman, 2007). Aristo diğer tüm erdemlerin elde edilmesi için cesaretin

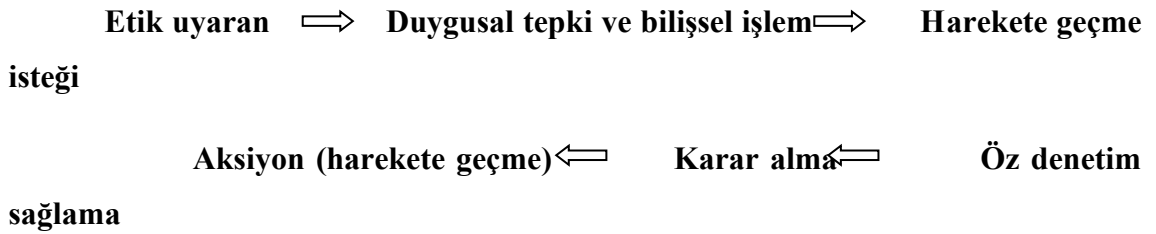
olma zorunluluğunu dile getirmiştir. Ona göre insan niteliği kazanmanın en temel şartı cesarettir, çünkü cesaret diğer tüm niteliklerin garantisidir. Cesaretin üç farklı boyutundan bahsedilmiştir; ahlaki, fiziki ve yaşamsal (Lopez ve ark., 2003). Ahlaki cesaret, bireyin kendi çekirdek değerleri için bireysel risklere rağmen korkusunu yenerek yapılan uygunsuz davranışa karşı ayağa kalkmak, tepki göstermek ve direnmek anlamına gelir (Lachman, 2007). Prensipleri aksiyona dökmektir, ahlaki cesaret bu anlamda kişilerin yanlış olarak nitelendirilen bir davranışa “yanlış” deme özgürlüğünü sağlamakta ve bunu yaparken de özgüvenli bir şekilde dile getirmesine yardımcı olmaktadır. Yüksek sosyal maliyeti olup uygulayan için doğrudan bir ödül olmayan prososyal bir davranıştır (Bierhoff, 2002). Lopez, O’Byrne, ve Peterson’a (2003) göre ahlaki cesaret “reddedilme ve muhalif görünmeye rağmen kişisel görüşlerini ve değerlerini dile getirmek” ve “gerektiği yerde kendinden daha güçlü birisine karşı (örn: patronu) iyilik adına dik durmaktır”. Bu yüzden bir güç dengesizliği de oldukça sık karşılaşılan bir durumdur. Greitemeyer, Fischer, Kastenmüller, ve Frey (2006) ahlaki cesaretin, sosyal ve etik normları yerine getirmek niyetiyle kızgınca ve yüreklice davranmak olduğunu söylemekte ve diğer prososyal davranışlardan ayıran en önemli unsurun “sosyal maliyet” olduğunu vurgulamaktadır.

Ahlaki cesaret sadece moral bir aksiyon ya da prososyal bir davranış değildir, basitçe bir fedakarlık, yardım etmek olarak da tanımlanamaz. Ahlaki cesaret genel anlamda bir provokasyon içerir, istenmeyen, çekinerek yaklaşılan, insanda ikileme sebep olan, ses çıkarmakla sessiz kalmak arasında bırakan bir durumdur. Belki de lider olmanın, her hangi bir harekette öncü olmanın gerektirdiği en önemli karakteristik bir özellik olabilir. Cesaret kavramı daha geniş bir tanımdır ve korkmamak, zorluklara göğüs germek anlamına gelirken; ahlaki cesaret, riski göze alarak kendi değerlerine sahip çıkmak anlamındadır, kişinin kendisine ya da bir başkasına zarar gelme ihtimali olması durumunda aksiyona girmektir. Literatürde ahlaki cesaret (moral courage) kavramının karşıtı olarak ahlaki suskunluk (moral reticence) kavramı da sunulmaktadır, ahlaki cesaret olarak adlandırılan her davranışın tam tersini yapmaktır. (Bronstein, Fox, Kamon ve Knolls, 2007).

Bir diğer önemli nokta da ahlaki cesaretin durumsal olduğudur, yani öç alma, intikam alma gibi sonradan eylem gerektiren örnekleri kapsamamaktadır (Bronstein ve ark., 2007). Durumsal olan bu davranış, sıradan bir prososyal davranış gibi (örneğin yardım

etmek) olumlu duygudurumdan etkilenmemekte, daha çok kişisel özelliklerle ve adalet gibi erdemlere olan bağlılıklarla sergilenmektedir (Kayser ve ark., 2010). Çoğunluğa göre hareket etmeyi değil, bazen azınlığa göre hareket etmeyi de sağlamaktadır, zira asıl istenen şey toplum tarafından kabul görmek değil problemi çözmektir. Birey yardım etme davranışında anlık bir ödül alabilir, bu bazen diğerleri tarafından takdir görme gibi maddi olabilmektedir. Ancak ahlaki cesaret davranışı çoğu zaman bir ödül sunmamakta, sunsa dahi soyut diyebileceğimiz ve sonradan toplumsal anlamda tüm insanlığa ödül sağlayan bir mekanizmaya dönüşebilmektedir. Zira ilk amaç mağdur olana sadece maddi bir yardım etmek de değil, var olan değerleri korumaktır. Kişi değerleri korumak adına kendini böylece riske atabilir (Lachman, 2007).

Ahlaki cesareti uygularken belli bilişsel aşamalar kaydedilmiştir, bu aşamalarda kişi bir karar verme ve verdiği kararı uygulama davranışı göstermektedir. İlk olarak olayın vuku bulmasıyla (etik uyarı) kişi duygusal bir tepki vererek bilişsel işlem sürecini başlatmakta, daha sonra harekete geçme isteği uyanmakta, sonrasında bu hareketi sağlayacak öz denetim mekanizması devreye girmektedir. Böylece artık karar alınmış olmakta ve sonrasında davranış sergilenmektedir (Sekerka ve Bagozzi, 2007).

Şekil 1: Ahlaki cesarete giden yol: Etik uyarıdan aksiyona (Sekerka ve Bagozzi, 2007.)

Şekil 1.1’de Sekerka ve Bagozzi (2007) duyguların ve bilişsel işlemlerin karar verme sürecini nasıl etkilediğini göstermeye çalışmıştır. Bu noktada bireysel seçimlerin ve özgür iradenin de içinde olduğu bir model sunulmuştur. Modelin merkezinde bireysel seçim yer almaktadır. Sekerka ve Bagozzi (2007) bu konuda Aristo’nun sözünü hatırlatır: “Harekete geçmenin birincil prensibi hedefe yönelik aksiyonda bulunmak değil, mantıksal bir seçim olmasıdır”. Asıl dikkati çeken şey ise ahlaki cesaret

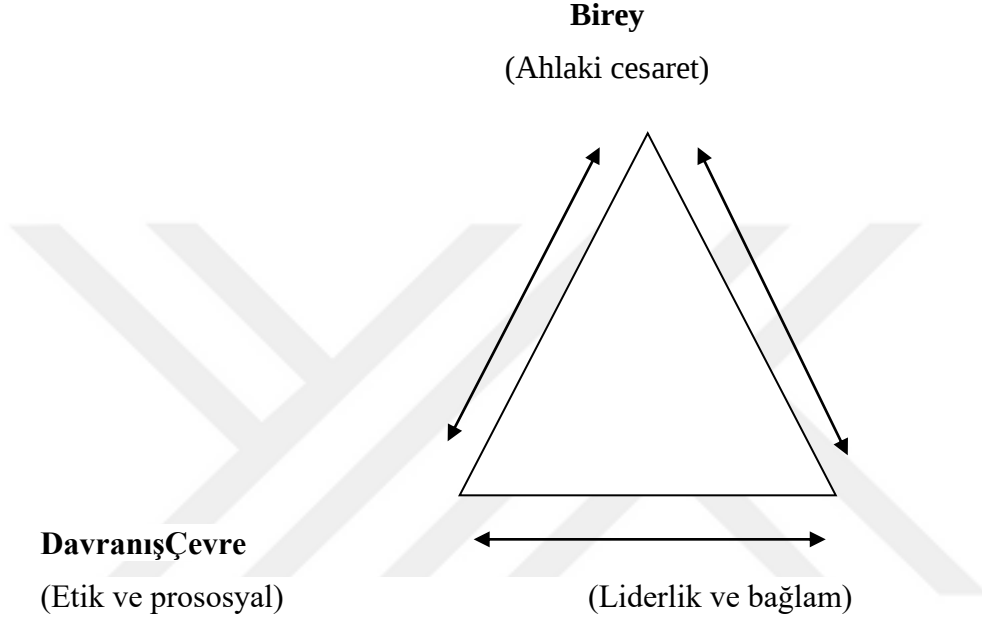
davranışının sergilenmesi aslında bir karar verme sürecinin ürünüdür, yani harekete geçmek için önce bu hareketi sergileyebilmeye dair belli kanılar ve düşünceler önceden oluşmalıdır. Bu düşünceler karar verme sürecini yönetir, ve elbette duygular (Frijda, 1986; George ve Brief 1996) bu süreçte dikkati belli bir noktaya toplamada belirleyici olurlar (Bagozzi ve ark., 2003).

Özetle, ahlaki cesaret durumsal değil daha çok kişilik özelliğine tabi olarak sergilenen prososyal bir davranıştır. Yardım etmek ile arasındaki temel fark; duyguduruma göre değişme halleridir. Bir protesto hali, insanı toplumsal değerler için kendi hayatını riske atabilecek bir noktaya getiren tepkisel duruştur. Ve Fogelman'a (2011) göre ahlaki cesaret davranışı sadece bir yardım etme hevesi değildir, bu refleksif bir tepkidir ve çocuklukta öğrenilen çekirdek değerlere bağlıdır.

1.1.2. Ahlaki Cesareti Etkileyen Etmenler

Ahlaki cesaret davranışının bir çok etken tarafından etkilendiği gösterilmiştir. Bunların başında yapılan çalışmalarda da görüldüğü kadarıyla ebeveyn tutumları ahlaki cesaret üzerinde oldukça önemli rol oynamaktadır (Bronstein, Fox, Kamon ve Knolls, 2007). Cezalandırıcı, destekleyici ve farkedici ebeveyn tutumları ahlaki cesaret davranışını etkilerken, benlik saygısının ve sosyal yeterliliğin aracı rolü olduğu bulunmuştur. Kişilerin sahip olduğu duygudurumlar temelinde ahlaki cesaret davranışı ve yardım davranışı kıyaslandığında olumlu duygudurumunda yardım davranışı daha yüksek düzeyde iken, olumsuz duygudurumlarda ise ahlaki cesaret davranışının daha çok olduğu görülmüştür (Niesta Kayser, Greitemeyer, Fischer, ve Frey, 2010). Bu da duygudurumun olumsuz olması halinde bile ahlaki cesaret davranışının sergilendiğini göstermektedir. Bir çok prososyal davranış olumlu duygudurumda artıp olumsuz duygudurumda azalırken ahlaki cesaret bu faktörlerden bu denli etkilenmemiştir. Kişilik özelliklerinin, sorumluluk duygusunun, empatinin, yüksek ahlaki yargılama becerisinin ve risk alma düzeyinin de ahlaki cesareti etkilediği gösterilmiştir (Izen, 2011). London (1970), bazı karakter yapılarının ahlaki cesaret davranışını doğurduğunu ifade etmektedir, bunlar; maceracı ruha sahip olmak, güçlü bir ahlaki yaklaşıma sahip ebeveyn ile kendini tanımlayabilme ve sosyal olarak marjinal olma hissi. Yine yaş ve eğitim düzeyinin de ahlaki cesaret davranışını etkilediği düşünülmektedir, cinsiyet ve sosyo-ekonomik düzeyinin ise anlamlı bir etkisinin olmadığı düşünülmektedir (Izen,

2011). Eğitim düzeyinin prososyal davranışları olumlu yönde etkilediği bilinmektedir (Healy, K. 2000; Bekkersve De Graaf, 2006). Sosyal öğrenmenin de ahlaki bilişi ve ahlaki cesareti etkilediği ifade edilmiştir (Walker ve Henning, 2004). Şekil 1.2’de görüldüğü gibi ahlaki cesaretin etkileşim içinde olduğu bir model sunulmuştur (Hannah ve ark. 2011).

Şekil 2 : Ahlaki Cesaretin Sosyal Bilişsel Modeli (Hannah, Avolio& Walumbwa, 2011)

1.1.3. Kuramsal Yaklaşımlar

Ahlaki cesaret psikolojide kuramsal olarak prososyal davranışların bir alt tipi olarak incelenmektedir (Bierhoff, 2002). Prososyal davranışlar diğer insanların faydası düşünülerek sergilenen davranışlardır (Eisenberg, Fabes, ve Spinrad, 2006). Bu davranışlar başka bir kişiye ya da birden fazla kişiye fayda sağlamak niyetiyle geniş bir kapsayıcılığa sahiptir, örneğin; yardım etmek, paylaşmak ve bağış yapmak gibi (Batson, 1998). Bu davranışları yapmaya motive eden bir çok sebep sayılabilir, sosyal bir norma dayalı, toplum tarafından kabul görme amaçlı olarak yapılabilir, ya da “sen yardım edersen, sana da yardım ederler” anlayışıyla daha evrensel bir amaçla yapılabilir ve ahlaki sebeplerden ötürü yapılabilir (Kumru ve Yagmurlu, 2014).

Yıllar boyuncaprososyal davranışı anlamak için bir çok perspektif ve kuram sunulmuştur. Bunlar arasında en ünlülerinden biri ruhsal modeldir (dispositional model) ve bu modele göre prososyal davranış kişilik özellikleriyle bağlantılıdır, yani davranışı sergilemede kişilik özellikleri bizi yönlendirmektedir (Eberly ve Montemayor, 1998). Bir diğer bilinen model ise toplumsallaşma yaklaşımıdır (socializationapproach). Bu model prososyal davranış ile aile içi durum arasındaki ilişkiye bakmaktadır. Ebeveyn tutumları, rol model olma gibi etkenler prososyal davranışın gelişmesinde rol oynamaktadır (Lewis, 2014). Ayrıca ilişkisel yaklaşım da (relationalapproach)aile içi etkileşimin önemli olduğunu vurgulamaktadır, ve diğergamılığı ön planda tutmaktadır (Amato, 1990).

Burada ruhsal ve toplumsallaşma yaklaşımlarının, prososyal davranışın içeriğinin önemine yeterince değinmediği düşünülmektedir (Lewis, 2014). Diğer yandan ilişkisel yaklaşım yardım eden kişi ile yardım alan kişi arasındaki bağın daha önemli olduğunuvurgulamaktadır (Amato, 1990). Bu yaklaşımlarprososyal davranışın oluşum sürecinde hem çevrenin hem de bireyin karakteristik özelliklerine bağlı olarak geliştiğini öngörmektedir. Buna ek olarak “aile üyeleri arasındaki ilişkiler bireyin karakteristik yapısıyla ve iletişimin kalitesiyle ilişkilidir” önermesi de sunulmaktadır (Hinde ve Stevenson-Hinde, 1987). Aile ortamı, prososyal davranışın çocuklarda ve ergenlerde şekillenmesini anlamak adına çok önemli görülmektedir, çünkü ilk sosyal tepkiler ailede gösterilmekte ve öğrenilmektedir.

Özetle aile üyeleri arasındaki sosyal bağlar ve yaklaşımlar döngüsel yardım davranışlarını doğurmaktadır ve ebeveyn tutumları da bunu sağlayan en önemli etkenlerden biridir (Eberly ve Montemayor, 1998). Davranışsal kontrol aile içinde ebeveyn pratiğine dayanmaktadır, bu pratikler aile bağlamını oluşturmakta, bu yüzden de bu ikisi de prososyal davranışla alakalı olarak ele alınmaktadır (Lewis, 2014).

1.1.4. Ahlaki Cesaret ile İlgili Araştırma Bulguları

Bronstein, Fox, Kamon ve Knolls (2007) tarafından yapılan araştırmada geç ergenlik döneminde uzun vadede ahlaki cesaretin yordayıcıları bulunmaya çalışılmıştır. Araştırmanın başında 5. sınıfa giden 9-12 yaş arası 42 erkek, 51 kız öğrenci olmak üzere 93 kişi gözlemlenmeye başlamıştır. 8 yıl sonra bu kişiler tekrar ankete tabi

tutulmuştur. Aynı gruptan 36 erkek ve 42 kız öğrenciye ulaşılmıştır. Erken yaşta sergilenen ebeveyn tutumları ile düşük ahlaki cesaret arasında kız öğrencilerde anlamlı ilişki bulunmuştur. Erkeklerde ise benzer bir ilişki görülmemiştir. Aile ilgi düzeyleri bakımından destekleyici ve bilinçli yaklaşımların ahlaki cesaret davranışıyla olumlu yönde ilişkisi olduğu bulunmuştur. Cezalandırıcıyaklaşımda ise ahlaki cesaret ile olumsuz yönde anlamlı ilişki olduğu görülmüştür. Ergenliğin başlarında sergilenen ebeveyn tutumları kızlarda ergenlik dönemindeki ahlaki cesaret davranışını desteklemiştir.

Çalışmalar gösteriyor ki prososyal ve ahlaki davranışlar kültürler arası farklılıklar da göstermektedir (Carlo, Faber, Laible ve Kupanoff, 1999).Izen (2011) Yahudi Soykırımı döneminde kişisel olarak kendini riske atıp zulme uğrayanları kurtaran Hristiyan kişilerin karakter yapılarını inceleyen bir çalışma yaparak, kendini riske atan bireylerin bazı özelliklerini özetlemiştir, buna göre empati, yüksek ahlaki yargı becerisi, risk alma düzeyi, ilişki yoğunluğu ve sorumluluk duygusunun “kurtarıcı” olarak görünen ahlaki cesaret sergileyen kişilerin özellikleri olarak gösterildi. Ve bu çalışmasında aslında ahlaki cesaretin “öğretilebilir” bir özellik olduğunu da vurgulamıştır. London (1970) Nazilerden kaçan Yahudilere yardım eden Hristiyanlar üzerine yaptığı çalışmada maceracı ruhun, ahlaklı bir ebeveyn ile kendini tanımlamanın ve sosyal olarak marjinalhissetmenin önemini ortaya koymuştur. Oliner (1992) 400 kurtarıcı ve 275 pasif kalan kişiyi inceleyerek kişilik özellikleri belirlemeye çalışmıştır, diğer insanlara olan güçlü bağlanma ve grup dışı bireylerin iyiliği için sorumluluk alma hissinin temel özellikler olduğunu öne sürmüştür. Fagin-Jones ve Midlarsky (2007) kurtarıcılar (rescuers) ve seyirciler (bystanders) arasındaki en ayırıcı özelliklerin sosyal sorumluluk, fedakarlığa dayalı ahlaki düşünme, empatik düşünme ve risk alma durumlarının olduğunu ifade etmişlerdir.Gibbs ve ark. (1986) yaptıkları çalışmada ahlaki cesaretin ahlaki yargılamayla ilişkili olduğunu ileri sürmüştür. Hannah ve ark. (2011) ahlaki cesaretin liderlik ile bireylerin etik ve prososyal davranışları arasında aracı etkiye sahip olduğunu göstermiştir. Otantik liderlik ile lideri takip edenlerin ahlaki cesareti arasında olumlu ilişki bulunmuştur. Ahlaki cesaret, çevre (bağlam) ve davranış (etik-prososyal) arasında etkileşim olduğu gösterilmiştir.

Konuya benzer nitelikte yapılan bir başka çalışma cinsiyet temelinde sosyal cesaret değişkeninin ele alınmasıdır. Çalışmada erkeklerin kadınlara göre daha cesaretli olup olmadığı test edilerek, anlamlı bir fark olmadığı gösterilmiştir. Ancak bu farkın belli bağlamlara bağlı olarak ortaya çıkabileceği, prososyal eğilimler ve risk alma gibi etkenlerin sebebiyle değişebileceği de ifade edilmiştir (Howard ve Fox, 2020). Khelil, Akrouf, Hussainey, ve Noubbigh (2018) iç denetçilerin ahlaki cesaret davranışlarını etkileyen değişkenleri belirlemek üzere yaptıkları çalışmada da kadınların erkeklere göre daha yüksek ahlaki cesaret deneyimleri yaşadığı belirtilmiştir.

1.2. Bağlanma

1.2.1. Bağlanma Kavramı ve Yetişkinlerde Bağlanma

Bağlanma teorisi psikolojinin en etkili kuramsal yaklaşımlarından biridir, özellikle de ebeveyn ya da herhangi bir bakıcının insan davranışını yordaması yönüyle oldukça önemlidir. Bowlby (1969) bağlanmanın doğuştan gelen bir sistem olduğunu, insanoğlunun çevreye uyum sağlaması adına evrimsel bir mekanizma olarak işlediğini öne sürmüştür ve bağlanmanın çocukla bakıcı arasındaki duygusal bağdan doğan ürün olduğunu öne sürmüştür. Bu mekanizmada bebek bağlanma figürü ile yakınlık kurarak hayatını sürdürmeyi planlamaktadır. Bebekler doğduğu andan itibaren bir bakıcıya muhtaçtırlar, bir yetişkinin koruması ve bakımı olmadan yaşayamazlar. Bunun sonucu olarak insan yavrusu evrimsel süreç içerisinde ona gönüllü bakmayı kabul eden yetişkinlerle yakınlık kurma amaçlı bazı davranışlar geliştirmiştir; gülmek, ağlamak, takip etmek, tutunmak ve sesler çıkarmak gibi. Bu davranışlar hayatın ilk haftalarında başlar ve ikinci yılın sonuna kadar devam eder (Bowlby, 1973). Bowlby (1969) bu mekanizmaya bağlanma davranışı sistemi demiştir.

Bağlanma sistemi fizyolojik ya da psikolojik tehlikeler algılandığında aktifleşir, örneğin; bir avcının görülmesi, hastalık, açlık ya da uzun süre ayrı kalmak gibi. Bu, hedef yönelimli bir motivasyon sistemidir, çocuk bunu kullanarak yakınlık arayışını sürdürmektedir. Bağlanma sisteminde ayrılık protestosu da görülmektedir ve çocuk için bakıcının bulunmadığı anlarda ortaya çıkmaktadır. Bağlanma sistemiyle çocuğun dünyayı keşfetme sistemi zıt bir şekilde çalışmaktadır, bağlanma sistemini aktifleştiren bir durum ortaya çıktığında çocuk için keşif süreci sonlanmaktadır ve bağlanma

davranışları sergilenmektedir. Bakıcı çocukla ilgilenmeye başladığında bağlanma davranışları yerine keşif süreci tekrardan başlamaktadır. Çocuk bakıcıyı güvenli bir üs olarak kullanmaktadır ve böylece hem fiziksel hem de bilişsel aktivitesini devam ettirmektedir(Ainsworth, Blehar, Waters ve Wall, 1978).

Eğer bağlanma figürü yani bakıcı sürekli olarak “*birincil bağlanma stratejilerine*” karşı duyarlı ve uyumluysa (örn: yakınlık arayışı kurma davranışları) çocuğun bağlanma davranışları desteklenmiştir, ve kendini güvenli hissedecektir (Sroufe&Waters, 1977). Bu tarz döngüsel bir yaklaşım *olumlu içsel çalışma modellerinin* gelişmesini sağlamaktadır, çocuk için diğer insanlar güvenilir olarak algılanmakta, çocukta “*güvenli bağlanma stili*” oluşmaktadır. Diğer yandan bağlanma figürü fiziksel ya da duygusal olarak çocuğun ihtiyacı durumunda yanında değilse ya da tutarsız davranıyorsa, çocuk kendi yaşamını garanti altına alabilmek için “*ikincil bağlanma stratejileri*” geliştirmeye zorlanmaktadır, böylece “*güvensiz bağlanma stilleri*” oluşmaktadır ki bu da *olumsuz içsel çalışma modellerinin* geliştirmekte,ve çocuk için diğer insanlar güvenilir olmamaktadır, ihtiyacı durumunda yardım alamayacağına inanmaya başlamaktadır. Her iki durumun sebebi de bağlanma figürünün yaklaşımıdır, bakıcı devamlı olarak yakınlıktan kaçarsa çocuk için yakınlık arayışı işe yaramaz bir yöntem olacaktır ve bağlanma sistemini devre dışı bırakmaktadır. Kendi imkanlarıyla problemleri çözmeye çalışır, yakınlık arayışı yoktur, bu da onun “*kaçıngan bağlanma stiline*” sahip olmasına sebep olmaktadır (Shaver ve Mikulincer, 2002).Bunun yanında eğer bakıcının sağladığı yakınlık düzenli değilse, yani bazı zamanlar çocuğun ihtiyaçlarını karşılıyor, yakınlık kuruyor ancak bazen umursamıyor ise çocuk yakınlık davranışını sürdürmeyi hala seçebilmekte, ve bağlanma sistemini aşırı bir şekilde aktifleştirmektedir. Yakınlaşma kurma amaçlı sergilediği davranışları sıklaştırmakta, bakıcının ilgisini sürekli çekme ihtiyacı hissetmektedir. Sürekli bir yakınlık endişesi yaşamaya başlayan çocukta “*kaygılı bağlanma stili*” gelişmektedir (Shaver ve Mikulincer, 2002). Kaygılı bağlanma özetle ilişkilerde reddedilme ve vazgeçilme korkusudur (Brennan ve ark., 1998).

Bu farklı bağlanma stillerinin ayrı olarak ele alınması Mary Ainsworth ve arkadaşlarının yaptığı laboratuvar çalışmalarıyla “yabancı durum” isimlendirmesiyle gösterilmiştir (Ainsworth, Blehar, Waters, & Wall, 1978). Yaşam içerisinde anne ve çocuk ilişkilerini simüle eden bir deney düzenlemişlerdir. Bir odada anneleriyle beraber bulunan

çocuklar, bir yabancı kişiyle de karşı karşıya getirilmiştir. Hem anne, hem çocuk hem de yabancı birisi odada bulunmaktadır. Anne, çocuğu kısa süreliğine bırakıp dışarı çıkmaktadır. Doğal olarak çocuklar annelerinden ayrıldığı için tepki göstermektedirler. Çocuklarıyla kısa süreli ayrılık yaşayan anneler, çocuklarının bulundukları alana geri geldiklerinde çocukların tepkisi gözlemlenmiştir. Bazı çocuklar annenin geri gelmesiyle ayrılık streslerini sonlandırabilmişlerdir ve annenin gelişinden dolayı mutlu olmuşlardır, bu çocuklar güvenli bağlanan çocuklardır. Kaçınan bağlanmaya sahip çocuklar ise anne ayrılrsa bile stres olmamakta ve annenin geri geldiği durumlarda anneye yönelmemekteydiler. Kaygılı bağlanmaya sahip çocuklar ise en çok stres yaşayanlardı, o kadar fazlaydı ki bu, anne geri geldiğinde de sakinleşemiyorlardı. Evlerde yapılan çalışmalarda güvenli bağlanmaya sahip çocukların annelerinin tutarlı bir şekilde çocuğun ihtiyaçlarına cevap verdiği görülürken, kaygılı olanların anneleri tutarsız tepkilerle çocuğa yaklaşmaktadır. Kaçınanlarda ise anne daha çok ilgisiz bir figür halindedir, çocuk kendi başına yaşamayı ve ihtiyaçlarını karşılamayı tercih etmektedir (Ainsworth, Blehar, Waters, ve Wall, 1978). Güvenli bağlanmaya sahip olamayan çocuklar ikincil bağlanma stratejilerini kullanmakta, ya bağlanma sistemini etkisiz hale getirmekte (kaçınan), ya da aşırı aktif hale getirerek bu durumla başa çıkmaya çalışmaktadır (kaygılı) (Main, Kaplan, ve Cassidy, 1985).

Bowlby bağlanmayı hayat boyu süren bir süreç olarak “beşikten mezara” tabiriyle betimlemektedir. Bağlanma stillerini güvenli ve güvensiz olarak temel iki ana başlıkta inceleyerek, güvensiz bağlanmanın kaygılı ve kaçınan olarak da iki altbaşlığa sahip olduğu bir model ortaya koyulmaktadır (Bowlby, 1969/1973). Hayat boyu tekrarlanan bağlanma stili bireyde devam ederek yetişkinlik sürecinde de onun bağlanma stili haline gelebilmektedir. Hatta insanların romantik ilişkilerinde partnerlerine karşı davranışlarını belirleyen en önemli unsur haline gelebilmektedir. Romantik sevgiyi ilk defa Hazan ve Shaver (1987) bir bağlanma süreci olarak betimlemektedir, yetişkin bağlanma stiliinin etkisine vurgu yapılmaktadır. Tıpkı çocuklar gibi yetişkinler de güvenli, kaygılı ve kaçınan olarak adlandırılan üçlü bağlanma stillerine sahip olmaktadır. Bu bağlanma stilleri yetişkinlerin romantik ilişkilerini farklı farklı etkilemekte, ilişkilerde güven, yakınlık ve olumlu duygular güvenli bağlanma stiliinin göstergesi olmaktadır. Yakınlık kurma korkusu ve güven duymama kaçınan, aşırı yakınlık kurma isteği ve endişe durumu ise kaygılı bağlanma stiliinin göstergesi olmaktadır. Hazan ve Shaver (1994)

yetişkinlerdeki bağlanmayı Bowlby'nin (1973) içsel çalışma modelleriyle ilişkilendirmektedir. Güvenli bağlanmada diğer insanlar güvenilir ve "ben" sevecen bir varlıktır; kaçınan bağlanmada romantik aşk'a ihtiyaç yoktur, inanç da yoktur; kaygılı bağlanmada ise romantik partnere aşırı bağlanma görülmekte ve "ben" düşük değere sahip olmaktadır. Böyle olmaları çocukluk yaşantılarıyla alakalıdır, güvenli yetişkinler ebevenylerini bakım veren ve ihtiyaçları karşılayan olarak görmektedirler; kaçınanlar ise soğuk ve reddedici bulmaktadırlar; kaygılılar ise olumlu ve olumsuz özelliklerin ikisini de söylemektedirler (Hazan ve Shaver, 1987).

Bartholomew ve Horowitz (1991) yeni bir çerçeve üzerinden bağlanma stillerini kategorize etmektedir, bu modelde *benlik modelleri* (olumlu benlik ve olumsuz benlik) ve *başkaları modelleri* (olumlu başkaları ve olumsuz başkaları) yer almaktadır. Çaprazlama bir yöntem kullanılarak dört kategoriden oluşan yeni bir model sunulmaktadır. Benlik modeli bireyin kendini sevgiye ve desteğe layık görüp görmemesini içermektedir, böylece kişinin diğerleri tarafından reddedilme, sevilme ve dışlanma kaygısı var mı yok mu belli olmaktadır. Başkaları modelleri ise bireyin diğerlerini değerlenmesinden doğuyor ve diğerlerinin güvenilir, ulaşılabilir, ilgili ya da ilgisiz olduğunu göstermektedir. Kişi olumlu ben ve olumlu başkaları modellerine sahip ise bu *güvenli bağlanma* stili iken, olumlu ben ve olumsuz başkaları modellerine sahip olduğunda *kayıtsız bağlanma* türüne sahip demektir. Kişi olumsuz ben ve olumlu başkaları modeline sahip ise *saplantılı bağlanma*, kişi olumsuz ben ve olumsuz başkaları modeline sahip ise *korkulu bağlanma* stiline sahip olmaktadır (Bartholomew ve Horowitz, 1991).

Bu araştırmada bağlanma alt boyutları olarak kaygılı ve kaçınan bağlanma türleri ele alınmaktadır, yani güvensiz bağlanmanın etkisi incelenmektedir. Ebeveyn ilgisini yeterli almayan kişilerde oluşan güvensiz bağlanma stilleri bireylerin diğer insanların ihtiyaçlarına karşılık vermelerini bozan bir etkiye sahip olduğu söylenmiştir (Shaver, Mikulincer ve Cassidy, 2019). Burada güvensiz bağlanma stillerinin prososyal davranış üzerindeki etkisi dikkate alınmıştır. Thompson ve Gullone (2008) bağlanmanın prososyal davranışları yordadığını göstermektedir. Güvenli bağlanmanın prososyal davranışları artırdığı bilinmektedir (Nie, Li ve Vazsonyi, 2016). Mikulincer ve arkadaşları (2001) yaptıkları çalışmada kaygılı ve kaçınan bağlanmanın empatiyle

ilişkilerinin farklı olduğunu göstermiştir, güvensiz bağlanma stillerinin kişideki prososyal davranışları etkilediği görülmüştür. Bu etkenler ahlaki cesaret davranışı için de benzer bir etkiye sahip olabilir. Bu etkiyi incelemek adına güvensiz bağlanma alt boyutlarının prososyal davranışları (ahlaki cesaret) ne ölçüde etkilediği incelenecektir.

1.2.2. Bağlanmayı Etkileyen Etmenler

Bağlanmayı etkileyen etmenler bir çok çalışmada gösterilmiş ve temelde bakıcı tutumu olduğu yansıtılmıştır, buna göre annenin ya da bakıcının çocuğun ihtiyaçlarına zamanında karşılık vermesi, tutarlı karşılık vermesi, ilgi göstermesi, fiziksel teması, anne ve çocuğun etkileşimden haz alması ve birlikteliği istemesi gibi bir çok faktör sayılabilir. Burada gebeliğin planlı olması ve bunun istenmesi, anne ve bebeğin bir arada bulunması, ilk yarım saatte kanguru bakımının verilmesi, emzirmeye erken dönemde başlanması, sağlıklı olması, bebek bakımı, annenin çocukla yaşadığı destekleyici tutum, yeterli sosyo-ekonomik düzey, annenin sorun çözme becerileri, sosyal çevresi, eşinden aldığı destek, hayata karşı minnettrallığı ve doyumunu anne-bebek bağlanmasını etkileyen olumlu faktörlerdir (Durualp, Kaytez ve Girgin, 2017). Her ne kadar bir süreç gerekse de henüz doğum anı ve yakın zamanda yaşanan problemler de bu bağlanmayı etkilemektedir, doğum sonu ağrılar, uykusuzluk gibi sorunlar bunu olumsuz yönde etkilemektedir (Kavlak, 2004). Hortaçsu, (1995) yaptığı çalışmada anne ve baba eğitim düzeylerinin de çocukların bağlanma stillerini etkilediğini göstermiştir.

Annenin sadece doğum sırasında değil doğum sonrasında da oluşacak duygu durum bozuklukları bağlanmayı etkileyebilmektedir (Arslan ve Uzun, 2008). Annede gelişen depresyon örneğin, bebek yanında ailenin diğer fertlerinin de zorluklar yaşamasına sebep olmaktadır. Bu durum anne-bebek arasındaki duygusal ilişkiyi ve bebeğin bakımı ile ilgili fiziksel ihtiyaçların giderilmesi konusunda annelik rollerini olumsuz etkilemektedir (Kavlak, 2004).

Ainsworth ve arkadaşları (1978) bağlanmayı, bakıcı ve çocuk arasındaki ilişkiyi düzenleyen tutumlar temelinde açıklayabilecekleri bir senaryo oluşturdular. Adına yabancı durumlar (strange situations) diyerek bazı gözlemler yaptılar. Böylece annenin duyarlılığı ya da duyarsızlığının bağlanmayı ne derecede etkilediğini ortaya koymak istediler. 1-2 yaş arası çocuklar anneleri tarafından yalnız bırakıldıklarında bağlanma davranışlarının anneye olan etkileşime dayalı olduğu gözlemlendi. Anneyle birlikte bir

yabancı kişi daha bulunan odaya girer ve çocuğun tepkileri gözlemlenir, çeşitli versiyonlarla durum revize edilir, bazen anne dışarı çıkar, çocuk yabancıyla yalnız kalır. Bazen çocuk yalnızken yabancı kişi içeri girer, bu aşamalar 3 dakika sürecek şekilde düzenlenmiştir. Bu deneyden yola çıkarak üçlü bağlanma modeli oluşturulur. Güvenli bağlanma bakıcının tutarlı ve ilgili olması ile açıklanırken, kaçınan bağlanmada bakıcı tutarlı ve ilgisizdir. Kaygılı bağlanmada ise bakıcı ilgili ancak tutarsızdır. Kısacası bakıcının tutumu bağlanmayı etkileyen en önemli etken haline gelmektedir. Buna örnek olarak aşırı koruyucu tutumun çocukta kaygı gelişimine neden olduğu gösterilebilir (Parker, 1983). Ve Ainsworth (1989), bebeklerin bakıcılarıyla kurmuş oldukları ilişkilerle şekillenen bu bağlanma stillerinin yetişkinlikte de tekrarlanabileceğini belirtmektedir.

Bağlanmayı etkileyen bir diğer faktör de bireylerin içinde yaşadığı coğrafya, toplum ve kùltürdür (Sümer ve Kağıtçıbaşı, 2010). Çünkü toplumcu ve bireyci kùltürlere göre bağlanma alt boyutlarının adaptasyon sürecinden dolayı toplumda kùltürel bir uyumluluğa sebep olabilmektedir, buna da kùltürel uyumluluk hipotezi denmektedir (Crittenden, 2000). Bu duruma göre bireyci kùltürler kaçınan bağlanmaya daha çok sahip iken, toplumcu kùltürlerde kaygılı bağlanma oranı daha yüksektir ancak toplumlar buna adapte olduğu için iki kùltür arasında bağlanma stratejileri fark yaratmaktadır (Sümer ve Kağıtçıbaşı, 2010). Bununla beraber Giudice 2011’de yaptığı meta analiz çalışması sonuçlarına göre 66.113 kişi üzerinde inceleme yapıldığında kaçınan bağlanmanın erkeklerde, kaygılı bağlanmanın ise kadınlarda daha fazla olduğunu göstermiştir, bu bağlamda cinsiyetin de bağlanmayı etkileyen bir unsur olduğu gör÷lmektedir.

1.2.3. Kuramsal Yaklaşımlar

Bağlanma teorisi John Bowlby’nin (1969/1973) insan davranışını açıklamak ve yordamak adına öne sürdüğü psikolojinin en etkili kuramsal çerçevelerinden biridir. Bu kuram, yeni doğan bebek ile bakıcı arasındaki ilişkiyi sağlamak adına insan doğasında var olan, evrimsel olarak adaptasyon sürecini kolaylaştıran bir sistem olarak sunulmaktadır. İnsan yavrusunun doğarken çaresiz olma ve kendi kendine bakamama durumlarından ötürü, organizmanın kendini korumaya ve ilgi görmeye çalışmasına dayalı olan bir mekanizmadır. Bakıcı çocuk için güvenli bir üs ve sığınaktır. İlişkide bağlanma figürü olan bakıcı, çocuk için fiziksel ve duygusal “*güvenilir bir*

sığınak”işlevini ve çocuğun destek bulabileceği stresten kurtulacağı “*güvenli bir üs*”işlevini görmektedir. Böylece çocuk dünyayı daha iyi keşfedebilecek ve kendi kişiliğini oluşturacaktır. İlk olarak Mary Ainsworth tarafından kavramsallaştırılarak ayrı birer (güvenli, kaygılı ve kaçınan) bağlanma stilleri olarak sunulmuştur (Ainsworth, Blehar, Waters ve Wall, 1978). Daha sonra Hazan ve Shaver (1987) ilk kez romantik ilişkiyi bağlanma modeli temelinde ele alarak yetişkinlerde bağlanma stillerinin çocuklardakine benzer olduğunu ifade etti. Yetişkinlerde de güvenli, kaygılı ve kaçınan bağlanma stillerinden söz edilmekteydi. Çocuklar bakıcılarına karşı, eşler de birbirlerine karşı aynı mekanizmayı kullanıyordu. Bağlanmanın üçlü modelini güncelleyerek Bartholomew ve Horowitz (1991) yeni bir çerçeve çizerek bağlanma stillerini belirlemede benlik ve başkaları modellerini çaprazlayarak dördü bağlanma stillerini sundular.

Bağlanma kuramı Shaver, Mikulincer, Gross, Stern ve Cassidy’e (2016) göre özünde bir prososyal davranış kuramıdır. Gross, Stern, Brett ve Cassidy’e (2017) göre prososyal davranışın gelişimi, çocuğun bakıcısına karşı olan bağlanmasının kalitesiyle alakalıdır. Çocuk, buna göre diğerleriyle yani toplumla olan ilişkisine yön vermektedir.

1.2.4. Bağlanma ile İlgili araştırma Bulguları

Bağlanmanın ebeveyn davranışlarına bağlı olarak şekillendiği bilinmekle beraber, güvenli bağlanmanın diğer insanlara gösterilen ilginin önemli bir psikolojik ayağını oluşturduğu gösterilmiştir (Nie, Li ve Vazsonyi, 2016). Ebeveyn tutumlarının prososyal davranışların da gelişmesinde rol oynadığı bilinmektedir (Lewis, 2014).

Nie, Li ve Vazsonyi (2016) Çin’de ergenlerle yaptıkları çalışmada anneye karşı oluşan güvenli bağlanmanın prososyal davranışartırdığını göstermişlerdir. Mikulincer ve Shaver (2007) güvenli olarak bağlanan bireylerin daha fazla prososyal davranışlar sergilediğini öne sürmüştür. Mikulincer ve arkadaşları (2001) anketler aracılığıyla insanlardan aldıkları veriye dayanarak yaptıkları analizler kaygılı ve kaçınan bağlanmanın empati ile ilişkileri farklılık göstermiştir, bağlanma stiline kişideki prososyal davranışları etkilediği görülmüştür. Richman, DeWall ve Wolff (2015) yaptıkları çalışmada özellikle kaçınan bağlanmanın, yardım davranışının daha az sergilenmesiyle ilişkili olduğunu öne sürmektedir, zira kaçınan bağlanan kişiler yardım

etme davranışının duygusal bedelini (emotional cost) diğer insanlara göre daha ağır olarak algılamaktadırlar. Yardım etme davranışının algılanan duygusal bedelini azalttıklarında, kaçınan bağlanmaya sahip kişilerin de böyle olmayanlara benzer şekilde davrandığı ve yardım ettiği görülmüştür. Thompson ve Gullone (2008) yaptıkları çalışmada bağlanmanın ve empatinin bireylerdeki prososyal ve antisosyal davranışları yordadığını gösterdiler. Allen ve arkadaşları (2002) güvensiz bağlanmanın sosyal becerileri baltaladığını ve insanlarda daha çok kuralsızca davranış gözlemlendiğini buldu. Arbona ve Power (2003) kaçınan bağlanmanın bireylerdeki yüksek antisosyal davranışları yordadığını göstermiştir. Kochanska, Aksan, Knaack, ve Rhines (2004)'e göre güvenli bağlanmaya sahip çocuklarda ebeveyn-çocuk ilişkisinde prososyal ahlaki değerlerin sosyalizasyonu daha etkili olmaktadır çünkü güvenli bağlanan çocuklar sosyalizasyon sürecinde diğerlerine göre daha alıcı olmaktadır. Shaver, Mikulincer ve Cassidy'e (2019) göre deneysel olarak artırılmış güvenli bağlanma, prososyal davranışı sergilemeye engel olan zararlı bariyerleri ortadan kaldırmaktadır.

1.3. Benlik Saygısı

1.3.1. Benlik Kavramı ve Benlik Saygısı

Benlik, psikoloji üzerine yapılan çalışmalarda çok önemli bir yere sahip kavramlardan biridir, bu yüzden bir çok psikolog benliğin anlamı ve ne olduğu üzerine yorumlar yapmıştır. Dolayısıyla benlik üzerine bir çok araştırma yıllar boyu yapılmıştır (Amer,2015).

Burada benlik ve benlik saygısı kavramları birbirinden ayrı olarak kullanılmaktadır. Benlik üzerine yapılan ilk ciddi ve ayrıntılı çalışmalara bakıldığında James (1890), Cooley (1902) ve Mead (1934)'in çalışmaları görülmektedir (Arıcak, 1999: 24). Ancak kavramın ne olduğu ve işlevsel anlamdaki fonksiyonuna dair kavramsal bir birliğin olmadığı görülmektedir (Korkmaz, 1996: 4).

Benlik kavramı bireyin kendi kendinin referansı, duygu ve düşüncelerinin bütünlüğü olarak kullanılmaktadır. Psikolojide benlik kişisel bilincin büyük bir bileşeniyken sosyolojide hem toplumsal bir ürün hem de toplumsal bir güçtür. Psikanaliz açısından ele aldığımızda ise psikolojik stres ve çatışmaların kaynağıdır (Rosenberg, 1989).

Benlik kavramı kişinin nitelikleriyle ilgili hissettikleriyle birlikte, zihinsel ve fiziksel özniteliklerinin farkındalığı olarak tanımlanır. Bu nedenle de benlik kavramı benlik imajı, ideal benlik ve benlik saygısı terimlerini barındıran bir şemsiye gibidir (Lawrence, 2000). Bu şemsiyede benlikle alakalı bir çok çalışmada ele alınan en önemli kavramlardan biri benlik saygısıdır. Çünkü zihinsel ve psikolojik sağlık adına ve sosyal uyumluluk için benlik saygısı önem arz etmektedir.

Benlik saygısı kişinin kendine yönelik olumlu hisleri olarak tanımlanabilir. İnsan kişiliğinin erken yaşlarda oluşmaya başlayan en önemli parçalarından biridir (Deb ve Bhattacharjee, 2009) ve kişisel başarılarla diğer insanların kişiyi değerlendirme beklentilerine dayalı oluşan benlik değerlendirmesidir (Kernis, 2005). Maslow'a göre benlik saygısı toplum içerisinde yaşayan bireyler için sosyal bir ihtiyaçtır (Alwan, 2015).

Benlik saygısı kavramı bireyin duygusal, zihinsel ve fiziksel özelliklerine yönelik kişisel yargılamalarından doğan bir olgudur. Birey burada öz'ü yani ben'i değerlendirir, bu yönüyle de öz-değerlendirme kavramına da yakındır (Carlson, Uppal ve Prosser, 2000). Kişilerin kendilerini diğer insanlarla olan ilişkileri üzerinden algılaması ve buna göre yorumlamasıdır (Qmer, 2015).

Lawrence'ya (1981) göre benlik saygısı kişinin kendini değerlendirmesidir, olumlu ya da olumsuz olabilir. Olumlu olması yüksek bir benlik saygısına işaret ederken olumsuz olması düşük bir benlik saygısını göstermektedir. Rosenberg (1965), yüksek benlik saygısına sahip kişilerin genelde özgüvenli ve liderlik pozisyonu almaya gönüllü kişiler olduğunu, düşük benlik saygısına sahip kişiler ise ön planda olmaktan çekinen kişiler olduğunu vurgulamaktadır. Düşük olanlar eleştirilere karşı daha hassas olmakta, bu yüzden de diğerleri tarafından kolayca tehdit edilebilmektedirler, kendi iç düşüncelerini saklamaktadırlar (Rosenberg ve Owens, 2001). Düşük benlik saygısına sahip kişiler riskli durumlardan kaçınırlar bundan dolayı toplum tarafından utangaç, yalnızlığı seven ve spontane hareket edemeyen olarak etiketlenebilirler (Sowislo ve Orth, 2013).

Bu çalışmada benlik saygısının kişinin inandığı değerleri davranış olarak sergilemesinde rolü olacağı düşünülmektedir, ahlaki cesaret gerektiren durumlar bireysel risk içerdiği için benlik saygısının önemli bir değişken olduğu düşünülmektedir.

1.3.2. Benlik Saygısını Etkileyen Etmenler

Bireyin benlik saygısını etkileyen bir çok faktör sayılabilir. Bu faktörler kişinin yaşına, günlük durumlarına ve bireysel yaşamına göre etki büyüklüğüne sahip olmaktadır. Kişisel ve çevresel faktörler olarak özetlenebilir.

1.3.3.1. Kişisel faktörler

Benlik saygısını etkileyen kişisel faktörlerin başında fiziksel vücut imajı gelmektedir. Fiziksel memnuniyetin benlik saygısını artırdığı bilinmektedir (Clay, Vignoles ve Dittmar, 2005). Burada kişinin kilosu, uzunluğu, ten rengi ve fiziksel engelleri öne çıkmakta ancak bu etkiler de cinsiyete dayalı olarak değişebilmektedir (Dweider, 1999). Yapılan çalışmalarda erkeklerin kadınlara göre benlik saygılarının daha yüksek olduğu görülmüştür, bu da cinsiyetin benlik saygısı üzerindeki etkisini göstermektedir (Fu, Padilla-Walker, & Brown, 2017; Altıok, Ek, & Koruklu, 2010). Tahan (1995)'e göre fiziksel organ eksikliği de kişinin psikolojik sağlığını daima etkilemektedir çünkü bireyin değersiz olduğunu ve güvensiz olduğunu hissettirmektedir.

Bireyin zekası, kişilik özellikleri, yaşı ve eğitim seviyesi de benlik saygısını etkilemektedir (Mahdi, 2000). Yüksek zekaya sahip, farkındalığı ve anlama becerisi yüksek olan kişilerin olmayan kişilere göre benlik saygısı daha yüksektir. Toplum yapısı da benlik saygısı üzerinde olumlu ve olumsuz etkilere sahiptir (Zahran, 2005).

Yapılan bazı çalışmalara göre kişideki kaygı oranının da benlik saygısını etkilediği görülmüştür. Kaygı oranı düşük olan kişilerin benlik saygıları daha yüksek olmaktadır, kaygı oranı yükseldikçe kişinin kendi benliğini daha olumsuz yönde değerlendirmesi söz konusu olduğu için daha düşük bir benlik saygısına sahip olmaktadır (Kaoud, 1992).

1.3.3.2. Çevresel Faktörler

Bu faktörler bireyin ait olduğu topluma, içinde yaşadığı çevreye göre değişebilmektedir; örneğin, eğitim sistemi, aile tutumları, sosyalizasyon süreci gibi etkenler sayılabilir.

Ebeveyn tutumları çocuklarda kişilik gelişiminde, kendilerini önemli ve değerli hissetmelerinde çok önemli bir role sahiptir (Martinez, Garcia ve Yubero, 2007). Ayrıca ebeveynlerin benlik saygıları da çocukların benlik saygılarını etkilemektedir çünkü çocuklar ebeveynlerini model almaktadır (Fishel, 1991).

Toplumun kişiye olan yaklaşımı, benlik saygısını etkileyen önemli etkenlerden biridir, diğerleri tarafından saygı görmek ve kabul edilmek kişinin aşağılık ve güvensiz hissetmesini engellemektedir. Aksi takdirde birey kendini toplumdan soyutlamaya başlayacak ve kendine karşı olumsuz yargılarda bulunacaktır (Zahran, 2005). Bu noktada bireyin okul sürecinin de önemli olduğu vurgusu yapılmaktadır (Buunk ve Collins, 1993). Okuldaki sistem, öğretmen ve öğrenci ilişkisi gibi faktörler de yine benlik saygısını etkilemektedir (Diener ve Diener, 2009).

Genel olarak benlik saygısı bireyin içinde bulunduğu çevre ve kişisel özellikleri tarafından etkilenmektedir. Bu faktörler olumlu olduklarında benlik saygısı yükselmekte, olumsuz olduklarında ise benlik saygısı düşmektedir, çünkü kişi kendini bu faktörlere bağlı olarak değerlendirme imkanı bulmaktadır (Morgan ve Byron, 1990).

1.3.3. Kuramsal Yaklaşımlar

Benlik saygısı temelde bireyin kendini ne oranda değerli hissettiğini belirten bir kavramdır (Malbi ve Reasoner, 2000; Bosson, Brown, Zeigler-Hill ve Sawan, 2003; Korkmaz, 2007). Gergen ve Gergen (1986) tanımına göre benlik saygısı bireyin kendinde gördüğü yapabilirlik, önemli olma, başarı oranı ve öz değer üzerine temellendirilir. Yüksek benlik saygısı, değerli hissetme ve öze duyulan saygı (respect) ile, düşük benlik saygısı ise yetersizlik ve özgüven eksikliği ile paraleldir (Owens, 1994).

Benlik saygısı terimi üç farklı şekilde kullanılmaktadır. Bunlar global benlik saygısı (global self-esteem), alan odaklı benlik saygısı (domain specific self-esteem, self-evaluations), ve durumsal benlik saygısıdır (state self-esteem, feelings of self-worth) (Higgins, 1996).

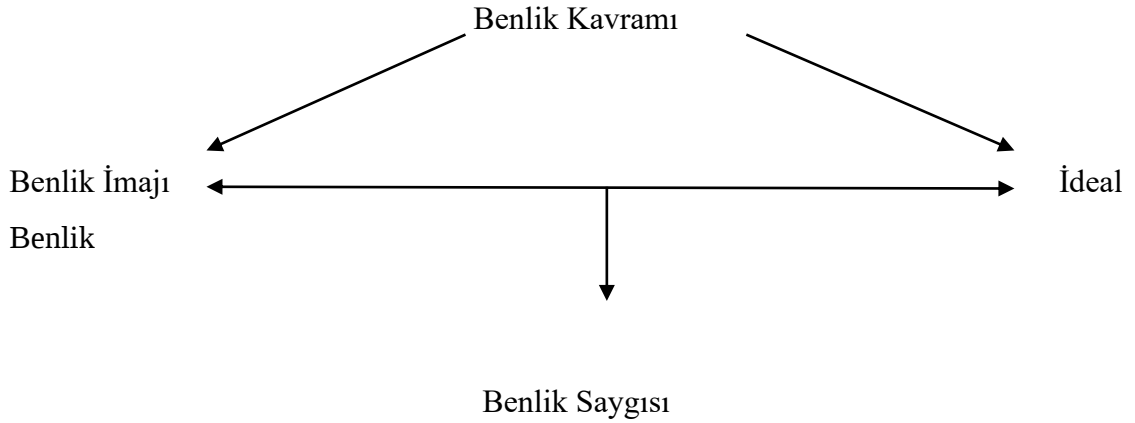
Global benlik saygısında kişiler kendilerini topyekün bir değerlendirmeden geçirmektedir, buna aynı zamanda kişilik özelliği olarak benlik saygısı da (trait self-esteem) denmektedir. Bu tür benlik saygısındaki elementler; kişinin kendini şartsız kabul etmesi, öz yeterlilik, sorumluluk hissi, güvenlik, ait olma ve bütünleşme sayılabilir (Alexander, 2001). Benlik saygısı bazen de kişinin kendi becerilerini ve kapasitesini değerlendirmesine bağlıdır buna da benlik değerlendirmeleri denmektedir (Brown ve Marshall, 2002). Kişi benlik saygısını anlık olaylara dayalı yönelttiği

tutumlar ve hisler üzerine temellendirdiğinde buna da öz değer hissi ya da durumsal benlik saygısı (state self-esteem) denmektedir (Leary ve Baumeister, 2000; Brown, Dutton ve Cook, 2001). Hem duygusal hem de bilişsel bir işleme dayalı olarak ortaya çıkmaktadır.

Tablo 1 : Benlik saygısının kullanıldığı 3 biçim (Brown ve Marshall, 2002)

Kullanım	Duygusal İşlem	Bilişsel İşlem
Global Benlik Saygısı	Bireyin genel anlamda kendini değerlendirmesi, öz-sevgi	Kişi olarak sürekli var olan genel öz-değer yargısı
Durumsal Benlik Saygısı	Bireyi ilgilendiren duygusal durumlar, utanma ve onurlanma gibi	Öz-değer üzerine yapılan geçici ya da anlık yargılar
Alan Odaklı Benlik Saygısı	Kişinin spesifik becerilerini yargılaması	Kişinin spesifik becerilerini yargılaması

Lawrence (2000) benlik saygısını, benlik kavramı şemsiyesinde benlik imajı ve ideal benlik yönlerinin etkileşimde bulunarak ortaya çıkan bir ürün olduğunu ifade etti.

Şekil 3: Benlik Kavramı (Lawrence, 2000)

Şekil 1.4’de görüldüğü gibi kişinin benlik saygısı, benlik imajı ve ideal benlik arasındaki ilişkiye bağlıdır. Benlik imajında kişi kendini diğerlerinden ayıran zihinsel ve fiziksel özelliklerini listelerken, benlik saygısında kişinin benlik imajı ve ideal benliği arasındaki farkı değerlendirmesiyle oluşmaktadır. Benlik saygısının burada iki boyutu yani kişiliğe güven ile yeteneğe güven boyutlarının yüksek olması durumunda benlik saygısı da yüksek olmaktadır (Lawrence, 2000).

1.3.4. Benlik Saygısı ile İlgili araştırma Bulguları

Weinstein vs Ryan (2010) günlük yaşamdaki benlik saygısı ve prososyal davranışa yönelik eğilimin daha çok araştırılmaya ihtiyacı olduğunu ifade etmektedir. Bu konuda alan yazınına bakıldığında yapılan çalışmalarda, benlik saygısının ebeveyn tutumlarından etkilendiğini gösteren bir çok çalışma bulunmaktadır (Barber, Chadwick ve Oerter, 1992; Bronstein, Duncan, D’Ari, Pieniadz, Fitzgerald, Abrams, 1996; Manscill ve Rollins, 1990; Mahew ve Lempers, 1998). Aynı zamanda benlik saygısının prososyal davranışlarla ilişkili olduğu da gösterilmiştir (Fu, Padilla-Walker ve Brown, 2017; Eisenberg ve ark., 2006; Johnson, Beebe, Mortimer ve Synder 1998; Laible, Carlo ve Roesch, 2004; Leary ve MacDonald, 2003). Güçlü benlik saygısının aynı zamanda öfkeyle (Donellan, Trzesniewski, Robins, Moffitt, ve Caspi, 2005),

depresyonla (Orth, 2008), madde ve alkol kullanımıyla (Baumeister, Campbell, Kruegger ve Vohs, 2003; Leary ve Macdonald, 2003) daha iyi fiziksel sağlıkla (Trzesniewski ve ark., 2006) ve ilişkiden duyulan tatminkarlıkla da ilişkili olduğu gösterilmiştir (Harter, 2003).

Barber, Chadwick ve Oerter(1992) Amerika'daki destekleyici ebeveyn (anne-baba) tutumunun kız çocuklarının benlik değerini artırdığını göstermiştir. Erkek çocuklarda babanın destekleyici olması öz değeri artırmıştır. Almanya'da ise hem erkek hem kız çocuklarının anne-baba tutumunun destekleyici olması durumunda öz değerleri yüksek görülmüştür. Benlik saygısının bireyin kendini yeterli görmesiyle de alakalı olduğu bilinmektedir (Brown ve Marshall, 2002). Bu noktada Eisenberg ve arkadaşları (2016) insanların sosyal anlamda davranış sergilemesinin bu yeterlilik duygularıyla/motivasyonu ile ilişkili olduğunu öne sürmektedir. Çocuklarda bu motivasyonun düşük riskli yardım davranışlarında etkili olduğu görülmüştür. Zuffiano ve arkadaşları (2014) yaptıkları çalışmayla prososyal davranışların artırılmasının benlik saygısının da aynı paralelde artırılması anlamına geldiğini göstermektedirler. Johnson ve arkadaşları (1998) yaptıkları çalışmada gönüllü aktivitelere katılan ergenlerin akademik benlik saygılarının da yüksek olduğunu göstermektedir, böylece gönüllü davranış ve benlik saygısının da olumlu yönde ilişkili olduğu görülmüştür. Le ve arkadaşları (2012) toplumsal eğilimli olan kişilerin benlik değerinin daha yüksek olduğunu göstererek, insanların diğer insanlara olan ilgileri temelinde ele alarak incelemişlerdir. Weinstein ve Ryan (2010) prososyal davranışı etkileyen otonom motivasyonun yüksek benlik saygısını yordadığını ifade etmiştir. Grant ve Gino (2010) prososyal davranışın algılanan minnettarlık davranışıyla alakalı olarak benlik değeriyle ilişkili olduğunu öne sürmüşlerdir. Thoits ve Hewitt (2001) yaptıkları çalışmayla gösterdi ki, yüksek benlik saygısına sahip kişiler gönüllü olarak daha fazla hizmet vermeye meyilliler, bu da yine benlik saygısıyla prososyal davranışların ilişkili olduğunu göstermektedir.

1.4. Ahlaki Cesaret, Bağlanma ve Benlik Saygısı Arasındaki İlişkiler

Bronstein ve ark. (2007) yaptıkları çalışmada ebeveyn tutumu ve cinsiyetin ahlaki cesareti yordayıp yordamadığını anlamaya çalışmıştır. Erken yaşta sergilenen ebeveyn tutumları ile dūřuk ahlaki cesaret arasında kız öğrencilerde anlamlı ilişki bulunmuştur. Aile ilgi dūzeyleri bakımından destekleyici ve bilinçli yaklaşımların ahlaki cesaret davranışıyla olumlu yönde ilişkisi olduğu bulunmuştur. Cezalandırıcı yaklaşımda ise ahlaki cesaret ile olumsuz yönde anlamlı ilişki olduğu görülmüştür. Erkeklerde ise bilinçli yaklaşım ile ahlaki suskunluk arasında olumsuz yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ergenlięin başlarında sergilenen ebeveyn tutumları kızlarda ergenlik dönemindeki ahlaki cesaret davranışını desteklemiştir. Nie, Li ve Vazsonyi (2016) yaptıkları çalışmada bireyin bağlanma modelinin prososyal bir davranış olan diğer insanlara yöneltelen ilginin önemli bir ayağını oluşturduğunu göstermiştir. Mikulincer ve Shaver (2007) alışmalarında güvenli bağlanmanın prososyal davranış sergileme oranını artırdığını göstermiştir. Richman, DeWall ve Wolff (2015) ise güvensiz bağlanma alt boyutlarından olan kaçıngan bağlanmanın daha az prososyal davranışların sergilenmesine sebep olduğunu belirtmiştir. Allen ve arkadaşları (2002) sosyal becerileri baltalayan ve insanları kuralsızca davranmaya iten en önemli sebeplerden birinin güvensiz bağlanma olduğunu belirtmiştir. Kaçıngan bağlanma örneğin insanlardaki antisosyal davranışları yordamaktadır (Arbona ve Power, 2003).

Bronstein ve ark. (2007) benlik saygısıyla ahlaki cesaret davranışı arasında anlamlı ve olumlu yönde bir ilişki olduğunu belirtmiştir. Yüksek benlik saygısına sahip bireyler tarafından ahlaki cesaret davranışı daha çok sergilenmektedir. Bu davranış belki de lider olmanın en iyi göstergesi ve en önemli kişilik özelliği olabilir (Hannah, Avolio, ve Walumbwa, 2011). Bu bağlamda sadece ahlaki bir aksiyon ya da prososyal bir aksiyon değildir bir kişilik özelliği olarak da sunulmaktadır. Fu, Padilla-Walker ve Brown (2017) yüksek benlik saygısının bireyin daha fazla prososyal davranış sergilemesini sağladığını belirtmektedir. Yüksek benlik saygısına sahip kişilerin dūřuk benlik saygısına sahip kişilere göre daha çok gönüllü servislerde çalıştığı rapor edilmektedir (Thoits ve Hewitt, 2001). Benlik saygısının prososyal davranış üzerindeki etkisi bir çok çalışmayla bilinirken, prososyal olmanın da benlik saygısını beslediğini ortaya koyan çalışmalar da vardır. Örneęin Zuffiano ve arkadaşlarının (2014) yaptıkları çalışmada prososyalliğin benlik saygısını anlamlı bir şekilde etkilediğini gösterilmiştir. Prososyal davranış

sergilemek bireyin öz değeri hissini beslediğı ve diğeri tarafından kabul görmeyi sağladığı için benlik üzerine düşüncelerin olumlu olmasını sağlamaktadır (Grant ve Gino, 2010).

Bartholomew ve Horowitz (1991) yaptıkları çalışmada güvensiz bağlanmaya sahip bireylerin benlik saygılarının düşük olduğunu gösterdiler. Brennan ve Morris (1997) benzer şekilde korkulu ve saplantılı bağlanan kişilerin benlik saygılarının düşük olduğunu gösterdi. McCormick ve Kennedy (1994) ise güvenli bağlanmanın yüksek benlik saygısıyla olumlu yönde ilişkili olduğunu belirtmiştir. Yine benzer şekilde Cassidy (1988) çalışmasında güvenli bağlanmanın bireyde yüksek benlik saygısına sebep olduğunu göstermiştir.

Güncel tez çalışmasında ise benlik saygısı ve bağlanma değişkenlerinin ahlaki cesareti yordayıp yordamadığı incelenmektedir.

BÖLÜM 2: YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın yöntemi, evreni, örnekleme, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve verilerin analiziyle ilgili süreç hakkında bilgiler yer almaktadır.

2.1. Araştırma Yöntemi

Araştırmada üniversite öğrencilerinin benlik saygıları, ahlaki cesaret davranışları ile ilgili düşünceleri ve bağlanma modelleri arasındaki ilişki çeşitli değişkenler açısından ele alınmıştır ve ilişkisel tarama yöntemi ile yapılmıştır. Yapılan çalışmada öğrencilerin bağlanma stilleri ahlaki cesaret yaklaşımı ve benlik saygıları bağımlı değişken iken, yaş, cinsiyet, anne ve baba eğitim düzeyi, ailenin ilgisi, kişilik özellikleri, fiziksel görüşünden memnun olma düzeyi, arkadaş ve kardeş sayıları ve kaçınıcı sınıfta oldukları ise bağımsız değişkenler olarak belirlenmiştir. Verilerin toplanması için anket yolu, çözümlenmesinde ve yorumlanmasında istatistiksel yöntemler kullanılmıştır.

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın çalışma evrenini 2020-2021 yıllarında Türkiye’de İstanbul ve Kars’taki üniversitelerde okuyan lisans ve lisansüstü eğitim gören öğrenciler oluştururken, örneklemini ise Nişantaşı Üniversitesi ve Kars Kafkas Üniversitesi’nde okuyan, uygun örnekleme yöntemi ile belirlenen 355 (252 kadın ve 103 erkek) kişiden oluşan öğrenciler oluşturmaktadır.

2.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada katılımcıların sosyo-demografik bilgilerine ulaşmak için araştırmacı tarafından geliştirilen “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır. Katılımcıların fiziksel görünüşünden memnuniyetlerini ölçmek için “Fiziksel özelliklerinizden (görünüştünüzden) memnuniyet düzeyiniz?”, kişilik özelliklerini tanımlamak için “Kendinizi nasıl tanımlarsınız?”, ailenin bireye olan ilgisini anlamak için “Ailenizin size karşı ilgi düzeyini nasıl değerlendiriyorsunuz?” sorularına cevap vermeleri istenmiştir.

2.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Katılımcıların cinsiyet, yaş, kardeş sayısı, ebeveynlerin eğitim düzeyi, okuduğu sınıf, ailenin ilgisi, kişilik özellikleri, fiziksel görünüşten memnuniyet düzeylerini belirlemeye yönelik 9 sorudan oluşmaktadır. Anket çalışması 1 ay süreyle 355 katılımcı ile gerçekleştirilmiştir, soruların cevapları gönüllülük esas tutularak araştırmacı tarafından toplanmıştır.

2.3.2. Benlik Saygısı Ölçeği

Bu ölçek Rosenberg (1965) tarafından geliştirilmiş benliği değerlendirme ölçeğidir. Ölçeğin geçerlik ve güvenirlik çalışması Çuhadaroğlu (1986) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin güvenirliğine bakıldığında tutarlılık değeri olan Cronbach Alfa değeri .71 olarak bulunmuştur, test-tekrar test sonucunda da .75 olarak güvenilirliği gösterilmiştir. (Çuhadaroğlu, 1986: 73)

Ölçek 63 maddeden ve 12 alt ölçekten oluşmaktadır. Rosenberg Ölçeği çoktan seçmeli sorulardan yapılmış olup öz değer duygusu, kendilik kavramının sürekliliği, insanlara güvenme, eleştiriye duyarlılık, depresif duygulanım, hayalperestlik, psikosomatik belirtiler, kişiler arası ilişkilerde tehdit hissetme, tartışmalara katılabilme derecesi, ana-baba ilgisi, babayla ilişki ve psişik izolasyon alt kategorilerinden oluşmaktadır (Çuhadaroğlu, 1990).

Bu çalışmada kullanılan benlik saygısı alt testinde ise 10 maddelik sorular “çok yanlış” seviyesinden, “çok doğru” seviyesine göre derecelendirilmektedir. Testi değerlendirmek için 5 madde (3-5-8-9-10) tersten puanlanmıştır: 1,2,4,6,7. maddelerde: Çok doğru = 4, Doğru= 3, Yanlış= 2, Çok Yanlış= 1; 3,5,8,9,10. maddelerde: Çok doğru=1, Doğru= 2, Yanlış=3, Çok Yanlış= 4 olarak puanlanmaktadır ve ölçekten elde edilebilecek puanlar 10 ile 40 arasında değişmektedir (Oğurlu, 2006). Ölçekten yüksek puan almak yüksek benlik saygısının olduğunu göstermektedir. Bu çalışmada ölçeğin güvenirliğine bakıldığında tutarlılık değeri olan Cronbach Alfa değeri .89 olarak bulunmuştur. Ölçek yetişkinlere uygulanabilmektedir (Çuhadaroğlu, 1986)

2.3.3. Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri II

Bu ölçek Fraley, Waller ve Brennan tarafından (2000) yetişkin bağlanma boyutlarının ölçülmesi için geliştirilmiş Türkçe adaptasyonu Selçuk, Günaydın, Sümer ve Uysal (2005) tarafından uyarlanmıştır. Ölçek toplam 36 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin 18 maddesi (çift sayılı sorular) kaçınan bağlanma, geri kalan 18 maddesi (tek sayılı sorular) ise kaygılı bağlanma boyutlarını ölçmektedir. 5'li derecelendirme yöntemine göre uygulanmıştır. 1= "Hiç katılmıyorum", 2= "Biraz katılmıyorum", 3= "Kararsızım", 4= "Biraz katılıyorum", 5 = "Tamamen katılıyorum" olarak uygulanmaktadır. Ölçekte ters kodlanan maddeler ise 4, 8, 16, 17, 18, 20, 21, 22, 24, 26, 30, 32, 34, 36. maddelerdir. Buna göre 1= "Tamamen katılıyorum", 2= "Biraz katılıyorum", 3= "Kararsızım", 4= "Biraz katılmıyorum", 5= "Hiç katılmıyorum" olarak kodlanmıştır. Ölçeğin kaçınan bağlanma alt boyutu ele alındığında Cronbach alfa değeri .90, kaygılı bağlanma alt boyutu ele alındığında .86 olarak sunulmuştur (Selçuk ve ark. 2005). Bu çalışmada ölçeğin güvenirliğine bakıldığında hem kaygılı bağlanma hem kaçınan bağlanma alt boyutları için tutarlılık değeri olan Cronbach Alfa değerleri .89 ve .89 olarak bulunmuştur.

2.3.4. Ahlaki Cesaret (Moral Yüreklilik) Ölçeği

Bu ölçek Bronstein, Fox, Kamon, ve Knolls (2007) tarafından geliştirilmiş Bilge Yalçındağ (2009) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. 15 maddelik 7 dereceli likert tipi bu ölçek, 1 den 7 ye kadar derecelendirilmektedir. "Beni hiç ifade etmiyor"= 1, "Beni tamamen ifade ediyor"= 7 olarak uygulanmıştır.

Ölçek iki alt boyuta sahiptir, "Ahlaki Cesaret"; 1, 3, 5, 7, 8, 11, 13, 14, 15. maddelerdir, Cronbach alfası .74 olarak bulunmuştur ve "Ahlaki Suskunluk"; 2, 4, 6, 9, 10, 12. maddelerdir Cronbach alfası .71 olarak bulunmuştur. Bu çalışmada ise daha önce Yalçındağ'ın (2007) ahlaki suskunluk maddelerini ters kodlayarak tek bir boyuta çevirmesi şeklinde yer almıştır ve 2, 4, 6, 9, 10, 12. maddeler ters kodlanmıştır. Böylece ölçek tek bir boyut olarak ele alınmış, yüksek puan yüksek ahlaki cesareti göstermektedir. Tek boyut olarak ele alındığında ölçeğin Cronbach alfası .80 olarak gösterilmiştir. Bu çalışmada ise ölçeğin güvenirliğine bakıldığında tutarlılık değeri olan Cronbach Alfa değeri .82 olarak bulunmuştur.

2.4. Verilerin Toplanması

Araştırmada Kişisel Bilgi Formu, Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği, Moral Yüreklilik Ölçeği ve Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri II birleştirilerek bir test bataryası oluşturulmuş aynı sırayla ve bir yönerge ile beraber katılımcılara internet ortamında 1 aylık süreyle gönüllülük esas ve katılımcının ankete katılma isteğini soran bir soruyla sunulmuştur. Toplamda 355 kişi anketi eksiksiz doldurmuş cevaplar yönergeye uygun verilmiştir.

Katılımcıların formlarına dayalı olarak elde edilen veriler araştırma doğrultusunda istatistiksel olarak analize tabi tutularak değişkenler arası ilişkiler incelenmiştir. Bu bağlamda katılımcıların verdikleri yanıtlar ve görüşler esas alınmıştır.

2.5. Verilerin Analizi

Verilerin analizi üniversite öğrencilerinin doldurdukları anketler sonucu elde edilen bilginin SPSS 20 programıyla analize tabi tutulmasıyla yapılmıştır. Anketlerin güvenilirliği için Cronbach Alfa değeri esas alınmıştır. Cronbach's Alpha yönteminde anket verilerinde doğru veri yoksa veya tümüyle yanlış veriler yüklenmişse Alpha katsayısı sıfıra eşit olacaktır. Şayet bütün veriler mükemmel düzeyde güvenilir ve tamamen doğru ise bu durumda Alpha katsayısı 1'e eşit olmaktadır. Katsayının oranı 1.00'a yaklaşması güvenilirliğin yüksek olduğunu gösterirken, 0.00'a yaklaşması güvenilirliğin düşük olduğunu göstermektedir (Brown, 2002). Araştırmadaki verilerden demografik özelliklerin frekansı alınarak değerlendirme yapılmıştır. Ölçeklere verilen cevapların yine frekans, ortalama ve standart sapmaları tespit edilerek değerlendirme yapılmıştır. Değişkenler arası ilişki için korelasyon çözümlemesi, değişkenler arasında yordayıcı etkiye sahip olanları belirlemek için de regresyon analizi kullanılmıştır. Gruplar arası farklılıklar için ise t-testi ve Anova kullanılmıştır.

BÖLÜM 3: BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde üniversite öğrencilerinde bağlanma stilleri, benlik saygısı ve ahlaki cesaret değişkenleri arasındaki ilişkiye ve demografik özelliklere bakılmış, toplanan veriler yapılan istatistiksel analizler sonucunda elde edilen bulgularla yorumlanmıştır.

3.1. Katılımcıların Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Bu bölümde örneklem grubunun (355 kişi) yaş, cinsiyet, anne ve baba eğitim düzeyleri, ebeveyn ilgisi, fiziksel görünüm memnuniyeti ve kişilik özellikleri ile ilgili elde edilen verilerin betimsel istatistikleri ve kullanılan ölçeklerin betimsel istatistikleri verilmiştir. Araştırmaya katılan katılımcıların cinsiyet, okuduğu sınıf, kişilik özelliği ve yaş dağılımları Tablo 1’de gösterilmektedir.

Tablo 2
Cinsiyet, Okuduğu Sınıf, Kişilik Özelliği ve Yaş Değişkenleri için
Frekans ve Yüzde Değerleri

FrekansYüzde

Değişken f

% Toplam%

Cinsiyet	Kadın	252	71	71
	Erkek	103	29	100
Okuduğu Sınıf	Lisans	312	87,8	87,8
	Yüksek Lisans	43	12,1	100,0
Kişilik Özelliği	İçe Dönük	207	58,3	58,3
	Dışa Dönük	148	41,7	100,0
Yaş	18 - 24 arası	297	83,7	83,7
	25 ve üzeri	58	16,3	100,0

Tablo 1’de görüldüğü gibi araştırmada yer alan örneklem grubu toplamda 355 kişiden oluşmakta, 252 kadın (yüzde 71) ile 103 erkeği (yüzde 29) içermektedir. Örneklem grubunun 312’si lisans öğrencisi (yüzde 87,8), 43’ü yüksek lisans (yüzde 43) öğrencisidir. Kişilik özellikleri bakımından katılımcıların verdiği cevaplara göre içe dönük bireylerin sayısı 207 (yüzde 58,3) iken dışa dönük bireylerin sayısı 148’dir (yüzde 41,7). Yaş dağılımına bakıldığında ise 18-24 yaş arası 297 birey (yüzde 83,7), 25 ve üzeri yaş ise 58 birey (yüzde 16,3) bulunmaktadır. Katılımcıların yaşlarının ortalaması 22,18’dir (ss: 5,09).

Tablo 3
Fiziksel Özelliklerden Memnuniyet Düzeyine Göre Dağılım

Memnuniyet düzeyleri	Frekans (f)	Yüzde(%)	Toplam Yüzde
Hiç memnun değilim	12	3,4	3,4
Az memnunum	46	13,0	16,3
Kararsızım	69	19,4	35,8
Memnunum	196	55,2	91,0
Çok memnunum	32	9,0	100

Tablo 2’ye bakıldığında katılımcıların 12’sinin (yüzde 3,4) fiziksel özelliklerinden hiç memnun olmadığı, 46’sının (yüzde 13,0) az memnun olduğunu, 69’unun (yüzde 19,4) kararsız olduğunu, 196’sının (yüzde 55,2) memnun olduğunu ve 32’sinin (yüzde 9,0) fiziksel özelliklerinden çok memnun olduğu görülmektedir.

Tablo 4
Anne ve Baba Eğitim Düzeylerine Göre Dağılım

Eğitim Düzeyi	Frekans (f)		Yüzde (%)		Toplam Yüzde	
	Anne	Baba	Anne	Baba	Anne	Baba
Okur-yazar değil	42	11	11,8	3,1	11,8	3,1
Okur-yazar	16	7	4,5	2,0	16,3	5,1
İlkokul	134	115	37,7	32,4	54,1	37,5
Ortaokul	60	52	16,9	14,6	71,0	52,1
Lise	62	90	17,5	25,4	88,5	77,5
Üniversite	41	80	11,5	22,5	100	100
Toplam	355	355	100	100		

Tablo 3’te görüldüğü üzere katılımcıların ebeveynlerinin eğitim düzeyine bakıldığında 42 bireyin anne eğitim düzeyi okur-yazar değil (yüzde 11,8), 11 bireyin baba eğitim düzeyi okur-yazar değil (yüzde 3,1), 16 bireyin anne eğitim düzeyi okur-yazar (yüzde 4,5), yedi katılımcının baba eğitim düzeyi okur-yazar (yüzde 7), 134 bireyin anne eğitim düzeyi ilkokul (yüzde 37,7) 115 bireyin baba eğitim düzeyi ilkokul (yüzde 32,4), 60 bireyin anne eğitim düzeyi orta okul (yüzde 16,9), 52 bireyin baba eğitim düzeyi orta okul (yüzde 14,6), 62 bireyin anne eğitim düzeyi lise (yüzde 17,5), 90 bireyin baba eğitim düzeyi lise (yüzde 25,4), 41 bireyin anne eğitim düzeyi üniversite (yüzde 11,5) 80 bireyin baba eğitim düzeyi üniversite (yüzde 22,5) olarak görülmektedir.

Tablo 5
Ebeveynlerin Katılımcılara Karşı İlgili Düzeylerine Göre Dağılım

İlgili düzeyleri	Frekans (f)	Yüzde(%)	Toplam Yüzde
Hiç ilgili değil	12	3,4	3,4
Az ilgili	27	7,6	11,0
Kısmen ilgili	93	26,2	37,2
İlgili	151	42,5	79,7
Çok ilgili	72	20,3	100

Tablo 4’e bakıldığında zaman katılımcıların cevaplandığı ebeveyn ilgi düzeyi sorularına göre 12 bireyin (yüzde 3,4) ebeveyn ilgi düzeyi “hiç ilgili değil”, 27 bireyin (yüzde 7,6) “az ilgili”, 93 bireyin (yüzde 26,2) “kısmen ilgili”, 151 bireyin (yüzde 42,5) “ilgili”, 72 bireyin (yüzde 20,3) “çok ilgili” olarak görülmektedir.

Tablo 6
Rosernberg Benlik Saygısı Ölçeği Puanları İçin Betimleyici İstatistik Değerleri

Boyutlar	n	Min.	Maks.	Ort.	ss	Çarpıklık	Basıklık
Toplam puan	355	1,00	4,00	2,83	,59	-,310	-,265

Tablo 5’te görüldüğü gibi Rosernberg Benlik Saygısı Ölçeği (RBSÖ) çarpıklık ve basıklık değerlerine bakıldığında alınan puanların çarpıklık ve basıklık değerlerinin Tabachnick ve Fidell’a (2013) göre 1,5 ve -1,5 aralığında olduğu ve normal bir dağılım gösterdiği görülmektedir.

Tablo 7
Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri II Ölçeği Puanları için
Betimleyici İstatistik Değerleri

Boyutlar	n	Min.	Maks.	Ort.	ss	Çarpıklık	Basıklık
Kaçıngan Bağlanma	355	1,00	4,67	2,68	,76	,009	-,444
Kaygılı Bağlanma	355	1,11	4,83	2,97	,77	,046	-,475
Toplam puan	355	2,11	9,5	5,65	1,53	,054	-,919

Tablo 6’da görüldüğü üzere Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri II (YİYE) çarpıklık ve basıklık değerlerine bakıldığında ölçekten alınan puanların değerleri Tabachnick ve Fidell’a (2013) göre 1,5 ve -1,5 aralığında olduğu ve normal bir dağılım gösterdiği görülmektedir.

Tablo 8
Moral Yüreklilik Ölçeği (Ahlaki Cesaret Ölçeği) Puanları için
Betimleyici İstatistik Değerleri

Boyutlar	n	Min.	Maks.	Ort.	ss	Çarpıklık	Basıklık
Toplam puan	355	1,60	6,87	4,91	,92	-,611	,687

Tablo 7’ye bakıldığı durumda Moral Yüreklilik Ölçeği (MYÖ) çarpıklık ve basıklık değerlerine bakılırsa ölçekten alınan puanların çarpıklık ve basıklık değerlerinin Tabachnick ve Fidell’a (2013) göre 1,5 ve -1,5 aralığında olduğu ve normal bir dağılım gösterdiği görülmektedir.

3.2. Regresyon Analizi Bulguları

Bu bölümde Üniversite öğrencilerinde bağlanma stilleri ve benlik saygısı ahlaki cesareti yordamakta mıdır?veÜniversite öğrencilerinde bağlanma stilleri ve ahlaki cesaret benlik saygısını yordamakta mıdır?şeklinde belirlenen araştırma sorularının yanıtı için ahlaki cesaretin bağımlı, benlik saygısı ve bağlanma alt boyutlarının bağımsız değişken olarak ele alındığı ve sonrasında benlik saygısının bağımlı değişken olarak ele alındığı regresyon analizinde bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkenleri yordayıp yordamadığı aşağıdaki tablolarda gösterilmektedir.

Tablo 9
Katılımcıların Benlik Saygısı ve Bağlanma Stillerinin Ahlaki Cesareti
Yordamasına İlişkin Basit Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları

Değişken	B	SH.	β	t	p
Benlik Saygısı	.566	.087	.361**	6,516	.000
Kaygılı Bağlanma	-.053	.065	-.045	-.810	.419
Kaçınan Bağlanma	-.205	.062	-.171**	-3.311	.000

Bağımlı Değişken: Ahlaki Cesaret

R= ,48 R²= ,23 F = 34,576 p<.001

***p < .05. **p< .01.**

Tablo 29’da görüldüğü üzere yapılan regresyon analizi anlamlı bulunmuştur (F= 34,576; p<0.01). Benlik saygısının ve kaçınan bağlanmanın ahlaki cesareti yordayıcı bir etkiye sahip olduğu görülmüştür (sırasıyla $\beta = .361$, p<0.01; $\beta = -.171$, p<0.01). Kaygılı bağlanma değişkeninin ise ahlaki cesareti anlamlı olarak yordamadığı görülmektedir ($\beta = -.045$, p>0.05). Buna göre benlik saygısı bireyin ahlaki cesaretini artırmakta, kaçınan bağlanma oranları ise ahlaki cesareti azaltmaktadır, ancak kaygılı bağlanma düzeyi ahlaki cesareti yordamamaktadır.

Tablo 10
Katılımcıların Ahlaki Cesaret ve Bağlanma Stillerinin Benlik Saygısını
Yordamasına İlişkin Basit Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları

Değişken	B	SH.	β	t	p
Kaygılı Bağlanma	-.269	.035	-.356**	-7,692	.000
Kaçınan Bağlanma	-.113	.036	-.147**	-3,134	.002
Ahlaki Cesaret	.191	.029	.299**	6,516	.000

Bağımlı Değişken: Benlik Saygısı

R= ,48 R²= ,23 F = 34,576 p<.001

***p < .05. **p < .01.**

Tablo 30’da görüldüğü üzere yapılan regresyon analizi anlamlı bulunmuştur (F= 66,490; p<0.01). Ahlaki cesaretin, kaçınan bağlanmanın ve kaygılı bağlanmanın benlik saygısını yordayıcı bir etkiye sahip olduğu görülmüştür (sırasıyla β = .299, p <0.01; β = -.147, p <0.01; β = -.356, p <0.01). Buna göre ahlaki cesaret bireyin benlik saygısını artırmakta, kaçınan bağlanma ve kaygılı bağlanma oranları ise benlik saygısını azaltmaktadır.

3.3. Korelasyon Çözümlemesi Bulguları

Katılımcıların sosyo-demografik değişkenleri (anne-baba eğitim düzeyi, okuduğu sınıf, kardeş sayısı, fiziksel özelliklerden memnuniyet ve aile ilgisi) ile benlik saygısı, bağlanma ve ahlaki cesaret değişkenleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır? biçiminde sorulan araştırma sorusunun yanıtını bulmak için uygulanan korelasyon analizinde elde edilen Pearson Korelasyon Katsayıları Tablo 8’de gösterilmiştir.

Tablo 11
Sosyo-Demografik Değişkenlerle Bağımlı Değişkenler Arasındaki İlişkiler

Değişkenler	Benlik Saygısı	Kaygılı Bağlanma	Kaçıngan Bağlanma	Ahlaki Cesaret
Yaş	.182*	-.164**	-.322**	.125*
Anne eğitim düz.	.023	-.045	-.025	-.012
Baba eğitim düz.	.017	.004	-.029	.029
Okuduğu sınıf	.151**	-.146**	-.266**	.018
Kardeş sayısı	.041	-.013	.080	.013
Fiziki görünüşten memnuniyet	.482**	-.325**	-.221**	.274**
Ebeveyn ilgi düz.	.319**	-.151**	-.162**	.118*

* $p < .05$ ve ** $p < .01$

Tablo 8'e göre yaş ile benlik saygısı ve ahlaki cesaret değişkenleri arasında düşük düzeyli, olumlu ve anlamlı ilişki görülüyorken (sırasıyla $r = .182$, $r = .125$; $p < .05$), kaygılı bağlanma ile düşük düzeyli, olumsuz ve anlamlı ($r = -.164$; $p < .01$), kaçıngan bağlanma ile orta düzeyde, olumsuz ve anlamlı ilişkiler bulunmuştur (sırasıyla, $r = -.322$; $p < .01$). Bu bulgulara göre yaş ilerledikçe hem benlik saygısı hem de ahlaki cesaret davranışı artmakta, yaş ilerledikçe kaygılı ve kaçıngan bağlanma düzeyi düşmektedir.

Anne eğitim düzeyi ve baba eğitim düzeylerinin benlik saygısı, kaygılı bağlanma, kaçıngan bağlanma ve ahlaki cesaret değişkenleriyle ne olumlu ne olumsuz yönde anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p > .05$).

Katılımcıların okuduğu sınıfın benlik saygısı ile arasında düşük düzeyli, olumlu yönde anlamlı bir ilişki ($r = .151$; $p < .01$), kaygılı bağlanma ile arasında düşük düzeyli, olumsuz yönde anlamlı bir ilişki ($r = -.146$; $p < .01$), kaçıngan bağlanma ile arasında da düşük düzeyde, olumsuz yönde anlamlı bir ilişki ($r = -.266$; $p < .01$) bulunmuştur, ahlaki cesaret ile anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p > .05$). Buna göre bireylerin okuduğu

sınıfın yükselmesi ile benlik saygılarının da yükseldiği bulunmuştur. Kaygılı ve kaçınan bağlanma oranlarında ise sınıf yükseldikçe, düşme görülmekte ve negatif bir korelasyon görülmektedir. Ahlaki cesaret davranışının ise kişinin okuduğu sınıf ile ilişkisiz olduğu görülmüştür.

Örneklem grubundaki bireylerin kardeş sayılarının benlik saygısı, kaygılı bağlanma, kaçınan bağlanma ve ahlaki cesaret değişkenleriyle ne olumlu ne olumsuz yönde anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p > .05$).

Katılımcıların fiziksel görünümlerinden memnuniyet düzeylerine bakıldığında benlik saygısıyla orta düzeyde, olumlu yönde anlamlı bir ilişki görülmektedir ($r = .482$, $p < .01$), kaygılı bağlanma ile orta düzeyli olumsuz yönde anlamlı bir ilişki görülmektedir ($r = -.325$, $p < .01$), kaçınan bağlanma ile de düşük düzeyde, olumsuz yönde ve anlamlı bir ilişki görülürken ($r = -.221$, $p < .01$), ahlaki cesaret ile düşük düzeyde, olumlu yönde anlamlı bir ilişki görülmüştür ($r = .274$, $p < .01$).

Ebeveyn ilgi düzeyleri ve benlik saygısı arasında orta düzeyde, olumlu yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = .319$, $p < .01$). Kaygılı bağlanma ve kaçınan bağlanma ile ebeveyn ilgi düzeyleri arasında düşük düzeyde, olumsuz yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur (sırasıyla $r = -.151$, $r = -.162$; $p < 0.1$). Ahlaki cesaret değişkeni ile ebeveyn ilgisi arasında ise düşük düzeyli, olumlu ve anlamlı bir ilişki görülmektedir ($r = .118$, $p < .05$). Bu sonuçlara göre ise ebeveyn ilgi düzeyi yüksek olan bireylerde benlik saygısının ve ahlaki cesaretin yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ancak ebeveyn ilgisi arttıkça kaygılı ve kaçınan bağlanma oranları düşmektedir.

Tablo 12
Bağımlı Değişkenler Arasında İlişkiler

Değişkenler	Benlik Saygısı	Kaygılı Bağlanma	Kaçınan Bağlanma	Ahlaki Cesaret
Benlik Saygısı	1			
Kaygılı Bağlanma	-,492**	1		
Kaçınan Bağlanma	-,367**	,349**	1	
Ahlaki Cesaret	,446**	-,282**	-,319**	1

* $p < .05$. ** $p < .01$

Tablo 9’da görüldüğü üzere yapılan araştırmada ele alınan bağımlı değişkenler arası korelasyon analizine göre benlik saygısı ve kaygılı bağlanma arasında orta düzeyde, olumsuz yönde ($r = -.492$; $p < .01$), benlik saygısı ve kaçınan bağlanma arasında orta düzeyde, olumsuz yönde ($r = -.367$; $p < .01$), benlik saygısı ve ahlaki cesaret arasında orta düzeyde, olumlu yönde ($r = .446$; $p < .01$) anlamlı düzeyde ilişki bulunmuştur. Buna göre ahlaki cesaret davranışının benlik saygısıyla anlamlı ve olumlu ilişkisi ve bağlanma alt boyutlarıyla ise olumsuz yönde anlamlı ilişkisi bulunmuştur. Bu da katılımcıların ahlaki cesaret düzeyleri arttıkça benlik saygılarının da arttığı, kaygılı ve kaçınan bağlanma düzeyleri arttıkça benlik saygılarının azaldığı anlamına gelmektedir.

Kaygılı bağlanma ve kaçınan bağlanma arasında orta düzeyde, olumlu yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = .349$; $p < .01$). Ahlaki cesaret ile kaygılı bağlanma arasında düşük düzeyde, olumsuz yönde anlamlı ilişki ($r = -.282$; $p < .01$), ahlaki cesaret ile kaçınan bağlanma arasında da yine olumsuz yönde, orta düzeyli ve anlamlı bir ilişki ($r = -.319$; $p < .01$) bulunmuştur. Buna göre kaygılı bağlanma düzeyi arttıkça kaçınan bağlanma düzeyi de artmakta, ahlakicesaret davranışı kaygılı ve kaçınan bağlanma düzeyi arttıkça azalmaktadır.

3.4. Gruplar Arası Karşılaştırmalar

Ele alınan yaş, cinsiyet, anne-baba eğitimi, kaçınıcı sınıf olunduğu, kardeş sayısı, fiziksel özelliklerden memnuniyet düzeyi, kişilik özelliği, ve ebeveyn ilgi düzeyi değişkenleri temelinde benlik saygısı, bağlanma ve ahlaki cesaret düzeyi bakımından anlamlı bir fark var mıdır? şeklinde belirlenen araştırma sorularının yanıtı için bağımsız gruplara uygun t-testi ve tek yönlü varyans analizleri (ANOVA) kullanılmış, elde edilen sonuçlar aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 13
Cinsiyet Temelinde Bağımlı Değişkenler Arasındaki Fark

Değişkenler	Gruplar	n	Ort.	Ss	t	sd	p
Benlik Saygısı	Kadın	252	2,85	,60	,894	353	,372
	Erkek	103	2,79	,56			
Kaygılı Bağlanma	Kadın	252	2,95	,76	-,719	353	,473
	Erkek	103	3,01	,80			
Kaçınan Bağlanma	Kadın	252	2,75	,78	2,810	353	,005
	Erkek	103	2,50	,70			
Ahlaki Cesaret	Kadın	252	5,01	,93	3,373	353	,001
	Erkek	103	4,66	,83			

p< .05

Tablo 10’da görüldüğü üzere benlik saygısı, kaygılı bağlanma, kaçınan bağlanma ve ahlaki cesaret düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde farklı olup olmadığını belirlemek için yapılan bağımsız gruplar t testi sonuçlarına göre örneklem grubunda yer alan bireylerin kaçınan bağlanma ortalamaları arasında anlamlı bir fark görülmektedir (t = 2,810; p<.01). Kadınların kaçınan bağlanma oranları (Ort: 2,75; Ss= ,78) erkeklerin kaçınan bağlanma oranından (Ort: 2,50; Ss= ,70) anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur. Ahlaki cesaret değişkenine bakıldığında da cinsiyetler arasında anlamlı bir fark görülmektedir (t = 3,373; p<.01). Kadınların ahlaki cesaret düzeyleri (Ort: 5,01; Ss= ,93) erkeklerin ahlaki cesaret düzeylerinden (Ort: 4,66; Ss= ,83) anlamlı olarak daha yüksek görülmektedir.

Benlik saygısı ($t = ,894$; $p > .05$) ve kaygılı bağlanma düzeyi ($t = -,719$; $p > .05$) bakımından cinsiyet temelinde anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Tablo 14
Kişilik Özelliği Temelinde Bağımlı Değişkenler Arasındaki Fark

Değişkenler	Gruplar	n	Ort.	Ss	t	sd	p
Benlik Saygısı	İçe Dönük	207	2,67	,58	-6,705	353	,000
	Dışa Dönük	148	3,06	,52			
Kaygılı Bağlanma	İçe Dönük	207	3,07	,77	3,024	353	,003
	Dışa Dönük	148	2,82	,76			
Kaçıngan Bağlanma	İçe Dönük	207	2,83	,77	4,353	353	,000
	Dışa Dönük	148	2,48	,71			
Ahlaki Cesaret	İçe Dönük	207	4,64	,93	-7,023	353	,000
	Dışa Dönük	148	5,29	,74			

$p < .05$

Tablo 11’da görüldüğü üzere benlik saygısı, kaygılı bağlanma, kaçıngan bağlanma ve ahlaki cesaret düzeylerinin kişilik özelliği (içe dönük–dışa dönük) değişkenine göre anlamlı düzeyde farklı olup olmadığını belirlemek için yapılan bağımsız gruplar t testi sonuçlarına göre örneklem grubunda yer alan bireylerde benlik saygısı değişkenine göre içe dönük bireyler (Ort: 2,67; Ss= ,58) ve dışa dönük bireyler (Ort: 3,06; Ss= ,52) arasında anlamlı bir fark görülmektedir ($t = -6,705$; $p < .01$). Buna göre dışa dönük bireylerin benlik saygıları içe dönük kişilere göre daha yüksek görünmektedir. Kaygılı bağlanma düzeylerine bakıldığında da içe dönük bireyler (Ort: 3,07; Ss= ,77) ve dışa dönük bireyler (Ort: 2,82; ,76) arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır ($t = 3,024$; $p < .01$). Bu sonuca göre kaygılı bağlanma düzeyi içe dönük kişilerde dışa dönük kişilere göre daha yüksek görünmektedir. Kaçıngan bağlanma temelinde bakıldığında içe dönük bireyler (Ort: 2,83; Ss= ,77) ile dışa dönük bireyler (Ort: 2,48; Ss= ,71) arasında anlamlı bir fark bulunmuştur ($t = 4,353$; $p < .01$). Bu sonuca göre içe dönük kişilerde kaçıngan bağlanma oranı dışa dönük kişilere göre daha yüksek görünmektedir. Ahlaki cesaret düzeylerine bakıldığında içe dönük bireyler (Ort: 4,64; Ss= ,93) ve dışa dönük bireyler (Ort: 5,29; Ss= ,74) arasında yine anlamlı bir fark görülmüştür. Bu sonuca göre

de dışa dönük bireylerde ahlaki davranış düzeyi içe dönük bireylere göre daha yüksek olmaktadır.

Yaş temelinde oluşturulan gruplar (18-24, 25 ve üzeri) arasında benlik saygısı, bağlanma stilleri ve ahlaki cesaret bakımından anlamlı fark var mıdır?

Tablo 15
Yaş Gruplarına Göre Bağımlı Değişkenler Arasındaki Fark

Ölçek	Gruplar	N	Ort.	F	p
Benlik Saygısı	18-24	297	2,78	16,587	.000
	25 ve üzeri	58	3,11		
Kaygılı Bağlanma	18-24	297	3,05	21,981	.000
	25 ve üzeri	58	2,54		
Kaçınan Bağlanma	18-24	297	2,81	58,507	.000
	25 ve üzeri	58	2,03		
Ahlaki Cesaret	18-24	297	4,85	8,351	.004
	25 ve üzeri	58	5,22		

p< .05

Tablo 12’de görüldüğü gibi yaş değişkenine göre bağımlı değişkenler ele alınmış, oluşturulan gruplar arasında anlamlı bir fark olup olmadığını göstermek için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır.

Buna göre benlik saygısı (F = 16,587, p<.05), ahlaki cesaret (F = 8,351, p<.05), kaçınan bağlanma (F = 58,507, p<.05) ve kaygılı bağlanma (F = 21,981, p>.05) değişkenleri yaş temelinde anlamlı farklılıklar göstermektedir. Her değişken için 18-24 yaş grubu 25 ve üzeri yaş grubundan daha yüksek puanlara sahip görülmektedir.

Anne eğitim düzeyi temelinde oluşturulan gruplar (okur-yazar değil, okur yazar, ilkokul mezunu, ortaokul mezunu, lise mezunu, üniversite mezunu) arasında benlik saygısı, bağlanma stilleri ve ahlaki cesaret bakımından anlamlı fark var mıdır?

Tablo 16
Anne Eğitim Düzeyi Gruplarına GöreBağımlı DeğişkenFarklılıklarına Dair Anova
Sonuçları

Ölçek	Gruplar	N	Ort.	F	p
Benlik Saygısı	Okur-yazar değil	42	2,79	1,431	.212
	Okur yazar	16	2,91		
	İlkokul mezunu	134	2,77		
	Ortaokul mezunu	60	2,96		
	Lise mezunu	62	2,91		
	Üniversite mezunu	41	2,73		
Kaygılı Bağlanma	Okur-yazar değil	42	3,03	,848	.516
	Okur yazar	16	2,95		
	İlkokul mezunu	134	3,03		
	Ortaokul mezunu	60	2,80		
	Lise mezunu	62	3,00		
	Üniversite mezunu	41	2,90		
Kaçıngan Bağlanma	Okur-yazar değil	42	2,90	1,516	.184
	Okur yazar	16	2,34		
	İlkokul mezunu	134	2,67		
	Ortaokul mezunu	60	2,71		
	Lise mezunu	62	2,79		
	Üniversite mezunu	41	2,51		
Ahlaki Cesaret	Okur-yazar değil	42	4,92	,628	.679
	Okur yazar	16	5,09		
	İlkokul mezunu	134	4,89		
	Ortaokul mezunu	60	4,82		
	Lise mezunu	62	5,05		
	Üniversite mezunu	41	4,80		

p< .05

Tablo 13’te görüldüğü şekilde anne eğitim düzeyi değişkenine göre bağımlı değişkenler ele alınmış, oluşturulan gruplar arasında anlamlı bir fark olup olmadığını göstermek için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır.

Tüm bağımlı değişkenlerde (benlik saygısı, kaygılı bağlanma, kaçınan bağlanma, ahlaki cesaret) anne eğitim düzeyi temelinde anlamlı bir farklılaşma görülmemiştir (sırasıyla $F = 1,431, p > .05$; $F = ,848, p > .05$; $F = 1,516 p > .05$; $F = ,628, p > .05$).

Baba eğitim düzeyi temelinde oluşturulan gruplar (okur-yazar değil, okur yazar, ilkokul mezunu, ortaokul mezunu, lise mezunu, üniversite mezunu) arasında benlik saygısı, bağlanma stilleri ve ahlaki cesaret bakımından anlamlı fark var mıdır?

Tablo 17
Baba Eğitim Düzeyi Gruplarına Göre Bağımlı Değişken Farklılıklarına Dair
Anova Sonuçları

Ölçek	Gruplar	N	Ort.	F	p
Benlik Saygısı	Okur-yazar değil	11	2,95	,511	.768
	Okur yazar	17	2,61		
	İlkokul mezunu	115	2,81		
	Ortaokul mezunu	52	2,88		
	Lise mezunu	90	2,79		
	Üniversite mezunu	80	2,87		
Kaygılı Bağlanma	Okur-yazar değil	11	2,67	,737	.596
	Okur yazar	17	2,95		
	İlkokul mezunu	115	3,01		
	Ortaokul mezunu	52	3,04		
	Lise mezunu	90	2,87		
	Üniversite mezunu	80	2,99		
Kaçınan Bağlanma	Okur-yazar değil	11	2,22	2,530	.029
	Okur yazar	17	3,16		
	İlkokul mezunu	115	2,68		
	Ortaokul mezunu	52	2,81		
	Lise mezunu	90	2,75		
	Üniversite mezunu	80	2,53		
Ahlaki Cesaret	Okur-yazar değil	11	4,99	,880	.495
	Okur yazar	17	4,78		
	İlkokul mezunu	115	4,82		
	Ortaokul mezunu	52	4,91		
	Lise mezunu	90	5,07		
	Üniversite mezunu	80	4,84		

$p < .05$

Tablo 14’te görüldüğü gibi yaş değişkenine göre bağımlı değişkenler ele alınmış, oluşturulan gruplar arasında anlamlı bir fark olup olmadığını göstermek için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır.

Benlik saygısına bakıldığında baba eğitim düzeyinde anlamlı bir farklılaşma görülmemiş ($F = ,511, p > .05$), kaygılı bağlanmaya bakıldığında da anlamlı bir fark görülmemiş ($F = ,737, p > .05$), aynı şekilde ahlaki cesaret değişkeninde de anlamlı bir fark görülmemiştir ($F = ,495, p > .05$). Kaçınan bağlanma türünde ise baba eğitim düzeyi grupları arasında anlamlı bir farklılık görülmüştür ($F = 2,530, p < .05$). Yapılan Levene’s testi sonrası grupların homojen dağıldığı ($p > .05$) görülmüş ve Tukey testi yapılarak gruplar arası farklılıklar aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 18
Baba Eğitim Düzeyi Gruplarının Kaçınan Bağlanma Farklılıklarına Dair Tukey
Testi Sonuçları

Değişkenler	(i)Sınıf	(j)Sınıf	Ort. Farkı	Sh.	p
Baba Eğitim Düzeyi	Okur-yazar değil	Okur yazar	-,94949	,36445	,099
		İlkokul mezunu	-,46882	,23789	,361
		Ortaokul mezunu	-,59479	,25016	,167
		Lise mezunu	-,53159	,24076	,237
		Üniversite mezunu	-,31130	,24239	,794
	Okur-yazar	Okur yazar değil	,94949	,36445	,099
		İlkokul mezunu	,48069	,29344	,574
		Ortaokul mezunu	,35470	,30347	,851
		Lise mezunu	,41790	,29577	,719
		Üniversite mezunu	,63819	,29710	,265
	İlkokul mezunu	Okur yazar değil	,46882	,23789	,361
		Okur yazar	-,48068	,29344	,574
		Ortaokul mezunu	-,12598	,12597	,918
		Lise mezunu	-,06278	,10608	,992
		Üniversite mezunu	-,15752	,10974	,705
	Ortaokul mezunu	Okur yazar değil	,59479	,25016	,167
		Okur yazar	-,35470	,30347	,851
		İlkokul mezunu	,12598	,12597	,918
		Lise mezunu	,06320	,13130	,997
		Üniversite mezunu	,28349	,13427	,284
	Lise mezunu	Okur yazar değil	,53159	,24076	,237
		Okur yazar	-,41790	,29577	,719
		İlkokul mezunu	,06278	,10608	,992
		Ortaokul mezunu	-,06320	,13130	,997
		Üniversite mezunu	,22029	,11582	,403
	Üniversite mezunu	Okur yazar değil	,31130	,24239	,794
		Okur yazar	-,63819	,29710	,265
		İlkokul mezunu	-,15752	,10974	,705
		Ortaokul mezunu	-,28349	,13427	,284
		Lise mezunu	-,22029	,11582	,403

Tablo 15'te görüldüğü üzere yapılan analizler sonucu baba eğitim düzeyleri grupları arasında anlamlı bir farklılaşma görülmemiştir.

Üniversite birinci, ikinci, üçüncü, dördüncü sınıf ve yüksek lisans öğrencileri arasında benlik saygısı, bağlanma stilleri ve ahlaki cesaret bakımından anlamlı fark var mıdır?

Tablo 19
Okuduğu Sınıf Gruplarına Göre Bağımlı Değişken Farklılıklarına Dair Anova
Sonuçları

Ölçek	Gruplar	N	Ort.	F	p
Benlik Saygısı	1.Sınıf	147	2,78	3,645	.006
	2.Sınıf	69	2,79		
	3.Sınıf	38	2,81		
	4.Sınıf	58	2,82		
	Yüksek Lisans	43	3,14		
Kaygılı Bağlanma	1.Sınıf	147	3,04	6,528	.000
	2.Sınıf	69	2,98		
	3.Sınıf	38	3,01		
	4.Sınıf	58	3,14		
	Yüksek Lisans	43	2,43		
Kaçıngan Bağlanma	1.Sınıf	147	2,84	9,316	.000
	2.Sınıf	69	2,76		
	3.Sınıf	38	2,62		
	4.Sınıf	58	2,67		
	Yüksek Lisans	43	2,08		
Ahlaki Cesaret	1.Sınıf	147	4,88	1,360	.247
	2.Sınıf	69	5,06		
	3.Sınıf	38	4,72		
	4.Sınıf	58	4,82		
	Yüksek Lisans	43	5,07		

p < .05

Tablo 16’da görüldüğü gibi okuduğu sınıf değişkenine göre bağımlı değişkenler ele alınmış, oluşturulan gruplar arasında anlamlı bir fark oluşup oluşmadığını göstermek için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır.

Analiz sonuçlarına göre benlik saygısı değişkeni ($F = 3,645, p < .05$), kaygılı bağlanma ($F = 6,528, p < .05$) ve kaçınan bağlanma ($F = 9,316, p < .05$) değişkenleri okunulan sınıf temelinde istatistiksel olarak anlamlı farklılaşma göstermiştir. Benlik saygısı ortalamalarına bakıldığında yüksek lisans grubunun (Ort: 3,14) diğer gruplara göre daha yüksek olduğu, kaygılı bağlanmada 4. sınıfın (Ort: 3,14) yüksek olduğu kaçınan bağlanmada 1. sınıfın (Ort: 2,84) daha yüksek olduğu görülmektedir. Ahlaki cesaret değişkeni açısından ise yüksek lisans öğrencileri ve 2. Sınıf öğrencilerin düzeyi daha yüksek görülmektedir. Bu farklılıkların anlamlı olup olmadığını belirlemek Levene’s testi ile dağılımların homojen olduğu görülmüş ($p > .05$) ve çoklu karşılaştırma testlerinden Tukey testi yapılmıştır.

Tablo 20
Sınıf Gruplarının Kaçınan Bağlanma Farklılıklarına Dair Tukey Testi Sonuçları

Değişkenler	(i)Sınıf	(j)Sınıf	Ort. Farkı	Sh.	p
Kaçınan Bağlanma	1.Sınıf	2.Sınıf	,08372	,10630	.934
		3.Sınıf	,21988	,13256	.461
		4.Sınıf	,17213	,11295	.548
		Yüksek Lisans	,75965*	,12629	.000
	2.Sınıf	1.Sınıf	-,08372	,10630	.934
		3.Sınıf	,13616	,14715	.887
		4.Sınıf	,08841	,12976	.960
		Yüksek Lisans	,67594*	,14153	.000
	3.Sınıf	1.Sınıf	-,21988	,13256	.461
		2.Sınıf	-,13616	,14715	.887
		4.Sınıf	-,04774	,15202	.998
		Yüksek Lisans	,53978*	,16218	.009
	4.Sınıf	1.Sınıf	-,17213	,11295	.548
		2.Sınıf	-,08841	,12976	.960
		3.Sınıf	,04774	,15202	.998
		Yüksek Lisans	,58752*	,14659	.001
	Yüksek Lisans	1.Sınıf	-,75965*	,12629	.000
		2.Sınıf	-,67594*	,14153	.000
		3.Sınıf	-,53978*	,16218	.009
		4.Sınıf	-,58752*	,14659	.001

p < .05

Tablo 17’de görüldüğü üzere analiz sonuçlarına göre katılımcıların kaçınan bağlanma puanlarında yüksek lisans grubunun; 1.sınıf, 2.sınıf, 3.sınıf ve 4.sınıf gruplarından daha düşük kaçınan bağlanma puanına sahip olduğu ve bunun anlamlı olduğu görülmektedir ($p < .05$).

Tablo 21
Sınıf Gruplarının Kaygılı Bağlanma Farklılıklarına Dair Tukey Testi Sonuçları

Değişkenler	(i)Sınıf	(j)Sınıf	Ort. Farkı	Sh.	p
Kaygılı Bağlanma	1.Sınıf	2.Sınıf	,05579	,10964	.986
		3.Sınıf	,03383	,13673	.999
		4.Sınıf	-,09729	,11650	.920
		Yüksek Lisans	,60557*	,13026	.000
	2.Sınıf	1.Sınıf	-,05579	,10964	.986
		3.Sınıf	-,02195	,15178	1,000
		4.Sınıf	-,15308	,13384	.783
		Yüksek Lisans	,54979*	,14598	.002
	3.Sınıf	1.Sınıf	-,03383	,13673	.999
		2.Sınıf	-,02195	,15178	1,000
		4.Sınıf	-,13113	,15681	.919
		Yüksek Lisans	,57174*	,16728	.006
	4.Sınıf	1.Sınıf	,09729	,11650	.920
		2.Sınıf	,15308	,13384	.783
		3.Sınıf	,13113	,15681	.919
		Yüksek Lisans	,70286	,15120	.000
	Yüksek Lisans	1.Sınıf	-,60557*	,13026	.000
		2.Sınıf	-,54979*	,14598	.002
		3.Sınıf	-,57174*	,16728	.006
		4.Sınıf	-,70286*	,15120	.000

p< .05

Tablo 18’de görüldüğü gibi yapılan analizlere göre katılımcıların kaygılı bağlanma puanlarında yüksek lisans grubunun; 1.sınıf, 2.sınıf, 3.sınıf ve 4.sınıf gruplarından daha düşük kaçınan bağlanma puanına sahip olduğu ve bunun anlamlı olduğu görülmektedir.

Tablo 22
Sınıf Gruplarının Benlik Saygısı Farklılıklarına Dair Tukey Testi Sonuçları

Değişkenler	(i)Sınıf	(j)Sınıf	Ort. Farkı	Sh.	p
Benlik Saygısı	1.Sınıf	2.Sınıf	-,01000	,08418	1,000
		3.Sınıf	-,02975	,10498	,999
		4.Sınıf	-,04001	,08944	,992
		Yüksek Lisans	-,36868*	,10001	,002
	2.Sınıf	1.Sınıf	,01000	,08418	1,000
		3.Sınıf	-,01976	,11653	1,000
		4.Sınıf	-,03001	,10276	,998
		Yüksek Lisans	-,35868*	,11207	,013
	3.Sınıf	1.Sınıf	,02975	,10498	,999
		2.Sınıf	,01976	,11653	1,000
		4.Sınıf	,01025	,12039	1,000
		Yüksek Lisans	-,33892	,12843	,066
	4.Sınıf	1.Sınıf	,04001	,08944	,992
		2.Sınıf	,03001	,10276	,998
		3.Sınıf	,01025	,12039	1,000
		Yüksek Lisans	-,32867*	,11608	,039
	Yüksek Lisans	1.Sınıf	,36868*	,10001	,002
		2.Sınıf	,35968*	,11207	,013
		3.Sınıf	,33892	,12843	,066
		4.Sınıf	,32867*	,11608	,039

p< .05

Tablo 19’da yapılan analizlere göre sınıf grupları benlik saygısı temelinde karşılaştırılmış ve yüksek lisans grubunun 1. Sınıf, 2. Sınıf ve 4. Sınıflar ile anlamlı olarak farklı olduğu görülmüştür ($p>.05$). Buna göre yüksek lisans grubundaki bireylerin benlik saygısı puanları daha yüksektir.

Fiziksel özelliklerinden memnuniyet düzeylerigruplarıarasında benlik saygısı, bağlanma stilleri ve ahlaki cesaret bakımından anlamlı fark var mıdır?

Tablo 23
Fiziksel Özelliklerinden Memnuniyet Gruplarının Bağımlı Değişken
Farklılıklarına Dair Anova Sonuçları

Ölçek	Gruplar	N	Ort.	F	p
Benlik Saygısı	Hiç değil	12	2,29	28,011	.000
	Az memnun	46	2,37		
	Kararsız	69	2,61		
	Memnun	196	2,96		
	Çok memnun	32	3,37		
Kaygılı Bağlanma	Hiç değil	12	3,62	10,846	.000
	Az memnun	46	3,29		
	Kararsız	69	3,19		
	Memnun	196	2,85		
	Çok memnun	32	2,48		
Kaçıngan Bağlanma	Hiç değil	12	2,71	7,837	.000
	Az memnun	46	2,90		
	Kararsız	69	2,94		
	Memnun	196	2,62		
	Çok memnun	32	2,68		
Ahlaki Cesaret	Hiç değil	12	4,67	8,247	.000
	Az memnun	46	4,35		
	Kararsız	69	4,74		
	Memnun	196	5,05		
	Çok memnun	32	5,30		

p < .05

Tablo 20’de görüldüğü gibi fiziksel özelliklerden memnuniyet değişkenine göre bağımlı değişkenler ele alınmış, oluşturulan gruplar arasında anlamlı bir fark oluşup oluşmadığını göstermek için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır.

Analiz sonuçlarına göre benlik saygısı değişkeni (F = 28,011, p<.05), kaygılı bağlanma (F = 10,846, p<.05), kaçıngan bağlanma (F = 7,837, p<.05) ve ahlaki cesaret (F = 8,247,

$p<.05$) değişkenleri fiziksel özelliklerden memnuniyet temelinde istatistiksel olarak anlamlı farklılaşma göstermiştir. Benlik saygısına bakıldığında çok memnun olan grubun (Ort: 3,37) diğer gruplara göre daha yüksek olduğu, kaygılı bağlanmada hiç memnun olmayanların (Ort: 3,62) yüksek olduğu, kaçınan bağlanmada kararsızların (Ort: 2,94) daha yüksek olduğu, ahlaki cesarete ise çok memnun olanların (Ort: 5,30) diğer gruplara göre yüksek olduğu görölmüştür.

Her değişken anlamlı sonuçlara sahip olduğu için anlamlı farklılığı belirlemek üzere tamamlayıcı post-hoc analiz teknikleri uygulanmıştır. Teknikleri belirlerken Levene's testi ile homojen olup olmama durumlarına bakılmış ve benlik saygısı ($p<.05$) dışındaki değişkenlerin homojen olduğu görölmüştür ($p>.05$). Bu yüzden benlik saygısı puanlaması için Tamhane, diğer değişkenler için ise Tukey çoklu karşılaştırma tekniği kullanılmıştır.

Tablo 24
Fiziksel Memnuniyet Gruplarının Benlik Saygısı Farklılıklarına Dair Tamhane
Testi Sonuçları

Değişkenler	(i)Sınıf	(j)Sınıf	Ort. Farkı	Sh.	p
Benlik Saygısı	Hiç değil	Az memnun	-,08225	,23223	1,000
		Kararsız	-,31413	,23228	,891
		Memnun	-,67211	,22409	,109
		Çok memnun	-1,08021*	,23439	,004
	Az memnun	Hiç değil	,08225	,23223	1,000
		Kararsız	-,23188	,09933	,195
		Memnun	-,58986*	,07829	,000
		Çok memnun	-,99796*	,10418	,000
	Kararsız	Hiç değil	,31413	,23228	,891
		Az memnun	,23188	,09933	,195
		Memnun	-,35798*	,07843	,000
		Çok memnun	-,76608*	,10429	,000
	Memnun	Hiç değil	,67211	,22409	,109
		Az memnun	,58986*	,07829	,000
		Kararsız	,35798*	,07843	,000
		Çok memnun	-,40810*	,08450	,000
	Çok memnun	Hiç değil	1,08021*	,23439	,004
		Az memnun	,99796*	,10418	,000
		Kararsız	,76608*	,10429	,000
		Memnun	,40810*	,08450	,000

Tablo 21’de yapılan analizler sonrası belirlenen sonuçlara göre katılımcıların fiziksel özelliklerinden memnuniyet düzeyleri temelinde benlik saygısı puanlarının alt gruplarına bakıldığında çok memnun olanların diğer gruplara göre anlamlı farklılığı ortaya çıkmaktadır ($p<.05$). Fiziksel görünüşünden çok memnun olanların benlik saygısı ortalaması diğer tüm gruplardan anlamlı olarak daha yüksektir. Aynı zamanda memnun olan grubun hiç memnun olmayanlar grubu hariç diğer gruplarla aralarında anlamlı farklılıklar görülmüştür ($p<.05$).Fiziksel görünüşünden memnun olanların benlik saygısı ortalaması ise görünüşünden az memnun ve kararsız olanlardan anlamlı olarak daha yüksektir.

Tablo 25
Fiziksel Memnuniyet Gruplarının Kaygılı Bağlanma Farklılıklarına Dair Tukey
Testi Sonuçları

Değişkenler	(i)Sınıf	(j)Sınıf	Ort. Farkı	Sh.	p
Kaygılı Bağlanma	Hiç değil	Az memnun	,33977	,23814	,611
		Kararsız	,44203	,22978	,307
		Memnun	,77646*	,21847	,004
		Çok memnun	1,14525*	,24868	,000
	Az memnun	Hiç değil	-,33977	,23814	,611
		Kararsız	,10225	,13984	,949
		Memnun	,43669*	,12036	,003
		Çok memnun	,80548*	,16911	,000
	Kararsız	Hiç değil	-,44203	,22978	,307
		Az memnun	-,10225	,13984	,949
		Memnun	,33443	,10284	,011
		Çok memnun	,70323*	,15712	,000
	Memnun	Hiç değil	-,77646*	,21847	,004
		Az memnun	-,43668*	,12036	,003
		Kararsız	-,33443	,10284	,011
		Çok memnun	,36880	,14007	,067
	Çok memnun	Hiç değil	-1,14525*	,24868	,004
		Az memnun	-,80548*	,16911	,000
		Kararsız	-,70323*	,15712	,000
		Memnun	-,36880	,14007	,067

p< .05

Tablo 22’de yapılan analizler sonrası belirlenen sonuçlara göre katılımcıların fiziksel özelliklerinden memnuniyet düzeyleri temelinde kaygılı bağlanma puanlarının alt gruplarına bakıldığında çok memnun olanların hiç olmayan, az memnun olan ve kararsız olan gruplardan anlamlı olarak daha düşük olduğu çıkmaktadır (p<.05). Aynı zamanda memnun olan grubun kaygılı bağlanma düzeyi hiç memnun olmayanlar ve az memnun olan gruplardan anlamlı olarak daha düşüktür (p<.05).

Tablo 26
Fiziksel Memnuniyet Gruplarının Kaçınan Bağlanma Farklılıklarına Dair Tukey
Testi Sonuçları

Değişkenler	(i)Sınıf	(j)Sınıf	Ort. Farkı	Sh.	p
Kaçınan Bağlanma	Hiç değil	Az memnun	-,18901	,23794	,932
		Kararsız	-,23531	,22959	,844
		Memnun	,08645	,21829	,995
		Çok memnun	,56597	,24848	,155
	Az memnun	Hiç değil	,18901	,23794	,932
		Kararsız	-,04630	,13972	,997
		Memnun	,27546	,12026	,150
		Çok memnun	,75498*	,16897	,000
	Kararsız	Hiç değil	,23531	,22959	,844
		Az memnun	,04630	,13972	,997
		Memnun	,32176	,10275	,016
		Çok memnun	,80128*	,15700	,000
	Memnun	Hiç değil	-,08645	,21829	,995
		Az memnun	-,27546	,12026	,150
		Kararsız	-,32176	,10275	,016
		Çok memnun	,47952	,13996	,006
	Çok memnun	Hiç değil	-,56597	,24848	,155
		Az memnun	-,75498*	,16897	.000
		Kararsız	-,80128*	,15700	.000
		Memnun	-,47952	,13996	,006

Tablo 23'te yapılan analizler sonrası belirlenen sonuçlara göre katılımcıların fiziksel özelliklerinden memnuniyet düzeyleri temelinde kaçınan bağlanma puanlarının alt gruplarına bakıldığında çok memnun olanların, az memnun olan ve kararsız olan gruplara göre anlamlı olarak düşük olduğu çıkmaktadır ($p<.05$).

Tablo 27
Fiziksel Memnuniyet Gruplarının Ahlaki Cesaret Düzeyi Farklılıklarına Dair
Tukey Testi Sonuçları

Değişkenler	(i)Sınıf	(j)Sınıf	Ort. Farkı	Sh.	p
Ahlaki Cesaret	Hiç değil	Az memnun	,31449	,28563	,806
		Kararsız	-,07536	,27560	,999
		Memnun	-,38401	,26204	,586
		Çok memnun	-,62917	,29827	,218
	Az memnun	Hiç değil	-,31449	,28563	,806
		Kararsız	-,38986	,16773	,140
		Memnun	-,69851*	,14436	,000
		Çok memnun	-,94366*	,20284	,000
	Kararsız	Hiç değil	,07536	,27560	,999
		Az memnun	,38986	,16773	,140
		Memnun	-,30865	,12335	,092
		Çok memnun	-,55380	,18846	,029
	Memnun	Hiç değil	,38401	,26204	,218
		Az memnun	,69851*	,14436	,000
		Kararsız	,30865	,12335	,092
		Çok memnun	-,24515	,16800	,590
	Çok memnun	Hiç değil	,62917	,29827	,218
		Az memnun	,94366*	,20284	,000
		Kararsız	,55380	,18846	,029
		Memnun	,24515	,16800	,590

p< .05

Tablo 24'te yapılan analizler sonrası belirlenen sonuçlara göre katılımcıların fiziksel özelliklerinden memnuniyet düzeyleri temelinde ahlaki cesaret puanlarının alt gruplarına bakıldığında çok memnun olanların, az memnun ve kararsız olan gruplardan anlamlı olarak daha yüksek olduğu görülmüştür (p<.05). Aynı şekilde memnun olanların ahlaki cesaret düzeyinin az memnun olanlardan anlamlı olarak yüksek olduğu görülmektedir (p<.05).

Algılanan ebeveyn ilgidüzeyi temelinde oluşturulan gruplar arasında benlik saygısı, bağlanma stilleri ve ahlaki cesaret bakımından anlamlı fark var mıdır?

Tablo 28
Algılanan Ebeveyn İlgî Düzeyi Gruplarının Bağımlı Değişken Farklılıklarına Dair
Anova Sonuçları

Ölçek	Gruplar	N	Ort.	F	p
Benlik Saygısı	Hiç değil	12	2,23	10,622	.000
	Az ilgili	27	2,52		
	Kısmen İlgili	93	2,68		
	İlgili	151	2,93		
	Çok ilgili	72	3,01		
Kaygılı Bağlanma	Hiç değil	12	3,39	2,163	.073
	Az ilgili	27	3,09		
	Kısmen İlgili	93	3,06		
	İlgili	151	2,92		
	Çok ilgili	72	2,82		
Kaçıngan Bağlanma	Hiç değil	12	2,79	3,050	.017
	Az ilgili	27	3,05		
	Kısmen İlgili	93	2,77		
	İlgili	151	2,61		
	Çok ilgili	72	2,53		
Ahlaki Cesaret	Hiç değil	12	4,43	1,690	.152
	Az ilgili	27	4,91		
	Kısmen İlgili	93	4,79		
	İlgili	151	4,94		
	Çok ilgili	72	5,05		

p< .05

Tablo 25’te görüldüğü üzere ebeveyn ilgisi değişkenine göre bağımlı değişkenler ele alınmış ve oluşturulan gruplar arasında anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır.

Analiz sonuçlarına göre benlik saygısı değişkeni ($F = 10,622$, $p < .05$) ve kaçınan bağlanma ($F = 3,050$, $p < .05$) ebeveyn ilgisi temelinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermiştir. Diğer yandan kaygılı bağlanma ($F = 2,163$, $p > .05$) ve ahlaki cesaret ($F = 1,690$, $p > .05$) değişkenleri ebeveyn ilgisi temelinde istatistiksel olarak anlamlı farklılaşma göstermemiştir. Benlik saygısına bakıldığında çok ilgili olan grubun (Ort: 3,01), kaçınan bağlanmada ise ebeveynlerini az ilgili algılayanların (ort: 3,05) diğer gruplara göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Benlik saygısı değişkenindeki anlamlı farklılığı belirlemek üzere tamamlayıcı post-hoc analiz teknikleri uygulanmıştır. Teknikleri belirlerken değişkenlerin Levene's testi ile homojen olup olmama durumlarına bakılmış ve tüm değişkenlerin homojen olduğu görülmüştür ($p > .05$). Bu yüzden anlamlı farklılık gösteren benlik saygısı ve kaçınan bağlanma değişkeni için Tukey çoklu karşılaştırma tekniği kullanılmıştır.

Tablo 29

**Algılanan Ebeveyn İlgisi Düzeyi Gruplarının Benlik Saygısı Farklılıklarına Dair
Tukey Testi Sonuçları**

Değişkenler	(i)Sınıf	(j)Sınıf	Ort. Farkı	Sh.	p
Ahlaki Cesaret	Hiç değil	Az ilgili	-,27778	,19288	,602
		Kısmen ilgili	-,45376	,17053	,062
		İlgili	-,70640*	,16674	,000
		Çok ilgili	-,77917*	,17335	,000
	Az ilgili	Hiç değil	,27778	,19288	,602
		Kısmen ilgili	-,17599	,12154	,597
		İlgili	-,42862*	,11617	,002
		Çok ilgili	-,50139*	,12546	,001
	Kısmen ilgili	Hiç değil	,45376	,17053	,062
		Az ilgili	,17599	,12154	,597
		İlgili	-,25264*	,07328	,006
		Çok ilgili	-,32540*	,08727	,002
	İlgili	Hiç değil	,70640*	,16674	,000
		Az ilgili	,42862*	,11617	,002
		Kısmen ilgili	,25264*	,07328	,006
		Çok ilgili	-,07276	,07962	,891
	Çok ilgili	Hiç değil	,77917*	,17335	,000
		Az ilgili	,50139*	,12546	,001
		Kısmen ilgili	,32540*	,08727	,002
		İlgili	,07276	,07962	,891

p < .05

Tablo 26’da yapılan analizler sonrası belirlenen sonuçlara göre katılımcıların ebeveyn ilgi düzeyleri temelinde benlik saygısı puanlarının alt gruplarına bakıldığında hiç ilgili olmayanlar, az ilgili olanlar ve kısmen ilgili olanların ilgili ve çok ilgili olan gruplara göre benlik saygılarının daha düşük olduğu görülmektedir (p < .05).

Tablo 30
Algılanan Ebeveyn İlgisi Düzeyi Gruplarının Kaçınan Bağlanma Farklılıklarına
Dair Tukey Testi Sonuçları

Değişkenler	(i)Sınıf	(j)Sınıf	Ort. Farkı	Sh.	p
Kaçınan Bağlanma	Hiç değil	Az ilgili	-,26800	,26132	,843
		Kısmen ilgili	,01986	,23103	1,000
		İlgili	,17835	,22591	,934
		Çok ilgili	,25231	,23485	,820
	Az ilgili	Hiç değil	,26800	,26132	,842
		Kısmen ilgili	,28787	,16466	,406
		İlgili	,44635*	,15738	,039
		Çok ilgili	,52032*	,16997	,020
	Kısmen ilgili	Hiç değil	-,01986	,23103	1,000
		Az ilgili	-,28787	,16466	,406
		İlgili	,15849	,09928	,501
		Çok ilgili	,23245	,11824	,285
	İlgili	Hiç değil	-,17835	,22591	,934
		Az ilgili	-,44635*	,15738	,039
		Kısmen ilgili	-,15849	,09928	,501
		Çok ilgili	,07397	,10787	,959
	Çok ilgili	Hiç değil	-,25231	,23485	,820
		Az ilgili	-,52032*	,16997	,020
		Kısmen ilgili	-,23245	,11824	,285
		İlgili	-,07397	,10787	,959

p< .05

Tablo 27’de yapılan analizler sonrası belirlenen sonuçlara göre katılımcıların ebeveyn ilgi düzeyleri temelinde kaçınan bağlanma puanlarının alt gruplarına bakıldığında az ilgili olanların, ilgili ve çok ilgili olan gruplara göre anlamlı bir farklılık göstererek daha yüksek olduğu görülmektedir (p<.05)

Kardeş sayısı temelinde oluşturulan gruplar arasında benlik saygısı, bağlanma stilleri ve ahlaki cesaret bakımından anlamlı fark var mıdır?

Tablo 31
Kardeş Sayısı Temelinde Oluşturulan Grupların Bağımlı Değişken Farklılıklarına
Dair Anova Sonuçları

Ölçek	Gruplar	N	Ort.	F	p
Benlik Saygısı	0-2	176	2,82	,520	,595
	3-5	132	2,83		
	6-12	43	2,92		
Kaygılı Bağlanma	0-2	176	2,95	1,047	,352
	3-5	132	3,01		
	6-12	43	2,82		
Kaçıngan Bağlanma	0-2	176	2,60	1,814	,164
	3-5	132	2,77		
	6-12	43	2,69		
Ahlaki Cesaret	0-2	176	4,95	2,565	,078
	3-5	132	4,78		
	6-12	43	5,12		

Tablo 28’de görüldüğü şekilde kardeş sayısı değişkenine göre bağımlı değişkenler ele alınmış ve oluşturulan gruplar arasında anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Hiçbir değişken kardeş sayısı temelinde anlamlı bir farklılaşmaya sahip görülmemiştir ($p>.05$).

SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu çalışmada üniversite öğrencilerinde bağlanma ve benlik saygısının ahlaki cesaret davranışını yordayıp yordamadığı incelenmiştir. Bu bölümde elde edilen bulgulara ve literatüre dayanarak araştırma soruları yorumlanmış, sonuçlar belirtilerek önerilerde bulunulmuştur.

Yapılan bu çalışmada bulgular gösteriyor ki, yaş ile benlik saygısı arasında olumlu yönde anlamlı bir ilişki vardır. Buna göre yaş ilerledikçe benlik saygısı artıyor görülmektedir ve çalışmaya katılan katılımcılarda yaşı ilerlemesiyle benlik saygısının arttığı görülmektedir. Daha önce yapılan çalışmalarda da yaş ile benlik saygısı arasındaki ilişki ortaya koyulmuş ve benzer sonuçlara ulaşılmıştır (Bronstein, Fox, Kamon ve Knolls, 2007; Mahdi, 2000).

Araştırmaya göre yaş ile hem kaçınan hem de kaygılı bağlanma düzeyleri arasında olumsuz yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Buna göre yaş ilerledikçe bireylerin raporladığı sonuçlara göre kaygılı bağlanma ve kaçınan bağlanma düzeyleri düşmektedir. Daha önce yapılmış bazı çalışmalarda ise yaş değişkeninin bağlanma stilleriyle anlamlı bir ilişkide olduğu görülmemiştir (Erözkan, 2011). Bu yönüyle bulgular literatürle uyumsuz görünmektedir.

Ahlaki cesaret ile yaş değişkenine bakıldığında ise olumlu yönde anlamlı bir ilişki görülmektedir. Yaş ilerledikçe insanların daha çok ahlaki olarak cesaret gösterdiği anlamına gelen bu sonuç önceki çalışmalarda da gösterilmiştir (Izen, 2011). Fogelman'a (2011) göre mülakatta bulunduğu bir çok kurtarıcı birey genelde yaşça daha ileri olanlardan oluşuyordu, bu kurtarıcılar savaştan kaçan Yahudilere sahip çıkıyor ve kendi hayatlarını riske atıyorlardı. Bu bilgiler ışığında araştırmanın literatürle uyumlu olduğu görülmektedir.

Cinsiyet temelinde bağımlı değişkenleri ele aldığımızda benlik saygısının erkekler ve kadınlar arasında anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir. Ancak daha önce yapılan bazı çalışmalara göre kadınlarda benlik saygısı erkeklere göre düşük çıkmaktadır (Fu, Padilla-Walker, & Brown, 2017; Hagborg, 1993). Yine aynı şekilde yapılan bir başka çalışmada da benlik saygısının erkeklerde kadınlara göre istatistiksel olarak anlamlı ve daha yüksek olduğu görülmüştür (Altıok, Ek, & Koruklu, 2010).

Ergenlik dönemine yönelik yapılan bir başka çalışma da kadınlarda benlik saygısının daha düşük olduğunu göstermiştir (Bronstein ve ark., 2007). Bu yönüyle bulgular literatürle uyumsuz bulunmuştur. Sonucun literatürü desteklememe sebebinin örneklem büyüklüğü ve sadece eğitimli erkek ve kadınların araştırmada yer alması düşünülebilir. Eğitimin benlik saygısını yükselttiği araştırmanın diğer bulgularındandır.

Araştırmada cinsiyetin kaygılı bağlanma düzeyinde anlamlı bir farklılık göstermediği ancak kaçınan bağlanma türünde anlamlı farklılık gösterdiği görülmüştür. Kaygılı bağlanmada anlamlı bir farklılık görülmemesinin nedeni kültürel etkenler olabilir. Kaygılı bağlanmanın daha çok toplumcu, kaçınan bağlanmanın ise daha çok bireyci toplumlarda görüldüğü bilinmektedir (Sümer ve Kağıtçıbaşı, 2010). Bu nedenle katılımcıların bulunduğu kültürün toplumcu olduğu düşünülerek kültürel uyumluluk hipotezi (Crittenden, 2000) gereği kaygılı bağlanmaya adapte olmaları ve cinsiyet farkını ortadan kaldırdığı düşünülebilir. Kaçınan bağlanmanın bireyci toplumlarda daha yordayıcı bir etkiye sahip olduğu da bilinmektedir (Sümer ve Kağıtçıbaşı, 2010). Analiz sonuçlarına göre kadınların kaçınan bağlanma düzeyi erkeklere göre daha fazladır. Tayland'da yapılan bir çalışmada ise erkeklerin kaçınan bağlanma oranları daha yüksek bulunmuştur (Wongpakaran, Wongpakaran ve Wedding, 2012). Giudice (2011) bağlanma boyutlarındaki cinsiyet farkını ele almak için yaptığı meta analiz çalışmasında da erkeklerin kadınlara göre daha çok kaçınan bağlanmaya sahip olduğunu gösterdi. Bu yönüyle bulgular literatürle uyumsuz görülmektedir.

Ahlaki cesaret bağımlı değişkeninin cinsiyet temelinde anlamlı olarak farklılaştığı görülmektedir, kadınların erkeklere göre daha yüksek ahlaki cesarete sahip olduğu bulunmuştur. Yapılan bazı çalışmalarda kadınların ahlaki olarak daha cesaretli davranmasının nedeni ebeveyn tutumları olabiliyorken erkeklerde olmayabilmektedir. Erken yaşta sergilenen ebeveyn tutumları ile düşük ahlaki cesaret arasında kız öğrencilerde anlamlı ilişki bulunmuştur ancak erkeklerde bu ilişki anlamlı olarak görülmemiştir (Bronstein ve ark., 2007). Ebeveyn tutumları kadınlar için ahlaki cesareti yordayıcı bir etkiye sahip görünmektedir. Bu çalışmada da kadınların daha yüksek ahlaki cesarete sahip olması ebeveyn tutumlarının ve bağlanmanın aracı etkisinden kaynaklanabilir.

Sosyal cesaret üzerine yapılan bir başka çalışmada “erkeklerin kadınlara göre daha cesur olduğu” ifadesi test edilmiştir. Çalışmanın bulguları cinsiyet temelinde anlamlı bir farkın olmadığını göstermiştir. Ancak cinsiyetin sosyal cesaret üzerindeki etkisinin bağlama bağlı olarak değişebileceği ifade edilmiştir. (Howard ve Fox, 2020). Şirketlerin iç denetleyicileri üzerine yapılan bir başka çalışmada da kadınların erkeklere göre daha yüksek ahlaki cesaret deneyimleri yaşadığı belirtilmiştir (Khelil, Akrou, Hussainey ve Noubbigh, 2018). Araştırma bulguları genel olarak literatürle uyumlu çıkmıştır.

Kişilik özellikleri temelinde (içe dönük ve dışa dönük) benlik saygısı oranlarının anlamlı olarak farklılaştığı araştırmanın bir diğer önemli bulgularındandır. Buna göre dışa dönük bireyler içe dönük bireylere göre daha yüksek benlik saygısına sahiptir. Kişinin sahip olduğu kişilik özelliği benlik saygısı ile ilişkili görünmektedir. Benzer bir bulgu Robins ve arkadaşlarının (2001) yaptığı 5 büyük kişilik özelliği ve benlik saygısı arasındaki ilişkiyi saptamaya çalışan çalışmada da görülmüştür; yüksek benlik saygısına sahip kişiler dışa dönük kişilerden oluşmuştur. Bir başka çalışmada da Amirazodi ve Amirazodi (2011) dışa dönüklük ve benlik saygısı arasında anlamlı ve olumlu yönde bir ilişki olduğunu göstermiştir. Jenkins-Guarnieri, Wright ve Hudiburgh (2012) benlik saygısı ile dışa dönüklük arasında olumlu yönde anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Bulgular literatürdeki araştırmalarla uyum göstermiştir ve dışa dönük bireylerin benlik saygıları içe dönük bireylerden anlamlı olarak daha fazla olduğu sonucuna varılmıştır.

Bağlanma stilleri de kişilik özellikleri (içe dönük ve dışa dönük) temelinde anlamlı bir farklılaşma göstermiştir. İçe dönük kişilerin kaygılı bağlanma oranları dışa dönük kişilere göre anlamlı olarak daha yüksek bulunurken, yine içe dönük bireylerin kaçınan bağlanma oranları da dışa dönük bireylerden anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur. Carver (1997) yaptığı çalışmada kaçınan bağlanmanın dışa dönüklük ile olumsuz yönde anlamlı bir ilişkide olduğunu göstermiştir. Kaçınan olan kişiler içe dönük bireyler olmuştur ve dışa dönüklerde kaçınan bağlanma oranı düşmüştür. Jenkins-Guarnieri, Wright ve Hudiburgh (2012) yaptıkları çalışmada kaygılı bağlanma ile dışa dönüklük arasında anlamlı ve olumsuz yönde bir ilişki olduğunu göstermiştir. Kaygılı bağlanan bireylerin dışa dönük değil içe dönük bireyler olduğu gösterildi. Ancak aynı çalışmada kaçınan bağlanmanın kişilik özellikleriyle (içe dönük ve dışa dönük olma)

anlamli bir iliflkide olmadığı da görüldü. Bu bilgiler ıfıında kaygılı bağlanma ile kişilik özellikleri arasındaki ilişki literatürle uyumlu görünürken, kaçınan bağlanmaya bakıldığında kısmen uyumluluk görülmektedir.

Ahlaki cesaretin kişilik özellikleri temelinde farklılaşıp farklılaşmadığını göstermek amacıyla yapılan analizler sonucunda dışa dönük bireylerin içe dönük bireylere göre anlamli bir farklılaşmayla daha yüksek ahlaki cesaret oranlarına sahip olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Habashi, Graziano ve Hoover (2016) yaptıkları çalışmada dışa dönüklükle empatik ilgi arasında olumlu yönde anlamli bir ilişki olduğunu göstermiştir. Aynı şekilde yardım davranışıyla da dışa dönüklük arasında olumlu yönde bir ilişki görülmüştür. Bu bilgilere dayanarak araştırma bulgularının literatürle uyumlu olduğu söylenebilir. Ahlaki cesaret davranışı bir prososyal davranış olarak ele alındığında dışa dönük bireylerde daha yüksek olduğu görülmektedir.

Araştırmada benlik saygısının anne ve baba eğitim düzeyleri temelinde anlamli olarak farklılık göstermediği bulunmuştur. Daha önceki çalışmalarda da anne ve baba eğitim düzeyinin bireylerin benlik saygısı üzerinde anlamli bir etkisi olmadığı gösterilmiştir (Blackmon ve Durm, 1997). Bu noktada ebeveynlerin benlik saygılarının çocukların benlik saygılarını etkilediğini vurgulamak gerekebilir, çünkü çocuklar ebeveynlerini model aldığı için bu durum benlik saygısında da kendini göstermektedir (Fishel, 1991). Walz’a (1991) göre yüksek benlik saygısının gelişebilmesi için ebeveynlerin de yüksek benlik saygısına sahip olmaları gerekmektedir. Sonuçlar literatürle uyumludur.

Bağlanma alt boyutlarının (kaygılı ve kaçınan) anne ve baba eğitim düzeyleri ile ilişkisi incelendiğinde anlamli bir ilişki olmadığı görülmüştür. Hortaçsu, (1995) yaptığı çalışmada anne ve baba eğitim düzeylerinin çocukların çevresel kontrol algısını ve güvensiz bağlanma stilini anlamli olarak etkilediğini göstermiştir. Buna göre anne ve baba eğitim düzeyleri arttıkça çocuktaki güvensiz bağlanma oranı da düşmektedir, anne ve baba eğitim düzeyleri azaldıkça güvensiz bağlanma artmaktadır.

Literatürdeki çalışmalar gösteriyor ki eğitim düzeyi bireyin prososyal davranışlarını büyük oranda etkilemektedir (Healy, K. 2000; Bekkers ve De Graaf, 2006).Bağlanma kuramı Shaver, Mikulincer, Gross, Stern ve Cassidy’e (2016) göre özünde bir prososyal davranış kuramıdır. Bu da eğitim düzeyi yüksek olan anne ve babaların prososyal

davranışlarının da yüksek olduğu sonucunu doğurmaktadır. Sosyalizasyon süreci içerisinde bu durumun çocuğu etkilemesi ve eğitim alan anne ve babanın çocukla güvenli bağlanma kurması beklenmektedir çünkü çocuk ebeveyni model almakta ve ilişkilerini ona göre kurmaktadır (Fishel, 1991). Eğitim düzeyi ebeveyn tutumlarını, örneğindemokratik ve aşırı koruyucu tutumları etkilediği için bağlanmayı da etkilemesi beklenmektedir (Aydoğdu ve Dilekmen, 2016). Çünkü aşırı koruyucu tutumun çocukta kaygı gelişimine neden olduğu gösterilmiştir (Parker, 1983). Bu açıdan bakılırsa araştırma sonuçları literatürle uyumsuz görülmektedir.

Araştırmada ahlaki cesaret ve anne-baba eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Ancak literatüre bakıldığında eğitimin prososyal davranışları olumlu yönde etkilediği görülmektedir (Healy, K. 2000; Bekkers ve De Graaf, 2006). Anne ve baba eğitimlerinin çocukların eğitim hayatını ve algılanan ebeveyn teşvik düzeyini etkilediği bilinmektedir (Sewell ve Shah, 1968). Anne ve baba eğitimi çocuğun eğitimi etkilediği için ve eğitimin de prososyal davranışı artırdığı bilindiği için bulgular literatürle uyumsuzdur.

Araştırma bulgularına göre üniversite öğrencilerinin okuduğu sınıflar (Lisans yılları ve yüksek lisans) ile benlik saygısı arasında olumlu yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Buna göre bireylerin eğitim seviyeleri arttıkça benlik saygılarının da arttığı görülmektedir. Bu bulgu önceki çalışmalarla da desteklenmektedir (Van Eckert, Gaidys ve Martin, 2012).

Kaygılı bağlanan bireylerin de okuduğu sınıfı yükseldikçe kaygılı bağlanma oranlarının anlamlı olarak düştüğü, araştırmanın diğer bulgularındandır. Aynı şekilde eğitim seviyesi arttıkça kaçınan bağlanma oranı da düşmektedir. Bu bulgulardan yola çıkarak eğitimin güvensiz bağlanma düzeyini düşürdüğünü söyleyebiliriz. Bireyin eğitim düzeyinin prososyal davranışlarını etkilediği bilinmektedir (Healy, K. 2000; Bekkers ve De Graaf, 2006). Bağlanma özünde bir prososyal davranış kuramıdır (Shaver, Mikulincer, Gross, Stern ve Cassidy, 2016), güvenli bağlanmanın prososyal davranışı artırdığı da bilinmektedir (Nie, Li ve Vazsonyi, 2016). Bu yönüyle bulgular literatürle uyumludur.

Araştırmada bulgular bireylerin okuduğu sınıfın ahlaki cesaret ile anlamlı bir ilişkide olmadığını göstermektedir. Yapılan önceki çalışmalara göre eğitimin prososyal davranışı artırdığı bilinmektedir (Healy, K. 2000; Bekkers ve De Graaf, 2006). Bir başka çalışmada da etik üzerine verilen eğitimin ahlaki cesaret davranışını anlamlı olarak artırdığı gösterilmiştir (May, Luth ve Schwoerer, 2014). Bu durumda araştırma bulgusu literatürle uyumsuz görünmektedir.

Araştırmada kardeş sayısının hiçbir bağımlı değişkenle anlamlı bir ilişkide olduğu görülmemiştir. Ancak kardeş sayısının bireylerin uzun dönemli ilişkilerinde, boşanma oranlarının düşmesinde, anlaşmazlık durumlarını yönetmede, bakış açısı kazanmada ve uzlaşmada etkili olduğu bilinmektedir (Merry, Bobbitt-Zeher ve Downey, 2020). Kramer (2010), duyguları düzenlemede, yönetmede ve davranışları denetlemede kardeş sayısının önemli olabileceğinden bahseder. Çünkü kardeşler uzun süreler beraber yaşadığı için yoğun duygulara daha fazla maruz kalırlar ve bunu yönetmeyi öğrenmeleri için daha fazla fırsat doğar. Kardeş ilişkisi yaşam içerisinde sonradan ortaya çıkacak eşsiz gelişimsel bir etkiye sahiptir (Merry, Bobbitt-Zeher ve Downey, 2020). Bu nedenlerden dolayı literatürde yer alan çalışmalar ile araştırma bulguları uyumsuz bulunmuştur.

Araştırma bulgularına göre bireylerin fiziksel görünüşlerinden memnuniyet düzeyleri ve benlik saygısı arasında anlamlı ve olumlu yönde bir ilişki bulunmuştur. Fiziksel olarak memnuniyet düzeyinin bireyin benlik saygısını artırdığı bilinmektedir (Clay, Vignoles ve Dittmar, 2005). Fiziksel benlik algısının zihin sağlığını etkilediği de bilinmektedir (Fox, 2000). Bu bilgilerden dolayı araştırma bulguları literatürü destekler niteliktedir.

Fiziksel görünüşten memnuniyet düzeyleri aynı zamanda kaygılı bağlanma oranlarıyla da anlamlı ancak olumsuz yönde bir ilişki içerisinde. Fiziksel görünüşten memnuniyet düzeyi arttıkça kaygılı bağlanma azalmaktadır. Bunu destekleyen çalışmalar literatürde yer almıştır, kaygı oranı düştükçe benlik saygısı artmaktadır çünkü kaygı kişinin kendisini olumsuz yönde değerlendirmesine sebep olmaktadır (Kaoud, 1992). Yine kaygılı bağlanmanın beden imajı ile ters orantılı bir ilişkide olduğu bir başka çalışmada da gösterilmiştir (Arslangiray, 2013). McKinley ve Randa 2005'te yaptıkları çalışmada beden memnuniyeti ile kaygının negatif bir ilişkide olduğunu göstermiştir. Bu durumda araştırma bulguları literatürle uyumludur.

Araştırma bulgularında kaçınan bağlanmanın fiziksel görünüşten memnuniyet düzeyiyle anlamlı ve olumsuz yönde bir ilişkide olduğu görülmüştür ancak literatürde kaçınan bağlanma ile beden imajı arasında olumlu bir ilişkinin olduğu çalışmalar yer almakta ve bu, bulgularla uyumsuz olmaktadır (Arslangiray, 2013).Yapılan çalışmalarda kaygı, beden imajı memnuniyetini yordayabiliyorken, kaçınan olmanın yordayıcı bir etkisi olmadığı görülmüştür (McKinley ve Randa, 2005). Literatürde yer alan çalışmalarla uyumsuz bir sonuç elde edilmiştir.

Analizler ahlaki cesaret ve fiziksel görünüşten memnuniyet düzeyi arasında anlamlı ve olumlu yönde bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Araştırmalar fiziksel görünüşten memnuniyetsiz olmanın bireyin gelecekteki bir çok davranışını etkilediği yönündedir, buna örnek olarak kişinin sağlık davranışlarının risk içeren davranışlar haline dönüştüğü ve memnuniyetsizliğin aslında bir sağlık problemi de olduğu ifade edilmiştir (Bornioli, Lewis-Smith, Smith, Slater ve Bray, 2019). Benzer şekilde fiziksel görünüşünden memnun olmayan bireylerin aynı zamanda yeme davranışlarının da düzensizleştiği gösterilmiştir (Milligan ve Pritchard, 2006).Bir diğer çalışmada ise fiziksel görünüşten memnuniyetsiz bireylerin intihara meyilli olduğu gösterilmiştir (Rodríguez-Cano, Beato-Fernández ve Llario, 2006). Bartlett ve DeSteno (2006) yaptıkları çalışmada minnettarlık duygusunun prososyal davranışı kolaylaştırdığını göstermiştir, kişinin genel memnuniyetini artıran minnettarlık (Waters, 2012) bireyin davranışlarına da yansımaktadır. Bu bilgiler ışığında araştırma bulgularının literatürle uyumlu bir sonuç sunduğu görülmektedir.

Araştırma bulgularında ebeveyn ilgi düzeyinin benlik saygısıyla anlamlı ve olumlu yönde bir ilişkide olduğu görülmüştür. Daha önceki yapılan çalışmalarda ebeveyn davranışlarının ve tutumlarının bireyin benlik saygısını etkilediği hatta yordadığı gösterilmiştir (Zakeri ve Karimpour, 2011). Yine başka bir çalışmada da izin verici ebeveynlerin ihmalkar ebeveynlere göre incelendiğinde çocuklarının daha yüksek benlik saygısına sahip olduğu, otoriter ebeveynlerin de demokratik ebeveynlere göre çocuklarının daha düşük benlik saygısına sahip olduğu gösterilmiştir (Driscoll, 2013).Annenin çocuğa karşı sıcak davranmasının ve ilgilenmesinin çocuğun benlik saygısını artırıcı etkisi olduğu da gösterilmiştir (Grove, 1980). Bu yönüyle araştırma bulguları literatürle uyumludur.

Ebeveyn ilgi düzeyi ile bağlanma ilişkisine bakıldığında hem kaygılı hem de kaçınan bağlanma ile anlamlı ve olumsuz yönde bir ilişki görülmüştür. Bilindiği gibi bağlanmanın kendisi anneyle ya da bakıcıyla çocuk arasında gelişir, dolayısıyla ebeveyn davranışlarından etkilenmemesi mümkün değildir (Ainsworth, 1989). Daha önce yapılan benzer çalışmalarda anne ve baba ilgisiyle kaygılı bağlanma arasında olumsuz ilişki olduğu bulunmuştur (Cheng ve Mallinckrodt, 2009). Kaçınan bağlanmanın da ebeveyn ilgisiyle doğrudan ilişkisi bulunmakta ve ebeveynin çocukla olan ilişkisine mesafe koyulmaktadır, tamamen ilgisiz olunmasa da mesafeli bir ilgi söz konusudur (George ve Solomon, 1999). Bu bilgiler doğrultusunda araştırma bulgularının literatürle uyumlu olduğu sonucuna varılmaktadır.

Prososyal bir davranış olarak ahlaki cesaret (Bierhoff, 2002) ile ebeveyn ilgi düzeyi arasında anlamlı ve olumlu yönde bir ilişki bulunmuştur. Çocuğa karşı ilgi düzeyinin artması durumunda sergilenen ahlaki cesaret davranışının da arttığı görülmektedir. Bu sonuç daha önceki çalışmalarla da doğrulanmıştır. Örneğin çocuğa karşı gösterilen empatik ilginin daha sonraki prososyal davranış becerilerini artırdığı, dolayısıyla ilişkili olduğu gösterilmiştir (Karagöbek, 2014). Ebeveyn ilgisini yeterli almayan kişilerde oluşan güvensiz bağlanma stilleri bireylerin diğer insanların ihtiyaçlarına karşılık vermelerini bozan bir etkiye sahip olduğu söylenmiştir (Shaver, Mikulincer ve Cassidy, 2019). Kaçınan bağlananlar duygusal bağımsızlık istediği için diğerlerine hassas ilgi göstermezken, kaygılı bağlananlar ben odaklı ve diğerlerinin ihtiyaç halinde yardımcı olacağından şüphe duydukları için prososyal davranışları etkilenmektedir. Ebeveyn tutumlarının ahlaki cesareti besleyici olduğunu gösteren benzer çalışmalar da yapılmış ve ebevenyiliğin önemi gösterilmiştir (Bronstein ve ark., 2007). Araştırma bulguları bu bilgiler ışığında literatürle uyumludur.

Benlik saygısının bağlanma alt boyutlarıyla olan ilişkisine bakıldığında, bulgular hem kaygılı hem de kaçınan bağlanmanın benlik saygısı ile anlamlı ve olumsuz yönde bir ilişki içinde olduğunu gösteriyor. Kişide kaygılı ve kaçınmacı davranış arttıkça benlik saygısı düşüyor görünmektedir. Benlik saygısıyla bağlanmanın ilişkili olduğu yapılan bir çok çalışmayla bilinmektedir (Collins ve Read, 1990; Feeny ve Noller, 1990). Bu konuda bağlanmanın benlik saygısını ne ölçüde etkilediğini belirlerken Hazan ve Shaver (1994) Bowlby'nin zihinsel modellerine işaret ederek benlik hakkındaki

(özellikle sosyal ve global benlik saygısı) inancın ve hislerin, çevreden yöneltilecek ilgiyle belirlendiğini söylemektedir. Bartholomew ve Horowitz (1991) yaptıkları çalışmada kendini korkulu ve saplantılı (güvensiz bağlanma) olarak yansıtan bireylerde global benlik saygısının daha düşük olduğunu göstermiştir. Ancak hem güvenli hem de kayıtsız (dismissive; kaçınan bağlanmanın dörtlü modeldeki karşılığı) bağlanan bireylerin benlik saygılarının yüksek olduğu görüldü. Brennan ve Morris (1997) yaptıkları bir diğer çalışmada korkulu ve saplantılı (kaygılı bağlanmanın karşılığı) bağlanan bireylerin benlik saygılarının (yine Bartholomew ve Horowitz'in (1991) çalışmasına benzer şekilde) güvenli ve kayıtsız bağlanan bireylere göre daha düşük olduğunu gösterdiler. McCormick ve Kennedy (1994) çalışmasında benzer bir sonuçla, güvenli bağlanan bireylerde benlik saygısının daha yüksek olduğunu göstermiştir. Cassidy (1988), çalışmasında benzer bulgularla benlik saygısının güvenli bağlanmayla olumlu bir ilişki içinde olduğunu göstermiştir.

Bunun yanı sıra kaygılı bağlanmanın düzensiz benlik saygısıyla anlamlı bir ilişkide olduğu görülmüş, kaçınan bağlanmanın ise benlik saygısının düzenliliğiyle anlamlı bir ilişkisi olduğu görülmemiştir. Buradan çıkarılacak sonuca göre, kaygılı bireylerin benlik saygısı hem düşük hem de düzensiz olarak seyretmekteyken, kaçınan bireylerde var olan benlik saygısı bağlanma stilinden bağımsız bir düzende seyretmektedir (Foster, Kernis ve Goldman, 2007).

Özetle araştırma bulgularında benlik saygısı ve bağlanma alt boyutları incelendiğinde, kaygılı bağlanmanın literatürle uyumlu, kaçınan bağlanmanın ise uyumsuz olduğu görülmüştür. Bireyler güvensiz bağlanmanın iki alt boyutunda da benlik saygısıyla olumsuz yönde bir ilişki raporlamışlardır.

Araştırma bulgularında benlik saygısı ile ahlaki cesaret arasında olumlu yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bireylerde benlik saygısı arttıkça ahlaki cesaret davranışının arttığı görülmektedir. Yapılan çalışmalarda ebeveyn tutumlarının ahlaki cesareti etkilediği ve bu ilişkiye aracılık etmede özellikle kız öğrencilerde en önemli etkenlerden birinin benlik saygısı olduğu gösterilmiştir (Brostein ve ark., 2007). 12. sınıflarda benlik saygısı ile ahlaki cesaret arasında da olumlu yönde anlamlı bir ilişki olduğu gösterilmiştir, ahlaki suskunluk ile de olumsuz yönde ilişki olduğu bulunmuştur.

Bireyin sahip olduğu benlik saygısının yüksek ya da düşük olması özellikle duygusal durumlarda ya da prososyal davranış gerektiren acil durumlarda kişiyi etkileyebilir ve davranışlarını şekillendirebilir (Zuffiano ve ark., 2014). Çünkü burada yapabilmeye dair olan inancın rolü yani öz yeterlik algısı doğrudan prososyal davranışı sergilemeyle ilişkilidir (Eisenberg, VanSchyndel ve Spinrad, 2016). Bu yönüyle yüksek benlik saygısının kişinin daha fazla prososyal davranış sergilemesini sağlayacağı sonucu oldukça mantıklıdır (Fu, Padilla-Walker ve Brown, 2017). Bu bağlamda yapılan bir çalışmada yüksek benlik saygısına sahip bireylerin diğerlerine göre daha çok gönüllü servislerde çalıştığı rapor edilmiştir (Thoits ve Hewitt, 2001).

Benlik saygısının prososyal davranış üzerinde etkisi olduğu gibi prososyal davranışın da benlik saygısı üzerinde etkisi olabilir (Fu, Padilla-Walker ve Brown, 2017). Zuffiano ve arkadaşlarının (2014) yaptıkları çalışmada prososyallığın benlik saygısı üzerindeki etkisinin anlamlı olduğu gösterilmiştir. Diğer taraftan prososyal olmak bireyin öz değerini beslediği ve diğerleri tarafından kabul görmeyi sağladığı için bireyin benlik üzerine düşüncelerinin daha olumlu olmasını sağlar (Grant ve Gino, 2010). Bu da benlik saygısını beslemektedir.

Bu bilgiler ışığında araştırma bulgularının ahlaki cesaret ile benlik saygısı arasındaki ilişkinin anlamlı ve olumlu yönde bulunması literatürle uyumludur. Benlik saygısının ahlaki cesaret davranışını artırabileceği gibi, sergilenen prososyal davranışlar da öz değeri ve kabul görmeyi sağladığı için benlik saygısını etkilemekte ve beslemektedir.

Araştırmada ele alınan bir diğer ilişki de güvensiz bağlanma stilleriyle ahlaki cesaret arasındaki ilişki olmuştur. Bulgulara göre hem kaygılı hem de kaçınan bağlanma oranları ahlaki cesaret değişkeniyle anlamlı ve olumsuz yönde bir ilişki sunmaktadır. Bağlanma temelde ebeveyn tutumlarıyla şekillendiği için (Ainsworth, 1989) ve ebeveyn tutumlarının aynı zamanda prososyal davranışları etkilediği bilindiği için (Lewis, 2014) bağlanma ile ahlaki cesaret arasında da ilişki olması beklenebilir bir sonuçtur. Çünkü güvenli bağlanma stiline diğer bireylere gösterilen ilgi ve alâkanın önemli bir psikolojik ayağını oluşturduğu bilinmektedir (Nie, Li ve Vazsonyi, 2016).

Mikulincer ve Shaver (2007) yaptıkları çalışmada güvenli bağlanmanın prososyal davranışı artırdığını gösterirken, Mikulincer ve arkadaşları (2001) araştırmalarında

bağlanma stillerinin prososyal davranışla doğrudan ilişkili olduğunu göstermiştir. Richman, DeWall ve Wolff (2015) yaptıkları çalışmada kaçınan bağlanmanın prososyal davranışların daha az sergilenmesine sebep olduğunu göstermektedir. Allen ve arkadaşları (2002) güvensiz bağlanmanın sosyal becerileri baltaladığını ve insanlarda daha çok kuralsızca davranışa sebep olduğunu göstermiştir. Bunun yanısıra kaçınan bağlanma bireylerdeki yüksek antisosyal davranışları yordamaktadır (Arbona ve Power, 2003). Shaver, Mikulincer ve Cassidy'e (2019) yaptıkları çalışmada deneysel olarak güvenli bağlanmayı artırmaya çalışmış ve bunun prososyal davranışı sergilemeye engel olan zararlı bariyerleri ortadan kaldırdığını göstermiştir.

Bu bilgiler ışığında araştırma bulguları ahlaki cesaret ve güvensiz bağlanma alt boyutlarıyla anlamlı ve olumsuz yönde bulunan ilişkiyi doğrular niteliktedir. Birey güvensiz bağlanmaya sahip olduğu oranda prososyal davranış (örn: ahlaki cesaret) sergileme becerisini kaybetmektedir.

Doğrusal basit regresyon analizi sonucunda üniversite öğrencilerinde benlik saygısının ahlaki cesareti olumlu yönde anlamlı olarak yordadığı, kaçınan bağlanma stiline ise olumsuz yönde anlamlı olarak yordadığı bulunmuştur. Kaygılı bağlanmanın yordayıcı bir etkiye sahip olmadığı görülmektedir.

Kaygılı ve kaçınan bağlanma stilleri benlik saygısını olumsuz yönde yordamaktayken, ahlaki cesaret benlik saygısını olumlu yönde yordamıştır. Araştırma bulguları literatürle uyumlu ve tutarlı görünmektedir.

Araştırma bulgularına göre benlik saygısı, güvensiz bağlanma ve ahlaki cesaret değişkenleri arasındaki ilişkiler değerlendirilmiş ve yapılacak yeni araştırmalar için öneriler sunulmuştur. Bu kapsamda:

- Pandemi sebebiyle nicel olarak yapılan araştırmanın, nitel ve nicel olarak yeni çalışmalarla, deneysel olarak da başka örneklem gruplarında araştırılması önerilebilir.
- Araştırma üniversite öğrencileri üzerinde yani eğitimli kesim üzerinde gerçekleştirilmiştir, bu noktada eğitim düzeyleri arasında anlamlı farklılık görülse de, üniversite okumayan bireylerin de daha kapsamlı çalışmalarda ele alınıp eğitimin ne denli prososyal davranışları, benlik saygısını ve bağlanmayı etkilediğinin gösterilmesi önerilebilir.

- Araştırmada yaş grupları sınırlandırılmıştır, bu nedenle 18 yaş altı gruplara da benzer çalışmaların yapılması, ve Türkiye'nin farklı bölgelerinden de veri toplanması önerilebilir.
- İleri çalışmalarda prososyal olan diğeri davranışlar (yardım etmek gibi) ile ahlaki cesaret davranışının kıyaslanması ve cesaret kavramının prososyal davranış ile ilişkisi aracı etkenler saptanarak gösterilmesi önerilebilir.
- Benlik saygısının insan davranışlarında önemli rol oynadığı bilinmektedir, ek olarak benlik değeri, öz güven, öz yeterlilik gibi değişkenlerin de etkisi incelenebilir, aralarındaki ilişkinin ahlaki cesaret ile olan etkileşimi gösterilebilir.
- Güvensiz bağlanma modelleriyle ele alınan ahlaki cesaret değişkeniningvenli bağlanma ile olan ilişkisi incelenebilir, bağlanmanın dörtlü modeliyle analize tabi tutulabilir ve ebeveyn ahlaki cesaret düzeyi ile çocuğun ahlaki cesaret düzeyi arasındaki benzerliğin ne oranda olduğu gösterilebilir.

KAYNAKÇA

- Ainsworth, M. D. S., Blehar, M. C., Waters, E., & Wall, S., (1978). Patterns Of Attachment: A Psychological Study Of The Strange Situation. Hillsdale, NJ: Erlbaum
- Ainsworth, M. S., (1989). Attachments Beyond Infancy. *American Psychologist*, 44(4), 709.
- Alexander, T., (2001). Defining Self-esteem. What Is Self-esteem And Why Does It Matter? Self-esteem As An Aid To Understanding And Recovery. *Mental Healthcare*, 4(10), 332-335.
- Allen, J. P., Marsh, P., McFarland, C., McElhaney, K. B., Land, D. J., Jodl, K. M., & Peck, S., (2002). Attachment And Autonomy As Predictors Of The Development Of Social Skills And Delinquency During Midadolescence. *Journal Of Consulting And Clinical Psychology*, 70(1), 56.
- Altıok, H. Ö., Ek, N., & Koruklu, N., (2010). Üniversite Öğrencilerinin Benlik Saygı Düzeyi İle İlişkili Bazı Değişkenlerin İncelenmesi. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1(1), 99-120.
- Alwan, B. A., (2015). Self-esteem And Its Relationship To Aggressive Behavior Among Jordanian University Students, a Comparison Study Between Practitioners And Non-practitioners Of Sports Activity. *Journal of Sports Science*, 7(22), 1-19
- Amato, P., (1990). Personality And Social Network Involvement As Predictors Of Helping Behavior In Everyday Life. *Social Psychology Quarterly*, 53, 31-43.
- Amer, A., (2015). *Psychological Stress And Its Relation To Self - esteem In Diabetics* (Master's thesis). Kasdi Merbah Ouargla University, Algeria.
- Amirazodi, F., & Amirazodi, M., (2011). Personality Traits And Self-esteem. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 29, 713-716.
- Arbona, C., & Power, T. G., (2003). Parental attachment, Self-esteem, And Antisocial Behaviors Among African American, European American, and Mexican American Adolescents. *Journal of Counseling Psychology*, 50(1), 40.
- Arıcak, T., (1999). *Grupla Psikolojik Danışma Yoluyla Benlik Saygısının Geliştirilmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Arsalan, F. ve Uzun, Ş., (2008). Hemşirenin Postnatal Eğitim ve Danışmanlık Hizmetlerinin İncelenmesi. *Türkiye Klinikleri J Med Sci*, 28, 736-742.
- Arslangiray, N., (2013). *Üniversite Öğrencilerinde Beden İmajının Yordayıcıları Olarak Bağlanma Stilleri ve Toplumsal Cinsiyet Roller*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Aydoğdu, F., & Dilekmen, M., (2016). Ebeveyn Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(2).
- Bacanlı, H., (2004). *Sosyal İlişkilerde Benlik (Kendini Ayarlama Psikolojisi)*. (2. Baskı). İstanbul: MEB Yayınları.

- Bagozzi, R.P., Dholakia, U.M. and Basuroy, S., (2003). 'How Effortful Decisions Get Enacted: The Motivating Role Of Decision Processes, Desires, And Anticipated Emotions'. *Journal of Behavioral Decision Making*, 16:4, 273–295.
- Bartlett, M. Y., & DeSteno, D., (2006). Gratitude And Prosocial Behavior: Helping When It Costs You. *Psychological science*, 17(4), 319-325.
- Bekkers, R., & De Graaf, N. D., (2006). Education And Prosocial Behavior. *Unpublished manuscript*.
- Barber, B. K., Chadwick, B. A., & Oerter, R., (1992). Parental Behaviors And Adolescent Self-esteem In The United States And Germany. *Journal Of Marriage and the Family*, 54, 128–141.
- Bartholomew, K., & Horowitz, L.M., (1991). Attachment Styles Among Young Adults: A Test Of Four Category Model. *Journal Of Personality And Social Psychology*, 61, 226-244.
- Batson, C. D., (1998). Altruism and Prosocial Behavior. In D. T. Gilbert, S. T. Fiske, & G. Lindzey (Eds.), *Handbook Of Social Psychology* (4th ed., Vol. 2, pp. 282–316). New York: McGraw Hill/Oxford University Press.
- Baumeister, R. F., Campbell, J. D., Kruegger, J. I., & Vohs, K. D., (2003). Does High Self-esteem Cause Better Performance, Interpersonal Success, Happiness, Or Healthier Lifestyles? *Psychological Science In The Public Interest*, 4, 1–44. <http://dx.doi.org/10.1111/1529-1006.01431>.
- Bierhoff, H.-W., (2002). *Prosocial behavior*. New York: Psychology Press.
- Blackmon, T. C., & Durm, M. W., (1997). Children's Self-esteem And Their Parents' Education. *Psychological reports*, 80(1), 114-114.
- Bornioli, A., Lewis-Smith, H., Smith, A., Slater, A., & Bray, I., (2019). Adolescent Body Dissatisfaction And Disordered Eating: Predictors Of Later Risky Health Behaviours. *Social Science & Medicine*, 238, 112458.
- Bosson, J. K., Brown, R. P., Zeigler-Hill, V., & Swann, W. B., (2003). Selfenhancement Tendencies Among People With High Explicit Self-esteem: The Moderating Role Of Implicit Self-esteem. *Self and Identity*, 2(3), 169-187.
- Bowlby, J., (1969). *Attachment and Loss: Vol. 1. Attachment*. New York: Basic Books.
- Bowlby, J., (1973). *Attachment and Loss: Vol. II. Separation: Anxiety And Anger*. New York: Basic Books.
- Bowlby, J., (1980). *Attachment and Loss: Vol. III. Loss: Sadness And Depression*. New York: Basic Books.
- Bowlby, J., (1982). *Attachment and loss: Vol. I. Attachment* (Rev. ed.). New York: Basic Books. (Original work published 1969)
- Bowlby, J., (1988). *A Secure Base*. Basic Books, New York.

- Brennan, K. A., & Morris, K. A., (1997). Attachment Styles, Self-esteem, And Patterns Of Seeking Feedback From Romantic Partners. *Personality And Social Psychology Bulletin*, 23(1), 23-31.
- Brennan, K. A., Clark, C. L., & Shaver, P. R. (1998). Self-report Measurement Of Adult Attachment. In J. A. Simpson, & W. S. Rholes (Eds.), *Attachment Theory And Close Relationships* (pp. 46–76). New York, NY: Guilford Press
- Brown, J. D., Dutton, K. A., & Cook, K. E. (2001). From The Top Down: Self-esteem And Self-Evaluation. *Cognition & Emotion*, 15(5), 615-631.
- Brown, J. D., (2002). The Cronbach Alpha Reliability Estimate. *JALT Testing & Evaluation SIG Newsletter*, 6(1).
- Bronstein, P., Duncan, P., D'Ari, A., Pieniadz, J., Fitzgerald, M., Abrams, C. L., et al., (1996). Family And Parenting Behaviors Predicting Middle School Adjustment: A Longitudinal Study. *Family Relations*, 45, 415–426.
- Bronstein, P., Fox, B. J., Kamon, J. L., & Knolls, M. L., (2007). Parenting And Gender As Predictors Of Moral Courage In Late Adolescence: A Longitudinal Study. *Sex Roles*, 56(9-10), 661-674.
- Brown, J. D., & Marshall, M. A., (2002). *Self-esteem: It's Not What You Think*. Unpublished Manuscript, University of Washington, Seattle, WA.
- Buunk, B. P. & Collins, R. B., (1993). The Affective Consequences Of Social Comparison. *Journal of Personality and Social Psychology*, 59(3), 1238 – 1249.
- Cassidy, J., (1988). Child-mother Attachment And the Self In Six-Year Olds. *Child Develop.* 59: 121-134.
- Carlo, G., Fabes, R. A., Laible, D., & Kupanoff, K., (1999). Early Adolescence And Prosocial/moral behavior II: The Role Of Social And Contextual Influences. *Journal of Early Adolescence*, 19, 133–147.
- Carlson, C., Uppal, S., & Prosser, E. C., (2000). Ethnic Differences In Processes Contributing To the Self-esteem Of Early Adolescent Girls. *The Journal of Early Adolescence*, 20(1), 44- 67.
- Carver, C. S., (1997). Adult Attachment And Personality: Converging Evidence And A New Measure. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 23(8), 865-883.
- Cheng, H. L., & Mallinckrodt, B., (2009). Parental Bonds, Anxious Attachment, Media Internalization, And Body Image Dissatisfaction: Exploring A Mediation Model. *Journal of Counseling Psychology*, 56(3), 365.
- Clay, D., Vignoles, V. L., & Dittmar, H., (2005). Body Image And Self-esteem Among Adolescent Girls: Testing The Influence Of Sociocultural factors. *Journal of research on adolescence*, 15(4), 451-477.
- Collins, N. L., & Read, S. J., (1990). Adult attachment, working models, and relationship quality in dating couples. *Journal of Personality and Social Psychology*, 58, 644-663.

- Crittenden, P.M., (2000). *The Organization Of Attachment Relationships: Maturation, Culture And Context*. P.M. Crittenden & Claussen, A. H. (Eds.). Cambridge: Cambridge University Press.
- Çuhadaroğlu, F., (1986). *Adolesanlarda benlik saygısı*. Yayımlanmamış Tıpta Uzmanlık Tezi, Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi, Ankara.
- Çuhadaroğlu, F., (1990). Adolesanlarda Özdeğer Duygusu Ve Çeşitli Psikopatolojik Durumlarla İlişkisi. *Düşünen Adam Dergisi*, 3(3), 71-75.
- De Waal, F. B. M., (1996). *Good Natured* (No. 87). Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Deb, S. & Bhattacharjee, A., (2009). Self – Esteem Of Depressive Patients. *Journal Of Indian Academy Of Applied Psychology*, 25(2), 239- 244.
- Diener, E.,& Diener, M., (2009). Cross-Cultural Correlates Of Life Satisfaction And Self-esteem. In *Culture And Well-being* (pp. 71-91). Springer, Dordrecht.
- Donnellan, M. B., Trzesniewski, K. H., Robins, R. W., Moffitt, T. E., & Caspi, A., (2005). Low Self-esteem Is Related To Aggression, Antisocial Behavior, And Delinquency. *Psychological Science*, 16, 328–335. <http://dx.doi.org/10.1111/j.0956-7976.2005.01535.x>.
- Durualp, E., Kaytez, N. ve Girgin, B. A., (2017). Evlilik Doyumu ve maternal bağlanma arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 18, 129-138
- Düzgüner, S., (2019). Pro-sosyal Davranışlarda Diğerkâmlığın (Özgecilik) Tanımı Ve Konumu. *Bilimname*, 2019(40), 351-373.
- Driscoll, L. C., (2013). Parenting Styles And Self-esteem. *Scripps Senior Theses*. Paper 155.
- Dweider, A., (1999). Psychology Of The Relationship Between Self-concept And Attitudes. Lebanon: Dar al-Nahda al-Arabiya.
- Eberly, M. B.,& Montemayor, R., (1999). Adolescent Affection And Helpfulness Toward Parents: A 2-year follow-up. *The Journal of Early Adolescence*, 19(2), 226-248.
- Eisenberg, N., Fabes, R. A., & Spinrad, T. L., (2006). Prosocial Development. N. Eisenberg, W. Damon & R. M. Lerner. *Handbook of child psychology* (646-718), 6th edition. New York: Wiley.
- Eisenberg, N., VanSchyndel, S. K., & Spinrad, T. L., (2016). Prosocial Motivation: Inferences From An Opaque Body Of Work. *Child Development*, 87(6), 1668-1678.
- Ellemers, N., van der Toorn, J., Paunov, Y., & van Leeuwen, T., (2019). The Psychology Of Morality: A Review And Analysis Of Empirical Studies Published From 1940 Through 2017. *Personality and Social Psychology Review*, 23(4), 332-366.
- Erözkan, A., (2011). Üniversite Öğrencilerinin Bağlanma Stilleri Ve Karar Stratejileri. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(3), 60-74.

- Fagin-Jones, S., & Midlarsky, E., (2007). Courageous Altruism: Personal And Situational Correlates Of Rescue During The Holocaust. *The Journal of Positive Psychology*, 2(2), 136-147.
- Feeny, J., & Noller, P., (1990). Attachment style As a Predictor of Adult Romantic Relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 58, 281-291.
- Festinger, L., (1962). Cognitive Dissonance. *Scientific American*, 207(4), 93-106.
- Finfgeld, D. L., (1998). Courage In Middle-Aged Adults With Long-Term Health Concerns. *Canadian Journal of Nursing Research Archive*, 153-170.
- Fishel, E., (1991). *Family mirrors*. Boston, MA: Houghton-Mifflin
- Fogelman, E., (2011). *Conscience and courage: Rescuers of Jews during the Holocaust*. Anchor.
- Foster, J. D., Kernis, M. H., & Goldman, B. M., (2007). Linking Adult Attachment To Self-Esteem Stability. *Self and Identity*, 6(1), 64-73.
- Fox, K. R., (2000). Self-Esteem, Self-Perceptions And Exercise. *International journal of sport psychology*, 31(2), 228-240.
- Fraley, R. C., Waller, N. G., & Brennan, K. A., (2000). An Item Response Theory Analysis Of Self-Report Measures Of Adult Attachment. *Journal of Personality and Social Psychology*, 78, 350-365.
- Fu, X., Padilla-Walker, L. M., & Brown, M. N., (2017). Longitudinal Relations Between Adolescents' Self-Esteem And Prosocial Behavior Toward Strangers, Friends And Family. *Journal of Adolescence*, 57, 90-98.
- Gergen, K., & Gergen, M., (1986). *Social psychology* (2nd ed.). New York: Springer Verlag.
- George, C., & Solomon, J., (1999). Attachment And Caregiving: The Caregiving Behavioral System. *Handbook Of Attachment: Theory, Research, And Clinical Applications*, 649-670.
- Grant, A. M., & Gino, F., (2010). A Little Thanks Goes a Long Way: Explaining Why Gratitude Expressions Motivate Prosocial Behavior. *Journal Of Personality And Social Psychology*, 98(6), 946-955. <http://dx.doi.org/10.1037/a0017935>.
- Gross, J. T., Stern, J. A., Brett, B. E., & Cassidy, J., (2017). The Multifaceted Nature Of Prosocial Behavior In Children: Links With Attachment Theory And Research. *Social development*, 26(4), 661-678.
- Grove, G. A., (1980). Parental Behavior And Self-Esteem In Children. *Psychological Reports*, 47(2), 499-502.
- Giudice, M. D., (2011). Sex Differences In Romantic Attachment: A Meta-Analysis. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 31(2), 193-214.
- Habashi, M. M., Graziano, W. G., & Hoover, A. E., (2016). Searching For The Prosocial Personality: A Big Five Approach To Linking Personality And Prosocial Behavior. *Personality And Social Psychology Bulletin*, 42(9), 1177-1192.

- Hagborg, W. J., (1993). The Rosenberg Self-Esteem Scale And Harter's Self-Perception Profile For Adolescents: A Concurrent Validity Tudy. *Psychology In The Schools*, 30(2), 132-136.
- Hannah, S. T., Avolio, B. J., & Walumbwa, F. O., (2011). Relationships Between Authentic Leadership, Moral Courage, And Ethical And Pro-Social Behaviors. *Business Ethics Quarterly*, 21(4), 555-578.
- Harter, S., (2003). The Development Of Self-Representations During Childhood And Adolescence. In M. R. Leary & J. P. Tangney (Eds.), *Handbook Of Self And Identity* (pp. 610–642). New York: Guilford.
- Hazan, C.,& Shaver, P. R., (1994). Attachment As An Organizational Framework For Research On Close Relationships. *Psychological Inquiry*, 5, 1-22
- Healy, K., 2000. "Embedded Altruism: Blood Collection Regimes and the European Union's Donor Population". *American Journal of Sociology*, 105:1633-57.
- Hortaçsu, N., (1995). Parents' Education Levels, Parents' Beliefs, And Child Outcomes. *The Journal of Genetic Psychology*, 156(3), 373-383.
- Howard, M. C.,& Fox, F. R., (2020). Does Gender Have A Significant Relationship With Social Courage? Test Of Dual Sequentially Mediated Pathways. *Personality and Individual Differences*, 159, 109904.
- Izen, S., (2011). Roots Of Moral Courage. *Strategies*.
- Jenkins-Guarnieri, M. A., Wright, S. L., & Hudiburgh, L. M., (2012). The Relationships Among Attachment Style, Personality Traits, Interpersonal Competency, And Facebook Use. *Journal Of Applied Developmental Psychology*, 33(6), 294-301.
- Johnson, M. K., Beebe, T., Mortimer, J. T., & Snyder, M., (1998). Volunteerism In Adolescence: A process Perspective. *Journal Of Research On Adolescence*, 8, 309–332. http://dx.doi.org/10.1207/s15327795jra0803_2.
- Karagöbek, A. B., 2014. *Annenin Ebeveynleşme Geçmişi, Annenin Bağlanma Tipi, Sosyoekonomik Statü Ve Çocukların Benlik Kurgusunun Çocuklarının Ebeveynleşme Davranışları Ve Algılanan Ebeveyn Bakımına Etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara).
- Kaoud, M. A., (1992). *Self-Esteem And Its Relation To Some Psychological Variables In Adolescents*, (Master's thesis). Zagazig University, Egypt.
- Khelil, I., Akrou, O., Hussainey, K., & Noubbigh, H., (2018). Breaking The Silence: An Empirical Analysis Of The Drivers Of Internal Auditors' Moral Courage. *International Journal of Auditing*, 22(2), 268-284.
- Kramer, L., (2010). The Essential Ingredients Of Successful Sibling Relationships: An Emerging Framework For Dvancing Theory And Practice. *Child Development Perspectives*, 4, 80-86.
- Korkmaz, N. H., (2007). Yaz Spor Okulları İle Çocukların Benlik Saygısı Arasındaki İlişki. *Eğitim Fakültesi Dergisi*, 49-65.
- Lachman, V. D., (2007). Moral Courage: A Virtue In Need Of Development?. *Medsurg Nursing*, 16(2), 131.

- Laible, D. J., Carlo, G., & Roesch, S. C., (2004). Pathways To Self-Esteem In Late Adolescence: The Role Of Parent And Peer Attachment, Empathy, And Social Behaviors. *Journal Of Adolescence*, 27, 703–716. <http://dx.doi.org/10.1016/j.adolescence.2004.05.005>.
- Lawrence, D., (2000). *Building Self-Esteem With Adult Learners*. (First Edition). London. Paul Chapman Publishing.
- Leary, M. R., & Baumeister, R. F., (2000). The Nature And Function Of Self-Esteem: Sociometer Theory. *Advances In Experimental social Psychology*, 32, 1-62.
- Leary, M. R., & MacDonald, G., (2003). Individual Differences In Trait Self-Esteem: A Theoretical Integration. In M. Leary & J. Tangney (Eds.), *Handbook Of Self And Identity* (pp. 401–418). New York: Guilford.
- London, P., (1970). *The Rescuers: Motivational Hypotheses About Christians Who Saved Jews From The Nazis* (pp. 241-250). New York: Academic Press.
- Lopez, S. J., O'Byrne, K. K., & Peterson, S., (2003). Profiling Courage. In S. J. Lopez & C. R. Snyder (Eds.), *Positive Psychological Assessment: A Handbook Of Models And Measures* (pp. 185–197). Washington, DC: American Psychological Association.
- Lukinova, E., Myagkov, M., & Shishkin, P., (2014). The Value Of Sociality. *Foresight*.
- Mahew, K. P., & Lempers, J. D., (1998). The Relation Among Financial Strain, Parenting, Parent Self-esteem, And Adolescent Self-esteem. *Journal of Early Adolescence*, 18, 145–172.
- Malbi, R. S., & Reasoner, R. W., (2000). *Self-esteem, Enhancing*. Kuala Lumpur: Self-esteem Seminars Sdn. Bhd.
- Manscill, C. K., & Rollins, B. C., (1990). Adolescent Self-esteem As An Intervening Variable In The Parental Behavior And Academic Achievement Relationship.
- McCormick, C. B., & Kennedy, J. H., (1994). Parent-child Attachment Working Models And Self-esteem In Adolescence. *Journal Of Youth And Adolescence*, 23(1), 1-18.
- Merry, J. J., Bobbitt-Zeher, D., & Downey, D. B., (2020). Number Of Siblings In Childhood, Social Outcomes In Adulthood. *Journal Of Family Issues*, 41(2), 212-234.
- Mikulincer, M., Gillath, O., Halevy, V., Avihou, N., Avidan, S., & Eshkoli, N., (2001). Attachment Theory And Reactions To Others' Needs: Evidence That Activation Of The Sense Of Attachment Security Promotes Empathic Responses. *Journal of Personality And Social Psychology*, 81(6), 1205.
- Mikulincer, M., & Shaver, P. R., (2007). Boosting Attachment Security To Promote Mental Health, Prosocial Values, And Inter-group Tolerance. *Psychological Inquiry*, 18(3), 139-156.
- Milligan, B., & Pritchard, M., (2006). The Relationship Between Gender, Type Of Sport, Body Dissatisfaction, Self Esteem And Disordered Eating Behaviors In Division I Athletes. *Athletic Insight*, 8(1), 32-46.

- Nie, Y. G., Li, J. B., & Vazsonyi, A. T., (2016). Self-control Mediates The Associations Between Parental Attachment And Prosocial Behavior Among Chinese Adolescents. *Personality And Individual Differences*, 96, 36-39.
- Oliner, S. P., (1992). *Altruistic Personality: Rescuers Of Jews In Nazi Europe*. Simon And Schuster.
- Frijda, N.H., (1986). *The Emotions*. New York: Cambridge University Press.
- Gert, B., (1988). *A New Justification Of The Moral Rules*. Oxford, UK: Oxford University Press.
- George, J.M. and Brief, A.P., (1996). Motivational Agendas In The Workplace: The Effects Of Feelings On Focus Of Attention And Work Motivation. In Staw, B.M. and Cummings, L.L. (Eds.), *Research in Organizational Behavior: An Annual Series of Analytical Essays and Critical Reviews*, Vol. 1: 75-109. Oxford: Elsevier Science/JAI Press.
- Gibbs, J. C., Clark, P. M., Joseph, J. A., Green, J. L., Goodrick, T. S., & Makowski, D. G., (1986). Relations Between Moral Judgment, Moral Courage, And Field Independence. *Child Development*, 185-193.
- Gilligan, C.,& Wiggins, G., (1987). The Origins Of Morality In Early Childhood Relationships. *The Emergence Of Morality In Young Children*, 277-305.
- Goodwin, G. P.,& Darley, J. M., (2008). The Psychology Of Meta-ethics: Exploring Objectivism, *Cognition*, 106(3), 1339-1366.
- Greenberg, J. S.,& Cropanzano, R. (Eds.), (2001). *Advances In Organizational Justice*. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Greitemeyer, T., Fischer, P., Kastenmüller, A., & Frey, D., (2006). Civil Courage And Helpingbehaviour: Differences and Similarities. *European Psychologist*, 11, 90–98.
- Haidt, J.,& Kesebir, S., (2010). Morality. In S. Fiske, D. Gilbert, & G. Lindzey (Eds.), *Handbook Of Social Psychology* (5th ed., pp. 797-832). Hoboken, NJ: Wiley.
- Hazan, C.,& Shaver, P. R., (1987). Romantic Love Conceptualized As An Attachment Process. *Journal Of Personality And Social Psychology*, 52, 511-524.
- Hazan, C.,& Shaver, P. R., (1994). Attachment As An Organizational Framework for Research On Close Relationships. *Psychological Inquiry*, 5 (1), 1-22.
- Higgins, E. T., (1996). The "Self Digest": Self-knowledge Serving Self-regulatory Functions. *Journal of personality and social psychology*, 71(6), 1062.
- Hinde, R. A.,& Stevenson-Hinde, J., (1987). Interpersonal Relationships And Child Development. *Developmental Review*, 7(1), 1-21.
- Karakashian, L. M., Walter, M. I., Christopher, A. N., & Lucas, T., (2006). Fear of Negative Evaluation Affects Helping Behavior: The Bystander Effect Revisited. *North American Journal of Psychology*, 8(1), 13-32.

- Kavlak, O., (2004). Maternal Bağlanma leğinin Türk Toplumuna Uyarlanması, (Yayımlanmamış doktora tezi). *Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir*.
- Kernis, M. H., (2005). Measuring Self-esteem In Context: The Importance Of Stability Of Self-esteem In Psychological Functioning. *Journal Of Personality*, 73(6), 1569-1605.
- Khelil, I., Akrou, O., Hussainey, K., & Noubbigh, H., (2018). Breaking The Silence: An Empirical Analysis Of The Drivers Of Internal Auditors' Moral Courage. *International Journal of Auditing*, 22(2), 268-284.
- Kidder, R.M., (2005). Moral courage. New York: HarperCollins Publishers.
- Kochanska, G., Aksan, N., Knaack, A., & Rhines, H. M., (2004). Maternal Parenting And Children's Conscience: Early Security As Moderator. *Child Development*, 75(4), 1229-1242.
- Kohlberg, L., (1969). Stage and Sequence: The Cognitive–developmental Approach to Socialization. In D. A. Goslin (Ed.), *Handbook of Socialization Theory And Research* (pp. 347-480). Chicago, IL: Rand McNally.
- Korkmaz, M., (1996). *Yetişkin rneklem İçin Bir Benlik Saygısı leğinin Gvenirlik Ve Geerlik alışması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Kumru, A. & Yağmurlu, B., (2014). Prosocial Behaviors Toward Siblings And Grandparents. In L. Padilla-Walker & G. Carlo (Eds.) *Prosocial development: A Multidimensional Approach*. (pp. 327-349). New York, NY: Oxford University Press.
- Lachman, V. D., (2007). Moral Courage: A Virtue In Need Of Development?. *Medsurg Nursing*, 16(2), 131.
- Lewis, M. B. E., (2014). Parents As Recipients Of Adolescent Prosocial Behavior. *Prosocial Development: A Multidimensional Approach*, 305-326.
- Le, B. M., Impett, E. A., Kogan, A., Webster, G. D., & Cheng, C., (2012). The Personal And Interpersonal Rewards Of Communal Orientation. *Journal of Social and Personal Relationships*. <http://dx.doi.org/10.1177/0265407512466227>.
- Lopez, S., O'Byrne, K. K., & Petersen, S., (2003). Profiling Courage. In S. Lopez & C. R. Snyder (Eds.), *Positive Psychology assessment: A handbook of models and Measures* (pp. 185–197). Washington: APA.
- Lawrenco, G., (1981). The Development Of Self-esteem Questionnaire. *British Journal of Educational Psychology*, 51(12), 245 – 257.
- Mahdi, D. S., (2000). *The Child's Attitude Toward Work And Its Relationship To Aggression And Self-esteem In Rural And Urban Areas*, (Master's thesis). Ain Shams University, Egypt.
- Main, M., Kaplan, N., & Cassidy, J., (1985). Security In Infancy, Childhood, And Adulthood: A Move To The Level Of Representation. *Monographs Of the Society for Research in Child Development*, 50 (1 & 2), 66-104.

- Manscill, C. K., & Rollins, B. C., (1990). Adolescent Self-esteem As An Intervening Variable In The Parental Behavior And Academic Achievement Relationship. In B. K. Barber & B. C. Rollins (Eds.), *Parent-adolescent Relationships* (pp. 95–118). Lanham, MD: University Press of America.
- Martin, G.N., Carlson, N.R., & Buskist, W., (2007). *Psychology* (3rd edition). Pearson Education Limited.
- Martínez, I., García, J. F., & Yubero, S., (2007). Parenting Styles and Adolescents' self-esteem In Brazil. *Psychological reports*, 100(3), 731-745.
- May, D. R., Luth, M. T., & Schwoerer, C. E., (2014). The Influence Of Business Ethics Education On Moral Efficacy, Moral Meaningfulness, And Moral Courage: A quasi-experimental Study. *Journal of Business Ethics*, 124(1), 67-80.
- McKinley, N. M., & Randa, L. A., (2005). Adult Attachment And Body Satisfaction: An Exploration Of General And Specific Relationship Differences. *Body Image*, 2(3), 209-218.
- Morgan, J. & Byron, D., (1990). Building Self-esteem Through Family Relationships Dissertation. *Abstracts International*, 50(7), 465 –525.
- Niesta Kayser, D., Greitemeyer, T., Fischer, P., & Frey, D., (2010). Why Mood Affects Help Giving, But Not Moral Courage: Comparing Two Types Of Prosocial Behaviour. *European Journal of Social Psychology*, 40(7), 1136-1157.
- Nie, Y. G., Li, J. B., & Vazsonyi, A. T., (2016). Self-control Mediates The Associations Between Parental Attachment And Prosocial Behavior Among Chinese Adolescents. *Personality And Individual Differences*, 96, 36-39.
- Nwoke, M. B., & Njoku, I. D., (2014). Influence of Gender, Parents' Level Of Education And Attachment Quality On Parent-adolescent Conflict. *African Journal For The Psychological Studies Of Social Issues*, 16 (2), 279-289.
- Oğurlu, U., (2006). *Düşünsel Duygulanımcı Davranış Terapisi Odaklı Grupla Psikolojik Danışmanın Ergenlerdeki Benlik Saygısı Düzeyine Etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Orth, U., Robins, R. W., & Roberts, B. W., (2008). Low Self-esteem Prospectively Predicts Depression In Adolescence And Young Adulthood. *Journal Of Personality And Social Psychology*, 95, 695–708. <http://dx.doi.org/10.1037/0022-3514.95.3.695>.
- Owens, T. J., (1994). Two Dimensions Of Self-esteem: Reciprocal Effects of Positive Self-worth And Self-deprecation On Adolescent Problems. *American Sociological Review*, 59,391-407.
- Parker, G., (1983). *Parental overprotection: A Risk Factor In Psychosocial Development*. Grune & Stratton, Incorporated.
- Piaget, J., (1965). *The Moral Judgement Of The Child*. New York: Free Press.
- Plötner, M., Over, H., Carpenter, M., & Tomasello, M., (2015). Young Children Show The Bystander Effect In Helping Situations. *Psychological science*, 26(4), 499-506.

- Qmer, M. A., (2015). *Self-esteem And Its Relation To Aggressive Behavior, Future Anxiety And Some Demographic Variables*, (Doctoral Dissertation). University of Dongola, Sudan.
- Richman, S. B., DeWall, C. N., & Wolff, M. N., (2015). Avoiding Affection, Avoiding Altruism: Why Is Avoidant Attachment Related to Less Helping?. *Personality and Individual Differences*, 76, 193-197.
- Robins, R. W., Tracy, J. L., Trzesniewski, K., Potter, J., & Gosling, S. D., (2001). Personality Correlates Of Self-esteem. *Journal of Research In Personality*, 35(4), 463-482.
- Rodríguez-Cano, T., Beato-Fernández, L., & Llario, A. B., (2006). Body Dissatisfaction as a predictor of self-reported suicide attempts in adolescents: A Spanish community prospective study. *Journal of Adolescent Health*, 38(6), 684-688.
- Rosenberg, M., (1965). *Society And The Adolescent Self-image*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Rosenberg, M., (1989). Self Concept Research: A Historical Overview. *Social Forces*, 68(1), 34-44.
- Rosenberg, M., & Owens, T. J., (2001). Low Self-esteem People: A Collective Portrait. In T. J. Owens, S. Stryker, & N. Goodman (Eds.), *Extending Self-esteem Theory And Research* (pp. 400–436). Cambridge, England: Cambridge University Press.
- Sekerka, L. E., & Bagozzi, R. P., (2007). Moral Courage In The Workplace: Moving To And From The Desire And Decision To Act. *Business Ethics*, 16 (2), 132-149.
- Selçuk, E., Günaydin, G., Sümer, N., & Uysal, A., (2005). Yetişkin Bağlanma Boyutları İçin Yeni Bir Ölçüm: Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II'nin Türk Örnekleminde Psikometrik Açidan Değerlendirilmesi. *Türk Psikoloji Yazıları*.
- Sewell, W. H., & Shah, V. P., (1968). Parents' Education And Children's Educational Aspirations And Achievements. *American Sociological Review*, 191-209.
- Shaver, P. R., Mikulincer, M., (2002). Attachment-related Psychodynamics. *Attachment & Human Development*, 4:2, 133-161.
- Shaver, P. R., Mikulincer, M., Gross, J. T., Stern, J. A., & Cassidy, J. A., (2016). A Lifespan Perspective On Attachment And Care For Others: Empathy, Altruism, And Prosocial Behavior. Cassidy, J.; Shaver, P. R. (ed.), *Handbook Of Attachment: Theory, Research, And Clinical Applications* (3rd ed.), 878-916.
- Shaver, P. R., Mikulincer, M., & Cassidy, J., (2019). Attachment, Caregiving In Couple Relationships, And Prosocial Behavior In The Wider World. *Current Opinion In Psychology*, 25, 16-20.
- Sowislo, J. F., & Orth, U., (2013). Does Low Self-esteem Predict Depression And Anxiety? A Meta-analysis Of Longitudinal Studies. *Psychological Bulletin*, 139(1), 213–240.
- Sroufe, L. A., & Waters, E., (1977). Attachment As An Organizational Construct. *Child Development*, 48, 1184-1199.

- Sümer, N., Kağıtçıbaşı, Ç., (2010). Culturally Relevant Parenting Predictors Of Attachment Security. Perspectives From Turkey.
- Tabachnick, B. G. ve Fidell, L. S., (2013). *Using Multivariate Statistics* (sixth ed.). Boston: Pearson.
- Tahan, L. I., (1995). *Self-esteem And Its Relation To Some Concerns Of The Aged Child*, (Master thesis). Ain Shams University, Egypt.
- Thoits, P.,& Hewitt, L., (2001). Volunteer Work And Well-being. *Journal Of Health And Social Behavior*, 42(2), 115e131. Retrieved from: <http://www.jstor.org/stable/3090173>.
- Thompson, R.A., (1999). Early Attachment And Later Development. In J. Cassidy & P. Shaver. (Eds.), *Handbook Of Attachment: Theory, Research And Clinical Applications* (pp. 265-286). New York: Guildford Press.
- Thompson, K. L.,& Gullone, E., (2008). Prosocial And Antisocial Behaviors In Adolescents: An Investigation Into Associations With Attachment And Empathy. *Anthrozoös*, 21(2), 123-137.
- Turanlı, P., (2010). *Orta Yetişkinlikte Evlilik Uyumu İle Benlik Saygısı Ve Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişkinin Saptanması* (Master's thesis, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Trzesniewski, K. H., Donnellan, M. B., Moffitt, T. E., Robins, R. W., Poulton, R., & Caspi, A., (2006). Low Self-esteem During Adolescence Predicts Poor Health, Criminal Behavior, And Limited Economic Prospects During Adulthood. *Developmental Psychology*, 42, 381–390. <http://dx.doi.org/10.1037/0012-1649.42.2.381>.
- Van Eckert, S., Gaidys, U., & Martin, C. R., (2012). Self-esteem Among German nurses: Does Academic Education Make a Difference?. *Journal Of Psychiatric and Mental Health Nursing*, 19(10), 903-910.
- Walker, L. J.,& Henning, K. H.,(2004). Differing Conceptions Of Moral Exemplarity: Just, Brave, and Caring. *Journal of Personality and Social Psychology*, 86: 629–47.
- Walz, G. R., (1991). *Counseling To Enhance Self-esteem*. ERIC Clearinghouse.
- Waters, L., (2012). Predicting Job Satisfaction: Contributions Of Individual Gratitude And Institutionalized Gratitude. *Psychology*, 3(12A special issue), 1174.
- Weinstein, N.,& Ryan, R., (2010). When Helping Helps: Autonomous Motivation For Pro-social Behavior And Its Influence On Well-being For The Helper And Recipient. *Journal Of Personality And Social Psychology*, 98, 222–244. <http://dx.doi.org/10.1037/a0016984>.
- Wongpakaran, T., Wongpakaran, N., & Wedding, D., (2012). Gender Differences, Attachment Styles, Self-esteem And Romantic Relationships In Thailand. *International Journal Of Intercultural Relations*, 36(3), 409-417.
- Yalçındağ, B., (2009). *Relationships Between Courage, Self-construals And Other Associated Variables* (Master's thesis).

- Zahran, H. A., (2005). *Developmental Psychology*, (6th ed.) World of Books, Egypt.
- Zakeri, H.,& Karimpour, M., (2011). Parenting Styles And Self-esteem. *Procedia-Social And Behavioral Sciences*, 29, 758-761.
- Zuffianò, A., Alessandri, G., Kanacri, B. P. L., Pastorelli, C., Milioni, M., Ceravolo, R., ... & Caprara, G. V., (2014). The Relation Between Prosociality And Self-esteem From Middle-Adolescence To Young Adulthood. *Personality and Individual Differences*, 63, 24-29.

EKLER

EK 1.

Değerli Katılımcı;

Araştırmamıza Hoş geldiniz!

Bu çalışma Nişantaşı Üniversitesi Psikoloji Yüksek Lisans Tez kapsamında Nurullah Almak tarafından Dr. Öğr. Üyesi Selçuk Aslan danışmanlığında yürütülmektedir. Araştırmada kendinize, çevrenizdeki kişilerle ilişkilerinize ve olası durumlara yönelik sorular sorulmuştur.

Bu çalışmada her soruya vereceğiniz yanıtlar son derece önemli olduğundan, lütfen her soruyu dikkatle okuyup size en uygun gelen cevabı anket içindeki yönergeleri dikkate alarak veriniz. Ankette yer alan soruların doğru veya yanlış cevabı yoktur ve sizden kimliğinizle ilgili hiçbir bilgi istenmemektedir. Vereceğiniz bilgiler kimlik bilgileriniz

alınmadan tamamıyla gizli tutularak, yalnızca araştırmacılar tarafından, grup düzeyinde değerlendirilecektir. Çalışmadan elde edilecek sonuçlar sadece bilimsel amaçlı olarak kullanılacaktır.

Anket yaklaşık 10 dk sürmektedir. Ankete katılım tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Veri toplama ve analiz sürecinin sonunda elde edilen bulgularla ilgili tüm sorularınız cevaplandırılacaktır.

Yardımlarınız ve katılımınız için teşekkür ederiz.

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

1. Cinsiyetiniz:() Erkek () Kadın
2. Yaşınız :
3. Kaçmıcı sınıfta okuyorsunuz?
4. Nerelisiniz?.....
5. Fiziksel özelliklerinizden (görünüşünüzden) memnuniyet düzeyiniz?

Hiç memnun değilim	Az memnunum	Kararsızım	Memnunum	Çok memnunum

6. Kendinizi nasıl tanımlarsınız?
() Dışa dönük () İçe dönük

7. Ailenizin size karşı ilgi düzeyini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Hiç ilgili değil	Az ilgili	Kısmen ilgili	İlgili	Çok ilgili

EK 2.

MORAL YÜREKLİLİK ÖLÇEĞİ

Aşağıda çeşitli durumlarda gösterilebilecek farklı davranışlar verilmiştir. Sizi en iyi ifade eden sayıyı ölçeği kullanarak işaretleyiniz.

1 2 3 4 5 6 7

1-Beni hiç ifade etmiyor

7-Beni tamamen ifade ediyor

- 1) Birinin, bir insan ya da grup hakkında küçültücü şeyler söylediğini ya da şakalar yaptığını duyduğumda ona karşı çıkacak bir şeyler söylerim.
- 2) Biri saçma, aptalca, kaba bir şey söylediğinde, onu kızdırma riskini almaktansa susmayı tercih ederim.
- 3) Grup içinde önemli bir mesel söz konusu olduğunda, öncülük ederim.
- 4) Arkadaşlarım benimle aynı fikirde değillerse, fikirlerini değiştirmeye çalışmaktansa, susmayı tercih ederim.
- 5) Çevremdeki haksızlıkları ya da yanlış olduğunu düşündüğüm şeyleri; (mektup yazarak, dilekçelere imza atarak, protestolara katılarak vb.) değiştirmeye etkilemeye çalışırım.
- 6) Birine haksızlık yapıldığını gördüğümde, benim yapabileceğim bir şey yokmuş gibi hissederim.
- 7) Öğretmen, antrenör, patron gibi yetki ya da makam sahibi bir kişinin önyargılı bir sözünü ya da şakasını duyduğumda, bu konuda karşı çıkacak bir şeyler söylerim.
- 8) Bir konu hakkında kesin hislerim varsa, bundan hoşlanmayacaklarını bilsem bile bunu çevremdekilere söylerim.
- 9) Bir grup ortamında, tuhaf veya zor biri gibi algılanmaktansa, gruptaki çoğunluğa uymaya çalışırım.
- 10) Biri beni kırdıysa, kırıldığımı belli etmem.
- 11) Birinin ezildiğini, korkutulduğunu, kötü muameleye maruz kaldığını görürsem, durdurmaya çalışırım.
- 12) Arkadaşlarımın uygun bulduğu bir davranışın uygun olup olmadığından kendim pek emin olmasam da onlara uyarım.
- 13) İnsanların, önemli meseleler hakkında düşünmesi, kafa yorması ve harekete geçmesini sağlamaya çalışırım.
- 14) Birinin bir arkadaşım hakkında kötü bir şey söylediğini duyduğumda, arkadaşımı savunurum.
- 15) Bir arkadaşına kızdığımda, aramızdaki sorunu çözmek için onunla konuşmaya çalışırım.

EK 3.

ROSENBERG BENLİK SAYGISI ÖLÇEĞİ

Aşağıdaki anlatımlarla ilgili olarak size en uygun seçeneği işaretleyiniz.

1. Kendimi en az diğer insanlar kadar değerli buluyorum.
a. Çok doğru b. Doğru c. Yanlış 3. Çok yanlış
2. Bazı olumlu özelliklerim olduğunu düşünüyorum.
a. Çok doğru b. Doğru c. Yanlış 3. Çok yanlış
3. Genelde kendimi başarısız bir kişi olarak görme eğilimindeyim.
a. Çok doğru b. Doğru c. Yanlış 3. Çok yanlış
4. Ben de diğer insanların birçoğunun yapabildiği kadar bir şeyler yapabilirim.
a. Çok doğru b. Doğru c. Yanlış 3. Çok yanlış
5. Kendimle gurur duyacak fazla bir şey bulamıyorum.
a. Çok doğru b. Doğru c. Yanlış 3. Çok yanlış
6. Kendime karşı olumlu bir tutum içindeyim.
a. Çok doğru b. Doğru c. Yanlış 3. Çok yanlış
7. Genel olarak kendimden memnunum.
a. Çok doğru b. Doğru c. Yanlış 3. Çok yanlış
8. Kendime karşı daha fazla saygı duymayı isterdim.
a. Çok doğru b. Doğru c. Yanlış 3. Çok yanlış
9. Bazen kesinlikle kendimin bir işe yaramadığımı düşünüyorum.
a. Çok doğru b. Doğru c. Yanlış 3. Çok yanlış
10. Bazen kendimin hiç de yeterli bir insan olmadığımı düşünüyorum.
a. Çok doğru b. Doğru c. Yanlış 3. Çok yanlış

EK4.

Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri – II

Aşağıda verilen cümlelere ne ölçüde katıldığınızı eşinizle olan ilişkinizi göz önünde bulundurarak cevaplayınız. Her maddenin evliliğinizdeki (ilişkinizdeki) duygu ve düşüncelerinizi ne oranda yansıttığını karşılardaki 5 aralıklı cetvel üzerinde ilgili rakamı yuvarlak içine alarak belirtiniz. Eğer eşinizi kaybettiyse veya eşinizden ayrı yaşıyorsanız, aşağıdaki maddeleri bir ilişki içinde bulunduğunuzu varsayarak cevaplayınız.

1-----2-----3-----4-----5
Hiç Biraz Kararsızım/ Biraz Tamamen
katılmıyorum katılmıyorum fikrim yok katılıyorum katılıyorum

1. Birlikte olduğum kişinin sevgisini kaybetmekten korkarım.	1	2	3	4	5
2. Gerçekte ne hissettiğimi birlikte olduğum kişiye göstermemeyi tercih ederim.	1	2	3	4	5
3. Sıklıkla, birlikte olduğum kişinin artık benimle olmak istemeyeceği korkusuna kapılırım.	1	2	3	4	5
4. Özel duygu ve düşüncelerimi birlikte olduğum kişiyle paylaşmak konusunda kendimi rahat hissedirim.	1	2	3	4	5
5. Sıklıkla, birlikte olduğum kişinin beni gerçekten sevmediği kaygısına kapılırım.	1	2	3	4	5
6. Romantik ilişkide olduğum kişilere güvenip inanmak konusunda kendimi rahat bırakmakta zorlanırım.	1	2	3	4	5
7. Romantik ilişkide olduğum kişilerin beni, benim onları önemsemediğim kadar önemsemeyeceklerinden endişe duyarım.	1	2	3	4	5
8. Romantik ilişkide olduğum kişilere yakın olma konusunda çok rahatımdır.	1	2	3	4	5
9. Sıklıkla, birlikte olduğum kişinin bana duyduğu hislerin benim ona duyduğum hisler kadar güçlü olmasını isterim.	1	2	3	4	5
10. Romantik ilişkide olduğum kişilere açılma konusunda kendimi rahat hissetmem.	1	2	3	4	5
11. İlişkilerimi ka fama çok takarım.	1	2	3	4	5
12. Romantik ilişkide olduğum kişilere fazla yakın olmamayı tercih ederim.	1	2	3	4	5
13. Benden uzakta olduğunda, birlikte olduğum kişinin başka birine ilgi duyabileceği korkusuna kapılırım.	1	2	3	4	5
14. Romantik ilişkide olduğum kişi benimle çok yakın olmak istediğinde rahatsızlık duyarım.	1	2	3	4	5
15. Romantik ilişkide olduğum kişilere duygularımı gösterdiğimde, onların benim için aynı şeyleri hissetmeyeceğinden korkarım.	1	2	3	4	5
16. Birlikte olduğum kişiyle kolayca yakınlaşabilirim.	1	2	3	4	5

1-----2-----3-----4-----5
Hiç Biraz Kararsızım/ Biraz Tamamen
katılmıyorum katılmıyorum fikrim yok katılıyorum katılıyorum

17. Birlikte olduğum kişinin beni terk edeceğinden pek endişe duymam.	1	2	3	4	5
18. Birlikte olduğum kişiyle yakınlaşmak bana zor gelmez.	1	2	3	4	5
19. Romantik ilişkide olduğum kişi kendimden şüphe etmeme neden olur.	1	2	3	4	5
20. Genellikle, birlikte olduğum kişiyle sorunlarımı ve kaygılarımı tartışırım.	1	2	3	4	5
21. Terk edilmekten pek korkmam.	1	2	3	4	5
22. Zor zamanlarımda, romantik ilişkide olduğum kişiden yardım istemek bana iyi gelir.	1	2	3	4	5
23. Birlikte olduğum kişinin, bana benim istediğim kadar yakınlaşmak istemediğini düşünürüm.	1	2	3	4	5
24. Birlikte olduğum kişiye hemen hemen her şeyi anlatırım.	1	2	3	4	5
25. Romantik ilişkide olduğum kişiler bazen bana olan duygularını sebepsiz yere değiştirirler.	1	2	3	4	5
26. Başımdan geçenleri birlikte olduğum kişiyle konuşurum.	1	2	3	4	5
27. Çok yakın olma arzum bazen insanları korkutup uzaklaştırır.	1	2	3	4	5
28. Birlikte olduğum kişiler benimle çok yakınlaştığında gergin hissedirim.	1	2	3	4	5
29. Romantik ilişkide olduğum bir kişi beni yakından tanıdıkça, "gerçek ben" den hoşlanmayacağından korkarım.	1	2	3	4	5
30. Romantik ilişkide olduğum kişilere güvenip inanma konusunda rahatımdır.	1	2	3	4	5
31. Birlikte olduğum kişiden ihtiyaç duyduğum şefkat ve desteği görememek beni öfkelenendir.	1	2	3	4	5
32. Romantik ilişkide olduğum kişiye güvenip inanmak benim için kolaydır.	1	2	3	4	5
33. Başka insanlara denk olamamaktan endişe duyarım.	1	2	3	4	5
34. Birlikte olduğum kişiye şefkat göstermek benim için kolaydır.	1	2	3	4	5
35. Birlikte olduğum kişi beni sadece kızgın olduğumda önemser.	1	2	3	4	5
36. Birlikte olduğum kişi beni ve ihtiyaçlarımı gerçekten anlar.	1	2	3	4	5